

KATEDRA

Cena 2 EUR

Številka 12 · Letnik 3 · December 2008

Intervju: Dr. Vlado Miheljak

Januar 2009

Po	To	Sr	Če	Pe	So	Ne
			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30	31	

Februar 2009

Po	To	Sr	Če	Pe	So	Ne
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	

Marec 2009

Po	To	Sr	Če	Pe	So	Ne
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30	31					

April 2009

Po	To	Sr	Če	Pe	So	Ne
		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30			

Maj 2009

Po	To	Sr	Če	Pe	So	Ne
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31

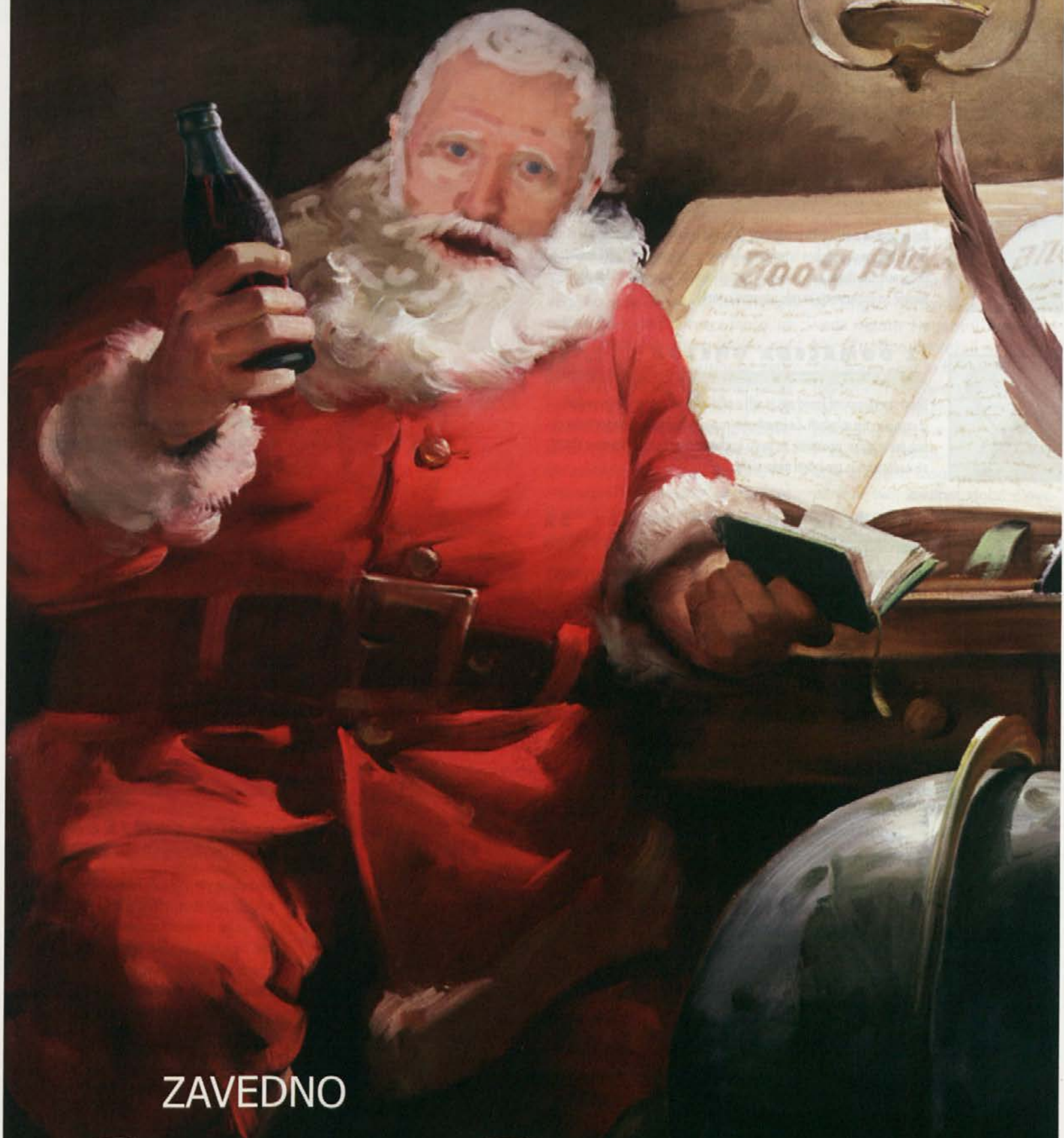
Junij 2009

Po	To	Sr	Če	Pe	So	Ne
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30					

Vesele praznike

ZAVEDNO

Dimitrij Rupel

POLITIKA

8

Prvič, problem rasnega zatiranja ima močno razredno komponento. Problema prepada med družbenimi razredi v ameriškem tipu kapitalizma ni mogoče zagrabiti s simbolnimi gestami, pač pa s korenitim preoblikovanjem mehanizmov distribucije premoženja, dohodkov in priložnosti.

DRŽAVLJANSKA VZGOJA

14

Kaj je narobe z organsko predstavo? Osnovna težava je ta, da sodobne družbe že dolgo niso podobne organizmu, temveč so heterogene, tudi konfliktna skupnosti. Družbena vez ne temelji na neki enotni, vsem skupni ideologiji, temveč na priznavanju in celo negovanju razlik.

IZ DOMAČEGA GNEZDA

20

Dobri stari Sigmund Freud nas je učil o odklonilnem vedenju kot o posledici vzgoje v rani mladosti. Če izpostavim razvoj psihologije in ga postavim ob bok pedagogike, ugotovim, da so vsi moderni prijemi vzgoje izjemno liberalni, nedosledni in predvsem nedorečeni.

ZAPISI IZ MRTVEGA DOMA

22

Mimogrede povejmo, da Balkan, jasno, ne bi bil to, kar je, če se na njegovem zakletem ozemlju ne bi spopadale ne le (minimalno) tri svetovne religije kot trije svetovni eposi o ljubezni med ljudmi, ampak tudi prav omenjeni trije modeli nesvobode (infantilni, pasivni in aktivni).

TEHNOLOGIJA

24

Družbena pravičnost (etika), skrb za ravnovesje med potrebami ljudi in zmoglostmi planetarnega okolja (ekologija) ter taksno upravljanje z viri in dobrinami, ki omogoča zadovoljevanje osnovnih potreb vseh ljudi in blaginjo človeštva (ekonomija), so zato nedeljiva celota, ki jo lahko poimenujemo kar 3E.

ŠPORT

30

Domače podjetje Športna loterija je postavila nekakšno pravilo, da ob redkih izjemah ni mogoče staviti manj kot tri pare. Kot monopolist pač postavlja svoja pravila. Toda bližina tujine je mikavna. Tam je možno staviti en par. Maj kot pol urice vožnje iz Maribora do Lipnice, 45 minut do Krapine.

INTERVJU

32

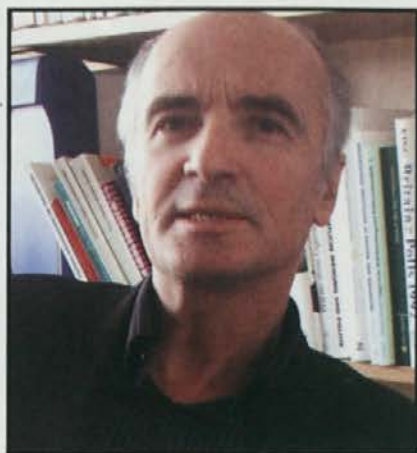
»No business like show business.« Na eni strani je pač popularna glasba, na drugi strani pa glasba, ki je zahtevna, vendar ima žal manjšo publiko, ampak publika še vedno je. Za nas so pač manjši klubi bolj zanimivi, razen seveda v Indiji, kjer se klasična glasba igra tudi na stadionih, pravi Nino Mureškič.

FILM

34

Nadalje lahko z gotovostjo rečemo, da ne manjka filmskih del, kjer je atmosfera določene politične skupine, stranke ali navsezadnje države občutna na vsakem njegovem delu. Se torej s preprostimi, vsesplošno popularnim medijem, kot je film, da če ne vsiljevati, pa vsaj sugerirati izbrano politično smer, idejo in podobno?

INTERVJU

16

Stephanopoulos in Carville, ki sta bila možganski trust Clintonove kampanje leta 1992, sta pravzaprav iznašla 'spremembe'. Clintonu so rekli: 'Vedno omeni spremembe'. Vsak stavek mora imeti besedo sprememba. Čez štiri leta pa mu je Carville rekel: 'Nikoli ne omenjaj sprememb'.

IZ NASLONJAČA

12

Nietzsche je v svojem delu Tako je govoril Zaratustra razglasil smrt Boga, morda bi lahko Greenspanovo izjavo razumeli kot smrt modernega božanstva – kapitala. Kljub temu da tokrat ne gre za vehementni razglas, ampak za skesano priznanje. Tudi v Evropi intelektualci in strokovnjaki že dalj časa opozarjajo na resnost krize in nepravilnosti v njenem reševanju.

Naslovnica: Jernej Žumer

kolofon

SLOVENSKI AKADEMSKI IN ŠTUDENTSKI ČASOPIS
KATEDRA

Založnik in izdajatelj
Društvo študentov in podiplomcev
Slovenije, Slomškov trg 15, 2000 Maribor

Zakoniti zastopnik
Peter Vrtič
peter.vrtic@katedra-on.net

Uredništvo
T: 02 234 9100
F: 02 234 9102
info@katedra-on.net
www.katedra-on.net

Odgovorni urednik
Damir Mlakar
damir.mlakar@katedra-on.net

Glavni urednik
Aleš Kustec
ales.kustec@katedra-on.net
Izvršna urednica
Daša Purgaj
dasa.purgaj@katedra-on.net

Oblikovanje in prelom
Denis Kebler

Sodelavci
Dr. Vesna Vuk Godina, Dr. Boris Vezjak, Andrej Adam, Dr. Samir Osmančević, Mag. Gorazd Kovačič, Dario Svetej, Januš Rasiewicz, Samo Bohak, Simon Rajbar, Maja Kaučič, Rok Kralj, Matej Klar, Jasmina Antonijević, Urška Slana, Kristijan Jejič, Milan Lazarevič, Monika Horvat, Sara Pokeržnik, Aljaž Selinšek, Gregor Lozar, Igor Bašin, Franja Pižmoht, Boris Strmšek, Matjaž Germ, Rok Plavčak in Timotej Milanov.

Karikature in strip
Jernej Žumer, Urška Babuder

Lektoriranje
Barbara Ojsteršek

Marketing
Bojan Horvat
GSM: 041 980 903
E-mail: katedra.info@gmail.com

Naklada: 8.000 izvodov

Prispevki avtorjev vedno ne odražajo stališč uredništva. Slovenski akademski in študentski časopis KATEDRA je vpisan v razvid medijev pri Ministrstvu za kulturo pod zaporedno številko 1027. Katedra je sofinancirana s strani Študentskega sveta Univerze v Mariboru in Ministrstva za Kulturo RS

Reševanje diplomata Rupla

Dimitrij Rupel je politični kameleon, ki spremeni svojo barvo glede na barvo oblasti. Ni mu težko biti ne rdeč, ne črn. Če bi oblast bila lila, bi tudi Rupel postal lila barve. Naredi vse, da se obdrži na oblasti. Tako se je po porazu svoje politične opcije na volitvah sam predlagal za veleposlanika na Dunaju. Se to spodobi? Za politika njegovega kova že. A če je že uspel prepričati bivšega premiera Janšo, ni uspel prepričati predsednika države Türka. Slednji Ruplu ne zaupa. Le kdo po vseh spremenjenih barvah še zaupa Ruplu? Večina Slovencev glede na zadnje odzive javnosti že ne. Ruplova samokandidatura in ugled sta bila torej resno ogrožena, zato se je užaljeni Rupel odločil obračunati s predsednikom države tudi s pravnimi sredstvi, kar samo dokazuje, da je Ruplu bolj do oblasti kot do države. Na srečo Rupla je vmes posegel sedanji premier Pahor, ki tudi sicer rad igra vlogo dobrodušnega Samarijana. Če bo Pahorjeva ponujena roka ostala cela, je že drugo vprašanje. Sicer pa slednji tako ali tako rad nastavlja svoja lica pred udarci. Vprašanje je tudi, kaj bo Rupel kot posebni Pahorjev odposlanec za zunanje zadeve počel. Glede na Pahorjeve besede, da se ne more odreči člo-

veku, ki ima v svojem žepu listnico, v kateri so telefonske številke vseh najpomembnejših zunanjih ministrov, predsednikov vlad in držav na tem svetu, bo očitno opravljal vlogo nekakšnega zunanjepolitičnega telefonskega imenika, medtem ko bo po nareku omenjene gospode klical njegov nekdanji veleposlanik v ZDA in sedanji zunanji minister Samuel Žbogar, obiskoval pa jih bo seveda vedno elegantni Borut Pahor. Zgodba bo težko imela srečen konec, ker se bo zaradi svojih legitimnih zunanjepolitičnih teženj v njo vključil tudi Türk. Pahor torej spora s predsednikom države ni zgladil, temveč se mu je le začasno izognil. Poleg tega pa je v svoj kabinet dobil človeka, kateremu glede na pretekle izkušnje ne gre povsem zaupati. Zato dragi Borut pazi na svoj hrbet in spi z odprtimi očmi! Najbolj ironično pri vsem tem pa je, da je prvi veliki uspeh te vlade oziroma njenega mandatarja rešitev ugleda dolgoletnega zunanjega ministra, ki se enostavno ni želel umakniti v profesuro ali upokojiti, temveč je želel ostati še naprej prisoten v blišču zunanjepolitičnega parketa. Ni kaj, velik uspeh. To so očitno napovedane (odgovorne) spremembe. ■

Aleš Kustec

Vsi naročniki prejmejo filozofsko umetniško glasilo Ustroj

NAROČILNICA

*Ime: _____
*Priimek: _____
*Naslov: _____
E-pošta: _____
Telefon: _____

Podatki označeni z * so obvezni.

Katedra izhaja vsak drugi ponedeljek v mesecu. Naročnina se plača na transakcijski račun 90672-0000339949 (sklic 00 1122008), odprt pri PBS. Izpolnjeno naročilnico pošljite v kuverti na naslov založnika; Društvo študentov in podiplomcev Slovenije, Slomškov trg 15, SI-2000 Maribor.

Splošni pogoji: Izvor časopisa se na naslov naročnika dostavi na dan izida. Rok za plačilo naročnine je najkasneje 14 dni po prejemu prve številke. Društvo študentov in podiplomcev Slovenije se zavezuje, da bo vse naročniške podatke varovalo v skladu z veljavnimi zakonskimi določili.

Razvajeni?

Naročite se.

Naročam se na mesečni časopis Katedra;

5 številčk (cena 9 EUR)

10 številčk (cena 17 EUR)

20 številčk (cena 32 EUR)

Poštnina in DDV sta vključena v ceno.

Katedra, moč besed

Črni mesija po starih rec

Vedno in povsod so spremembe spremljevalna mantra vsakih volitev. Vendar pa so si jih Američani na teh volitvah po osmih letih Georgea W. Busha resnično zaželeli. Ne le Američani, ves svet si želi spremembo hegemonistične politike ZDA. V navdušenju domače, svetovne in politične populacije, ki je sledilo Obamovi izvolitvi, pa se nihče ni vprašal, kaj njegovo predsedovanje pravzaprav prinaša.

SIMON RAJBAR

Črni mesija

»Inhaliranje je bistvo vsega,« se je z ironičnim nasmeškom spotaknil ob izjavo nekdanjega predsednika Billa Clintona pri vprašanju kajenja marihuane. Ko je bil Barack Obama izvoljen za 44. predsednika Združenih držav Amerike, je na oblakih sprememb zaplaval ves svet. S svojo retoriko daje vtis kompetentnosti, vzvišenosti, a hkrati tudi ljudskosti. Obamamanija ni zadela le ZDA, temveč države po vsem planetu. V Keniji so razglasili državni praznik, na otoški državi Antigvi bo najvišja gora nosila njegovo ime, prebivalci neke turške vasi so njemu v čast zaklali 44 ovac, v japonskem mestu Obama pa so priredili havajski ples. Človeška omejenost brez meja. Po drugi strani pa ta dejanja kažejo trend globalnega antiamerikanizma, ki ga je pod pretvezo demokratičnih vrednot neutrudno širil George Bush. Absurdnost doseže vrhunec z neprestanim poudarjanjem njegove polti, čeprav je Obama s svojim obnašanjem in diplomom s Harvarda bolj bel od povprečnega belca. Medtem ko barva kože za ljudi onkraj ZDA ne pomeni toliko kot sprememba politike te države, je v ZDA to še vedno politično nekorektna tema. Obama je bil izvoljen za predsednika v državi, kjer so še pred štirimi desetletji oboroženi varnostniki spremljali črnce v šole. Izvolitev črnega predsednika je zato vsekakor zgodovinska. Američani so izbrali drugačno vizijo politike, ki so jo postavili pred svoje predsodke. Na podlagi barve kože ga ne bodo napadali niti politični nasprotniki, a bodo našli druge, prav tako nepomembno neumne stvari. Tako na primer republikanskega kongresnika Paula Brouna skrbi, da bi Obama po vzoru gestapa s predlogom nacionalnih varnostnih sil utegnil vzpostaviti marksistično ali fašistično dik-

taturo. Podobne izjave so prihajale tudi iz Evrope, katere prebivalci se radi imajo za temelj miroljubnosti, kulture in intelektualizma nasploh. Poljski parlamentarec Artur Górski je šel celo tako daleč, da je njegovo izvolitev označil za »konec civilizacije belega človeka«. Ne glede na svojo polt je Barack Obama z nanznanjanjem sprememb zmagal na volitvah, na katerih je volil ves svet.

Novi red

Trenutno evforično razpoloženje v Ameriki ne odseva realnega stanja. Obama je obudil ameriške sa-

nje ter s tem ljudem morda obljubil preveč. Tako ameriška kot svetovna javnost od njega pričakujeta veliko. Kot že mnogi pred njim obljublja pravičnejšo Ameriko za vse, a njegova davčna reforma ne bo pomagala najnižjim slojem prebivalstva. Obama je oznanil, da ne bo obdavčil srednjega sloja ljudi, ki na leto zaslužijo manj kot 200.000 dolarjev. A to je bila zgolj politična mahinacija. V ZDA namreč samo sedem odstotkov gospodinjstev zasluži več kot 150.000 dolarjev in le 18 odstotkov jih zasluži več kot 100.000 dolarjev. Več kot polovica jih zasluži manj kot

50.000 dolarjev. Do meje 200.000 dolarjev srednjega sloja prebivalcev že davno ni več. Tudi razdelitev bogastva je vedno bolj nesorazmerna. Leta 1947 je namreč 20 odstotkov najbogatejšega ameriškega prebivalstva naredilo 43 odstotkov vsega zasluženega denarja v državi. Po vseh demokratičnih bojih za enakopravnost in spremembah pa je leta 2006 teh 20 odstotkov prebivalcev zasluži kar 50,5 odstotka vsega denarja. Nič ne kaže, da bi se trend naenkrat spremenil. Ne smemo pozabiti, da za politiko stojijo veliki lobiji z lastnimi interesnimi sferami. Sporočilo je imel tudi za tujino, ko je dejal, da prihaja novo obdobje ameriškega vodstva, ko največja moč ne bo v orožju, ampak v idealih, demokraciji in upanju. Obama se je v volilnem spopadu zavzemal za umik ameriških enot iz Iraka v roku 16 mesecev. Toda že proti koncu kampanje je omilil svoje stališče in poudaril, da je potrebno upoštevati razmere na terenu. Umik iz Iraka to-

eptih

Maja Kaučič

rej da, po drugi strani pa hoče povečati število vojakov v zapravljeni vojni z Afganistanom.

Domači mediji mu med zunanje-politične dosežke, poleg večje skrbi za globalno segrevanje, štejejo tudi napovedano zaprtje ameriškega taborišča Guantanamo. Zakaj mu to štejejo kot dosežek, ostaja vprašanje. V državi, ki se ima za svetilnik demokracije in človekovih pravic ter ju z vsemi sredstvi širi po svetu, že po definiciji takšen kraj ne bi smel niti obstajati. Morda pa Obama, za razliko od svojega predhodnika, že razmišlja v prihodnost. Po izvolitvi je na mizo namreč prejel analizo strokovnjakov National Intelligence Council (NIC), imenovano Global Trends. Poročilo, ki ga pripravijo vsakih pet let, potrjuje, da bo ameriški ekonomski in politični vpliv do leta 2025 močno upadel. Po svetu bi naj občutili pomanjkanje hrane, vode, orožja in drugih dobrin, veliko težav bo povzročalo globalno segrevanje, s tem pa bo svet postal nevarnejši. Trenutna finančna kriza na Wall Streetu je le začetek padanja vrednosti dolarja. V boj velikih se bosta vmešali Kitajska in Indija, medtem ko je potencial Rusije še vprašljiv; države, kot so Iran, Turčija in Indonezija, pa bodo pridobile na moči. »Naslednjih 20 let bo zaznamovanih s tveganji,« so zapisali strokovnjaki v najbolj črnoglednem poročilu doslej. Obama ima torej edinstveno možnost mirnega prehoda v multiporalizacijo, čeprav bo Amerika še dolga leta ostala na vodilnem ekonomskem, vojaškem in političnem vplivu. Poročilo je dejanski propad Amerike, kot jo poznajo Američani in ljudje po svetu. Prav iz tega razloga je delno pomirjujoče vsaj dejstvo, da je na oblasti razumen demokrat. Prav isti razlog pa vzbuja skrb, da bo za njim oblast prevzel kakšen konzervativni republikanec, ki bo z vsemi sredstvi pripravljen braniti interese svoje države. Obama sicer lahko spremeni pristop k različnim svetovnim problemom, ne more pa spremeniti samega cilja politike države. Čeprav je pripravljen sesti za pogajalsko mizo skupaj z iranskim predsednikom Mahmudom Ahmadinedžadom, je z vsemi sredstvi pripravljen ščititi interese Izraela. ■

Za ustvarjanje medijev državljanov niso potrebna pretirano visoka finančna sredstva. Za njihovo redno delovanje in vzdrževanje so pomembni predvsem ustvarjalnost, zavzetost in dobra organizacija razpoložljivih virov ter čut za odgovornost do javnosti.

V imenu javnega interesa

Kot študentka medijskih komunikacij sem se nedavno udeležila ekskurzije v Ljubljano, kjer so bodočim ustvarjalcem medijskih vsebin (med drugimi postojankami) tudi na RTV Slovenija odprli vrata in omogočili vpogled v delo javnega servisa. Normativne teorije so eno, izvedba zahtevnega projekta, kot je korektno delovanje nacionalnega medija, pa je lahko povsem nekaj drugega. Po uvodnih vljudnostih, zahvalah, zloženkah in svinčnikih sta Vinko Vasle, direktor Radia Slovenija, in Rosvita Pesek pričela s predstavitvijo osrednjega slovenskega medija. Slednja je prevzela pobudo in v slogu prve dame Odmevov predlagala, da jo zaposlimo z vprašanji. Kapljala so taka o programski shemi, virtualnih scenah, spodrseljajih in zagatah pri oddajanju v živo ter tudi taka, ki govorijo o prednostih in slabostih novinarske profesije. Dolgoletna sodelavka je nanje odgovarjala suvereno, s pridihom romantike, iz ozadja pa je Vasle zadovoljno kimaloč dodajal svoje humoristične vložke. Ko pogovor nanese na morebitne pritiske na uredniško politiko, nam Peskova hiti zatrjevati, da odkar pomni, ni bila deležna groženj, telefonskih klicev, ki bi ji prepovedovali to in ono. Omeni pa incident, ki je po njenih besedah povzročil, da ima odprta usta še danes, ko se je ta zgodil, in sicer v Odmevih (24. 11. 2008), kjer je omenjena novinarka gostila tudi Iva Vajgla. Ker si je ta drznil pripomniti, da sploh ni imel časa za razvoj svojih misli in da se bo naslednjič vzdržal povabila osrednje medijske hiše, je Peskova vidno prizadeta v tem zaznala poizkus nove vlade, da vpliva na potek oddaje. Tudi Vasle je kimal hitreje kot ponavadi. Morda je res, da omenjeni osebi nista bili nikoli tarče pressinga, njegov obstoj na javno RTV pa nikakor ni skrivnost (če pomislimo le na Vido Petrovič, ki je ob Bajuku snela svilene rokavice, ali pa na honorarno sodelavko radia Natašo Štefe, ker je ugotavljala, da pri googljanju »Janše« naletimo na Sarkičevega psa itd.). Ko ob tem (čeprav Rosvita kazalca ni uperila vame) omenim, da so sankcije zoper urednika oddaje Hri-bar Bojana Krajnca poizkus vodstva, da utiša »barbare« televizijskega cirkusa na Kolodvorski in da se po hodnikih javne RTV vendarle ne cedita zgolj med in mleko, stopim na žulj Vasletu, ki je medtem nadel malo manj prijazen obraz, prekinil gospo Pesek in me želel zatreti v kali s tem, ko je apeliral na mojo nepoznavanje okoliščin in da mi je zgodba znana zgolj iz medijev, ki jim ni moč verjeti. Vasle, ki ga je Sašo Hribar seciral v eni

izmed svojih oddaj, je namesto, da bi osvetlil mojo nevednost, zaigral vlogo užaljene žrtve in jel kritizirati neslan humor, ki je pri Hri-barju menda pod nivojem dobrega okusa. Okej, odgovor, sicer zajeten po minuti, a brez vsebinskih spoznanj me ne zadovolji. Poizkusim z naslednjim, ki vprašuje, če je uvrstitev telenovele Strasti v termin tradicionalnih risank pred Dnevnikom v interesu javnosti. Namesto neposrednega odgovora znova vstopimo v območje kroženja. Ko se upočasni tempo in ko direktor radia nekako indirektno prizna, da so Strasti poizkus RTV, da zadrži gledalce do Dnevnika. (Namenoma) spregledano vprašanje javnega interesa, ki bi moralo biti gonilo delovanje javnega servisa, je potlačeno, saj konkurenčni boj s komercialnimi postajami terja žrtve in uvrstitev popularnih vsebin je tako rekoč nujna za solidne ratinge, ki dišijo oglaševalski industriji (ta trenutek predstavlja približno 17-odstotni delež vseh finančnih prilivov RTV). Spet se ustavi pri denarju. Da, da, konkurenca je neizprosna, oglaševalci muhasti, licence drage, financiranje iz naročin pa nezadostno, delno se strinjam, ob tem pa se moram še kot nujno obregniti nad nenavadno potezo vodstva, ki je v terminu informativne oddaje Studio city na prvem programu plasirala oddajo Polemika in na ta način je postala RTV prav sama sebi največja konkurentka. Na moje začudenje Vasle odgovori, da ta informacija ne drži, kasneje pa se popravi, češ, da prejšnji teden Polemike sploh ni bilo na sporedu ter da je Studiu city gledanost vseeno padla. Zagotovi še, da Polemika (ki je pod žaromete privabila tudi tajkune) ne bo dolgoročno odziral kruha Studiu city. Morda pa bo tako, ker ga bodo itak »skenslali« iz programa. Sprenevedanje Vasle je nedopustno, sploh kadar to počne pred publiko, ki natančno pozna (ali bi morala poznati) predpisane zahteve, ki veljajo v primeru javnega medija, ter spremlja tudi njegovo dejansko delovanje. Državljeni in državljanke moramo od predstavnikov zakonodajnih državnih organov zahtevati, da ščitijo predvsem naše komunikacijske pravice in ne le interesov podjetij in političnih centrov moči, ki medij zlorabljajo za širjenje svojega vpliva. Zlasti od javne RTV imamo državljeni zaradi plačevanja prispevka pravico do zahteve, da ta poslovno in programsko deluje v prid poslušalcev in gledalcev. Ti bi pa se morali večkrat obračati na organe nadzora in vodstvo, jim sporočiti predloge in zahtevati, da uresničujejo predpisane naloge. ■

Obamomanija: ostanimo trezni

Immanuel Kant je zapisal, da dogodku podeli zgodovinskost vzhičenje opazovalcev. Vzhičenje ob izvolitvi prvega temnopoltega predsednika ZDA je bilo vsepovsod po svetu velikansko. Prebivalci vseh kontinentov so praznovali zmago pravice nad rasizmom.

MAG. GORAZD KOVAČIČ

Celo Jurij Gustinčič, najboljši slovenski zunanjepolitični novinar z več kot 60-letnim stažem, je izjavil, da je to najpomembnejši oz. najbolj neverjeten dogodek v njegovi novinarski karieri. Je torej Obamova izvolitev zgodovinsko prelomni dogodek? V nekem smislu gotovo, toda Kant pred 200 leti še ni poznal današnjih tehnik spektakla.

Navdušenje nad Obamovo zmago je po mojem mnenju rezultat treh različnih okoliščin. Prva okoliščina je sama po sebi navdušujoča: pripadnik zatirane rase je bil izvoljen za predsednika države, ki je nekoč izrecno temeljila na rasizmu, ta pa še danes tli v obliki segregacije in prikrajšanja. Človek z afriškim poreklom je postal voditelj danes vodilne kolonialne sile. Ta neverjetni dogodek zbuja splošno upanje, da lahko enakopravnost premaga zatiranje. Druga okoliščina je vsesplošna kriza ameriške, pa tudi globalne družbe. Akutna je finančna in gospodarska kriza, ki so jo povzročili neokonservativci z deregulacijo kapitalističnega pohlepa. Kriza je socialna: desetine milijonov prebivalcev ZDA živijo v revščini sredi izobilja; država je nanjo v zadnjih dveh desetletjih odgovarjala z izjemno širitvijo sistema zaporov, v katerih je že vsak stoti Američan. Moralna kriza je v tem, da so ZDA zaradi svoje nasilne in arogantne zunanje politike vsepovsod osvražene, razen v postkomunistični vzhodni Evropi. Tu je še ekološka kriza, ki prinaša temne oblake nad planetarno prihodnost. Nastop nekoga, ki obeta spremembe, je v okoliščinah krize sam po sebi razlog za olajšanje.

Tretji dejavnik, ki je sprožil obamomanijo, je propagandni stroj Obamove predvolilne kampanje. Organizacija kampanje je temeljila na mobilizaciji tisoče prostovoljcev, uporabi interneta in zbiranju donacij navadnih ljudi. Elitno mesto, ki ga vsake ameri-

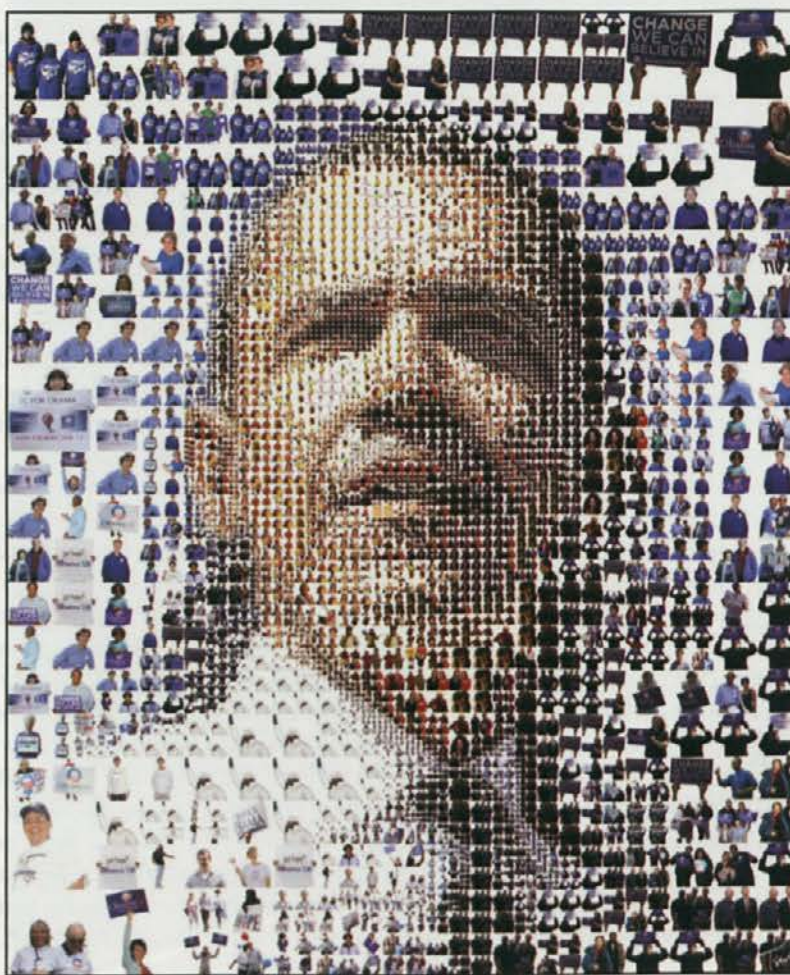
ške predsedniške volitve zasedajo v globalni medijski agendi, že samo po sebi vleče pozornost. Ključnega pomena pa je Obamova retorika, ki je izrazito prežeta z religioznim tonom. Ker je upanje po svojem izvoru religiozni pojav, je Obamov pridigarški žargon pravšnji za vzbujanje vsesplošnega upanja v vsesplošni krizi.

Tem trem okoliščinam lahko zastavimo tri skeptične vidike. Prvič, problem rasnega zatiranja ima močno razredno komponento. Problema prepada med druž-

benimi razredi v ameriškem tipu kapitalizma ni mogoče zgrabiti s simbolnimi gestami, pač pa s korenitim preoblikovanjem mehanizmov distribucije premoženja, dohodkov in priložnosti. To, da je temnopolti posameznik dosegel najvišji možni položaj, je seveda izjemen, vendar za zdaj le simboličen dogodek. Drugo vprašanje je, ali bo temnopolti predsednik tudi vodil temnopolto politiko. Ta bo nemogoča brez globokega posega v ekonomsko-socialni sistem. Kakor je upanje, ki ga je sprožil volilni spektakel, burno in čustveno, tako utegne tudi brž razvodeneti, če Obama

ne bo rešil gospodarske krize, obenem rešil problema revščine v ZDA ter države razbremenil moralne zunanjepolitične hipoteke. Ali Obama lahko reši ogrožena ameriška delovna mesta in hkrati konča militaristično zunanjo politiko? Tu tiči neka past. Zaradi dosedanjega enoumja ekonomske stroke in neobstoja teoretične alternative kapitalizmu je edini znani recept za reševanje gospodarske krize keynesianstvo. To je v 30. letih 20. stoletja na zastoj poslovne aktivnosti in optimizma uspešno odgovorilo tako, da je država vstopila na trg kot velikanski potrošnik in zaposlovalec. A gradnja avtocest in hidroelektrarn ne bi zadostovala, če keynesianskemu projektu ne bi odločilnega zagona dala druga svetovna vojna, med katero se je dobršen del ameriške industrije preoblikoval v vojaško-industrijski kompleks. Zaradi tradicije ekonomskega liberalizma je v ZDA mogoče zagovarjati obsežen državni intervencionizem predvsem v imenu nacionalne obrambe; to je že doslej počel Geogre Bush mlajši. Tvegajmo špekulacijo: obstaja verjetnost, da bo Obama umaknil vojsko iz Iraka, kakor je obljubil, in napadel Iran, da bi ameriški industrijski delavci imeli službe. Vojaška zmaga bo pri tem manj pomembna, če bo vojna makroekonomskega ukrep. Tretjič, ne spreglejmo, da je Obama že razvil retorične nastavke za nadaljevanje dosedanje politike militarizma, ogrnjenege v plašč patetike. Tudi novi predsednik ZDA, tako kot vrsta njegovih predhodnikov, govori o svoji državi kot o svetilniku demokracije in svobode, ki naj navdihuje in vodi vse dobre ljudi po svetu. Ta misijonarski diskurz je značilna sestavina nacionalizma velikih nacij. Zgodovina osvajalnih pohodov v imenu izvoza svobode ali civilizacije je izjemno obsežna, zato velja kljub vzhičenju nad zmago temnopoltega misijonarja ohraniti trezno glavo. ■

A gradnja avtocest in hidroelektrarn ne bi zadostovala, če keynesianskemu projektu ne bi odločilnega zagona dala druga svetovna vojna, med katero se je dobršen del ameriške industrije preoblikoval v vojaško-industrijski kompleks.

Referenca

izobraževalni servis

Jezikovni tečaji : Strokovna usposabljanja
Športni programi in zdravje : Izobraževanje za duhovno rast
Učenje in trg dela : Računalniško usposabljanje

NE ZAMUDI
07/49-02-400

www.referenca.eu
info@referenca.eu

Kavarna & klub Zvezda

Polet med Zvezde!

Brežice	Krško
Černelčeva 3	CKŽ 36
8250 Brežice	8270 Krško

Strežemo izvrstno kavo *illy*.
Privoščite si najboljšo!

ŽURMAHER

Servis in storitve za mlade:

Turistični aranžmaji, vse vrste fotokopiranja,
tiskanje, prodaja študentskih bonov, brezplačni dostop do
interneta, nakup vstopnic za koncerte, mladinske izkaznice

Agencije PUNKT:

Krško CKŽ 37, Krško, 07/49-05-480
Brežice Černelčeva 3, Brežice, 07/49-66-116
Sevnica Trg svobode 1, Sevnica, 07/81-44-355

www.punkt-on.net

SKUPINA Z-REGGIO

www.reggio.si

Konec neoliberalne paradigme

V zadnjem času so mediji polni zgodb o finančni krizi, ki je zaobjela države v centru kapitalističnega sistema. V medijih pa je vse premalo spraševanja po vzrokih za nastalo situacijo. Ti bi namreč razkrili predvsem krivdo političnih in gospodarskih elit za nastalo situacijo, ki se je začela z vzponom neoliberalizma.

MATEJ KLAR

Neoliberalizem je ekonomsko-politična filozofija in predvsem ideologija, ki je bistveno vplivala na politiko praktično vseh svetovnih vlad in mednarodnih institucij od sedemdesetih let prejšnjega stoletja naprej. S tem so bili do skrajnosti pripeljeni miselni tokovi, povezani z idejo večnega in vsemogočnega svobodnega trga. Njegova glavna značilnost je slepa vera v vseobsegajočo moč trga in zavračanje vmešavanja države v gospodarstvo. Za gospodarsko rast naj poskrbi neomejeni kapitalizem v razmerah domače in svetovne svobodne konkurence ter odprtih trgov. Gre za nekakšen desni odgovor na Keynesovo teorijo, ki je nastala po ameriškem borznem zlomu leta 1929 in svetovni depresiji. Takrat je gospodarstvo okrevalo ravno na podlagi spodbujanja agregatnega povpraševanja, skladnega s Keynesovo teorijo. John Maynard Keynes je bil arhitekt Rooseveltovega New Deala in sodobne socialne države, ki je skrbela za reguliranje korporacij in trga ter redistribucijo družbenega bogastva.

Ključne strategije neoliberalnega odgovora pa so: liberalizacija (kapitalističnih odnosov), svobodno tržišče in svobodna trgovina. Neoliberalni doktrinarni sistem je znan tudi kot »washingtonski konsenz«. Gre za vrsto tržno usmerjenih načel, pripravljenih s strani ZDA in mednarodnih institucij, ki se jih po svetu uveljavlja na različne načine. Ključna pravila so: privatizirati, liberalizirati trgovine in finance, trg postavljati ceno, zajeziti inflacijo, država se ne vmešava, prebivalstvo pa tudi ne, saj tako naj ne bi imel alternative. Nekdanja britanska ministrica Margaret Thatcher je celo skovala besedno zvezo TINA (there is no alternative). Nebrzdanemu kapitalizmu naj torej ne bi bilo alternative, prebival-

stvu ostane samo nemo prikimavanje oblastnikom in trošenje, če si ga sploh lahko privoščijo.

Začetki neoliberalnega vzpona segajo v Čile, kjer je 11. septembra 1973 Pinochetova vojaška hunta v povezavi s CIO, Nixonovo administracijo in ameriškimi korporacijami v Čilu izpeljala puč in zrušila demokratično izvoljenega predsednika Salvadorja Allendeja. Nato so na hitro izpeljali vse »reforme«, ki jih je predvideval neoliberalni scenarij: znižanje davkov, osvoboditev trga, sprostitve uvoza, privatizacijo vsega, tudi šolstva, zdravstva in bank, sekanje socialnih programov, popolno deregulacijo cen. Toda zgodba se ni odvijala tako kot govorijo neoliberalni učbeniki. Čile je po »reformi« razdejala visoka inflacija ter huda brezposelnost in lakota. Kriza pa se je kljub nadaljnjemu »zdravljenju« s privatiziranjem vseh sfer poglobljala. Na koncu istemu Pinochetu, ki je podprl neoliberalne ideje, ni preostalo drugega, kot da je v osemdesetih mnoge privatne korporacije in sektorje ponovno nacionaliziral. Neoliberalizem se je kasneje razširil tudi po ostali Latinski Ameriki in z Reaganovo ter Thatcherino vlado tudi, vendar ne tako radikalno, po ostalih predelih Evrope. Pogubni učinki neoliberalne ideologije so se pokazali tudi drugje, nekje prej, drugje kasneje.

Danes, ko je obstoječi sistem evidentno v krizi, bi nam moralo biti povsem jasno, da so potrebne korenite strukturne spremembe. Do sprememb v mišljenju je že prišlo v medijih, ki ne problematizirajo povsem spremenjene logike, pomoči države gospodarstvu. Ob tem pa se pojavljajo številne težave, ki izhajajo tako iz neznanja kot tudi iz nerazumevanja obstoječe problematike. Tako so na primer vsi dokumenti EU prežeti z neoliberalnim duhom. Še vedno

nemoteno poteka sprejemanje neoliberalne evropske ustavne pogodbe. Bolonjska reforma je pred tem izobraževanje podredila trgu, kjer se že sedaj kažejo negativni učinki te reforme, ki že doživlja reformo reforme. S krizo, ki pravzaprav šele prihaja do ljudi oziroma realnega sektorja, pa se že kaže, da je podrejenost trgu oziroma uporabnim vedam brez teorije problematična. Študentje bi za boljše razumevanje obstoječih razmerij potrebovali širino, ki bi jo pridobili prek teorije. Ta bi jih ščitila pred nestanovitnimi in hitro spreminjajočimi se zahtevami trga, ki želijo slediti zahtevam kapitala. Problem pa je, da je takšnega teoretičnega znanja vse manj tudi pri njihovih učiteljih. Kdo je torej tisti, ki danes lahko ponudi analizo obstoječega stanja? Zdi se, da vzpon skrajnih desnih gibanj, ki s populističnimi in učinkovitimi metodami nago-varjajo ljudstvo, v teh časih lahko še dodatno pridobi. Na prvi pogled zares zgleda, kot da nam tujci kradejo delovna mesta in s tem delajo škodo državljanom. Toda v ozadju je samo prikrit razredni boj, ki ga je moč opaziti šele z bolj poglobljeno analizo. S trenutno krizo so ogroženi interesi celotnega kapitalističnega razreda. Stroške za nastalo krizo želijo prevaliti na delavski razred, brez katerega bi sistem kolapsiral. S tem znova bolj očitno na plan prihaja razredni boj za ustvarjen profit. Bo ta šel delavcem ali kapitalistom? Jasno je, da obstoj produkcije in reprodukcije ne more več temeljiti v okvirih neoliberalne ideologije. Ironično je, da lahko preživetje kapitalizma danes zagotovi prav politika, ki bo znova šla v smer socializma. Velikanske finančne injekcije držav (npr. 700 milijard dolarjev v ZDA) kot pomoč bankam so namreč prav socialistična zdravila za neoliberalne ukrepe, le da so tokrat namenjene bogatim. V takšnih razmerah je tudi nova slovenska vlada v neugodnem položaju. Najavljala je potrebo po umiku države iz gospodarstva, večanju konkurenčnosti, fleksibilnosti ipd. Ravno ob njenem nastopu pa se je pokazalo, da to nemara ne bo najboljša pot. Vzhodnoevropske države, ki so najbolj sledile neoliberalnim receptom, so danes v največjih škripcih. Kot pravi Mladen Do-

lar, moramo danes storiti to, kar je Marx storil leta 1867 s Kapitalom. Žal pa se zdi, da ekonomistov, ki bi na ekonomijo pogledali na Marxov način, ni na obzorju. Takšnih, ki bi torej ekonomijo videli kot politično vedo in jo tudi kot politično ekonomijo kritizirali v njenih temeljnih postulatih. Ekonomijo je potrebno od fiktivne ideje, da je naravoslovna veda (edina družboslovna veda, kjer se podeljujejo Nobelove nagrade), spet pripeljati pod okrilje družboslovja. V ZDA je namreč po besedah ekonomista Jamesa K. Galbraitha od 15 tisoč ekonomistov to krizo napovedalo kvečjemu ducat ekonomistov. Ne more nas čuditi, da najboljše odgovore glede trenutne krize nudijo prav filozofi. Že nekaj let nazaj, ko se je to zdelo popolnoma nemogoče, je Immanuel Wallerstein napovedal, da bo neoliberalizem do leta 2010 mrtva črka na papirju. Kdo pa zna odgovoriti na vprašanje, koliko časa še ostane kapitalizmu in kaj bo sledilo po njem? ■

Dinozaver ali poslednji Mohikanec?

Globalna finančna kriza je postala dejstvo, pred katerim si oči zatiskajo le še najbolj fanatični preroki prostega trga. Vlade so spoznale, da bi bil rezultat njihovega nevmešavanja katastrofa svetovnih razsežnosti. Sam ameriški predsednik, ki je z ognjem in mečem (s peresom namreč ni preveč spreten) širil evangelij prostega trga, je kongres zaprosil, da država, ki so jo prej poskušali iz gospodarstva izobčiti, pred propadom reši ameriška podjetja z dolgoletno tradicijo.

SAMO BOHAK

Vedno bolj jasno postaja, da kriza ni omejena le na hipotekarne kredite, ampak so njeni vzroki veliko globlji. Je možno, da so vzroki sistemski in ne le neljuba posledica napačnih odločitev določenih bankirjev?

Glavni krivci za zmedo na svetovnih trgih so bankirji z Wall streeta, ki so s svojimi nepremišljenimi poslovnimi strategijami in finančno magijo gradili gradove v oblakih in pobirali zasoljeno najemnino. Nepremičninski mehurček je počil in s tem so se ameriške sanje dokončno razblinile. En narod, združen pred Bogom, ponosen na svojo demokracijo in prosti trg, pojma, ki sta v vladajočih krogih in v dnevni propagandi močno pove-

zana, če ne kar zamenljiva, se naenkrat počuti izgubljenega in presenečenega. Ogorčenje in nemoč malega človeka, ki se mu svet sesuva pred njegovimi očmi, se kaj hitro sprevrže v bes nad tistimi, ki so celotno zadevo zakuhali. Besni državljani, razočarani nad vodstvom, ki so mu izkazali zaupanje, niso preveč zaupljivi do predlogov vlade, ki želi s finančno injekcijo rešiti, kar se rešiti da. Še posebej, če se med sprejemanjem paketa zakonov politiki dveh glavnih (in edinih) političnih strank med seboj kregajo kot otroci, ki se ne zmorejo skupaj igrati v istem peskovniku. Ameriški kandidat za predsednika John McCain meni, da je potrebno iskati alternativne rešitve v okviru prostega trga. Ide-

ja se pokaže za absurdno takoj, ko se zavemo, da je prosti trg deloma razlog za trenutno krizo. Kljub temu pa ima deloma prav. Rešitev je res potrebno iskati drugje. Paket zakonov s 700 milijardami dolarjev, ki naj bi okreplil gospodarstvo in omilil, če že ne kar rešil finančno krizo, je v resnici le kapljica v morje, saj borzni indeksi kljub temu zakonu še vedno padajo. Pomoč države je vsekakor dobrodošla, vendar se je potrebno ob tem zavedati, da si s finančnimi injekcijami zdravimo le simptome, ne pa vzrokov bolezni. Kupujemo si čas, v katerem moramo poskusiti najti boljše rešitve. Rešitve je resnično potrebno iskati zunaj sistema. Potrošniški kapitalizem oz. njegova najnovejša različica neo-liberalni kapitalizem ni rešitev, ampak del problema. Neskončna rast je ideja, ki ne vzdrži osnovne kritične presoje, praktične posledice pa lahko vidimo v spremembah mentalitete ljudi. Poslovni svet prostega trga je bolj podoben Hobbesovemu naravnemu stanju kot pa človeški družbi. Tekmovalnost kot glavna vrednota uničuje zaupanje med ljudmi, egoizem kot zaželen karakterna lastnost pa povzroči odtujenost med posamezniki. Nenehno produciranje novih želja, na čemer temelji potrošniški kapitalizem, je že davno preseгло zadovoljevanje človekovih potreb. Glorifikacija želje je odraslega racionalnega avtonomnega posameznika spremenila v infantilnega otročaja, ki brez premisleka sledi vsaki svoji muhi in je nezmožen v obzir vzeti katerekoli druge interese, razen lastnih. Da ne ostanemo samo pri kritiki, saj je rušiti vedno lažje, kot graditi, se obrnimo k možnim rešitvam trenutnega položaja. Najprej se moramo zavedati, da ni magične formule za rešitev nastale situacije. Paradoksalno pa je rešitev preprostejša, kot se zdi. V ekonomskem smislu je vredno premisliti o ideji ekonomije nične rasti. Poenostavljeno rečeno, gre za

to, da proizvedemo le toliko, kolikor potrebujemo. Nadalje je potrebno spoznati, da je nujnost regulacije trga potrebna ravno zaradi preprečevanja anomalij, kot smo jim priča danes. Skozi izobraževanje je potrebno vzgajati avtonomnega posameznika, ki je zmožen svoja dejanja trezno premisliti, je več kritičnega mišljenja in se v duhu drškega ideala ukvarja z javnimi zadevami. Okrepiti se mora vloga civilne družbe in preseči je treba mišljenje, ki deluje na principu, da bo nekdo drug mislil namesto nas. Samoorganizacija po načelu horizontalnosti, participacije in direktne demokracije mora postati del razmišljanja širše družbe. Zavedati se moramo, da so v ožjem smislu vzroki za krizo morda res ekonomske narave, vendar širše gledano, izhajajo iz načina organizacije družbe in apatičnosti (post)modernega človeka. Ponujene rešitve je treba razumeti kot smernice za razmišljanje o drugačnem načinu organizacije družbe in našega življenja nasploh. Če ne bomo zmožni preseči ozkih miselnih okvirov kmalu, se bomo znašli pred pragom uresničitve disutopij, ki so jih naslikali sloviti avtorji, kot so Huxley, Orwell in sodobni francoski avtor Michelle Houellebecq. Smo Slovenci zmožni preseči odpor pred komunistično preteklostjo in iz naftalina potegniti Marxa ter se vprašati, ali je imel v določenih pogledih morda prav? Strokovnjaki, kot sta dr. Joseph Stiglitz, Nobelov nagrajenec za ekonomijo, in Nouriel Roubini, poimenovan dr. Doom, saj je napovedal trenutno finančno krizo, menijo, da je za preprečitev katastrofe potrebna skupna akcija svetovnih držav in radikalne spremembe v temelju našega sistema. Je možno, da je neo-liberalizem dinozaver, ki se tega še ne zaveda, in bomo slej kot prej prisiljeni na pomoč poklicati Marxa kot poslednjega Mohikanca in njegov kritični pogled na politično ekonomijo?

Spreminjanje pretekle prihodnosti

V zadnjem času smo priča poplavi črnogledih napovedi, katastrofalnih prognoz in apokaliptičnih vizij. Dogajajo se stvari, ki so se še do nedavnega zdele nezamisljive. Nekatere države so se je znašle na robu bankrota, trdno stoječe finančne institucije padajo kot domine, denar izgublja vrednost, napovedujejo se masovna odpuščanja in številne pomembne osebnosti, med njimi na primer Alan Greenspan, nekdanji predsednik ameriške centralne banke, priznavajo svojo zmotljivost.

SAMO BOHAK

Osnovo človekovih pravic – spoštovanje vsakega posameznega človeškega življenja in človeškega dostojanstva – lahko zasledimo v večini velikih svetovnih religij in filozofij. Človekovih pravic ni treba kupiti, zaslužiti ali podedovati – pravimo, da so »neodtujljive«, ker jih nima nihče pravice nikomur iz kakršnega koli razloga vzeti. To pomeni, da vsakomur pripadajo že po rojstvu, ne glede na raso, barvo kože, spol, jezik, vero, politično ali drugo prepričanje, narodnost ali socialni izvor, premoženje, rojstvo ali drug položaj. Človekove pravice so zlasti pomembne v odnosih med posamezniki in državo. Pomenijo namreč nadzor nad izvajanjem državne oblasti nad posameznikom in ga urejajo, posameznikom zagotavljajo svobščine v odnosu do države, od držav pa zahtevajo zadovoljevanje osnovnih človekovih potreb za vse ljudi pod njihovo jurisdikcijo.

Najpomembnejši dokument, ki povezuje državo in posameznika, je Splošna deklaracija človekovih pravic, ki jo je leta 1948 sprejela Generalna skupščina ZN; t.j. izjava o načelih, ki ima še vedno velik vpliv na dogajanja po vsem svetu. Čeprav deklaracija sama po sebi ni zavezujoča, pa veliko pravnikov trdi, da je postala pravno zavezujoča po mednarodnih običajih in praksi, saj so jo številne države vnesle v svoje ustave in jo uporabljajo v sodni praksi.

Evropska konvencija človekovih pravic in njeni protokoli jamčijo vsakomur pravico do življenja, svobode in varnosti; poštenega sojenja v civilnih in kazenskih zadevah; glasovanja in kandidiranja na volitvah; svobode mišljenja, vesti in vere; svobode govora (in svobode tiska); lastnine ali nemo

Njegova izjava je morda najlepša ilustracija trenutnega stanja zavesti: »Ne vem, kako bistveno in trajno je to spoznanje, ki me je zelo pretreslo, ker sem 40 let verjel, da stvar deluje.« S stvarjo, ki deluje, ima v mislih ideologijo prostega trga, ki bi jo lahko imenovali druga ameriška religija.

Bog umre drugič

Nietzsche je v svojem delu Tako je govoril Zaratustra razglasil smrt Boga, morda bi lahko Greenspanovo izjavo razumeli kot smrt modernega božanstva – kapitala. Kljub temu da tokrat ne gre za vehementni razglas, ampak za skesano priznanje. Tudi v

Danes se po preproste, a hkrati globoke ideje vračamo na smetišče zgodovine, kamor smo jih vehementno odvrkli. Morda utegnemo videti, kakšne cvetlice so tam zrasle ob tako kvalitetnem gnojilu.

Evropi intelektualci in strokovnjaki že dalj časa opozarjajo na resnost krize in nepravilnosti v njenem reševanju. V Mladininem uvodniku Grega Repovž povzema Sergeja Halimija. »Zlom ni bil tehničen, ni ga mogoče popraviti z začasnimi ukrepi. Zlomil se je sistem kot tak. Zato je pred vsemi vladami iskanje temeljnega odgovora. Prvi korak je sprijaznitev z dejstvom, da je sedanega sistema konec.« Nadalje Halimi razlaga, da je potrebno besedico »vse« jemati dobesedno in nakaže potrebo po ponovnem definiranju razmerij med državljanji in državo, delodajalci in zaposlenimi ter med samimi državami. Nadaljuje z idejo, da ta kriza zahteva nov slog življenja za državljane, države in vlade ter na koncu dodaja, da bodo tisti, ki bodo to prvi dojeli, imeli priložnost, da začnejo kmalu graditi na novo.

Malika ne dam!

Človek je skozi zgodovino razvil več obrambnih mehanizmov, ki mu omogočajo preživetje. Na najbolj osnovnem nivoju se telo, ko je soočeno s šokom, odzove in se poskuša vrniti v stanje ravnovesja. Na nivoju psihe poznamo več obrambnih mehanizmov. Zankanje, potlačevanje, premestitve, racionalizacija so le nekateri izmed obrambnih mehanizmov, ki so na delu v trenutni situaciji. Krizo lahko najprej zanikamo, nato potlačimo negativne misli, jezo in razočaranje prenesemo na osebo, idejo ali stvar in po vrhu najdemo še kopico »genialnih« alternativnih razlag trenutnega stanja. V prime-

je vztrajal na stališču, da kriza ne bo dolga, da je kapitalistični prosti trg najboljši sistem, ki ga imamo, in je vztrajno zavračal kakršnokoli vmešavanje države. Kot lobist je seveda izurjen v retoriki, nizanju evfemizmov in zagovarjanju stališč svojega plačnika in bi njegovo obnašanje lahko razumeli kot normalno, kljub temu pa je skozi celotno oddajo dajal vtis (obstaja možnost, da je le zelo dober igralec), da iskreno verjame v to, kar govori. Sicer lahko razumno sklepamo, da človek le opravlja svojo delo, vendar ne gre za osamljen primer, saj lahko podobne odzive najdemo tudi pri slovenskih in svetovnih neoliberalcih. Soočeni smo s fenomenom kolektivnega zanikanja. Svojega prepričanja se preproki prostega trga oklepajo kot vere, ne gre več za razumen premislek, ampak osebno odločitev. Zagovarjanje političnih prepričanj, ki so v nasprotju z realnostjo v svetu, je vsaj tvegano, če ne nevarno početje.

Marxovo vstajenje

Pošast komunizma spet straši po Evropi. Zaenkrat sicer le po katedrah na univerzah, knjigarnah in čitalnicah. Prodaja Marxovih del je skokovito narasla v Nemčiji. Njegove ideje pa postajajo spet popularne tudi drugod po svetu. Jörn Schütrumpf, direktor berlinske založbe Karl Dietz, si fenomen razlaga s tem, da razprodan Marx očitno pomeni, da nekdo živi od revščine drugega oz. da dobra prodaja Marxa pomeni, da gre družbi slabo. V razvitem svetu sicer že od vekomaj živimo na račun tretjega sveta in določenim slojem prebivalstva ni šlo nikdar posebej dobro, ampak očitno se je moral položaj dovolj zaostri. Danes se po preproste, a hkrati globoke ideje vračamo na smetišče zgodovine, kamor smo jih vehementno odvrkli. Morda utegnemo videti, kakšne cvetlice so tam zrasle ob tako

kvalitetnem gnojilu.

Konec konca zgodovine?

Fukuyamovo govoričenje (sic) o koncu zgodovine se je počasi izpelelo. Fukuyamovci so morda zaradi vztrajnosti in goreče vere dobili bitke v salonskih razpravah, zgubili pa so vojno v resničnem svetu. Do nedavnega je bilo prepričanje o superiornosti dvojčka kapitalističnega prostega trga in socialne demokracije vseprisotno in temelj, na katerem smo gradili našo prihodnost. Ekološki problemi, ponovni vzpon nacionalizma in totalitarizma v razvitem svetu in nenačrtovane gospodarska kriza pa so nas zbudili iz dogmatičnega dremeža in nam ne le pokazali, da ideji nista popolni ali sta napačno izpeljani v praksi, ampak sta v svojem bistvu problematični, kar se še posebej kaže v trenutnih okoliščinah. V primeru ideologije prostega trga obstaja manko javnega dobrega, se pravi področij, ki koristijo skupnosti in ne smejo biti na voljo za privatizacijo (na primer voda, geni, določna zdravila), prav tako pa deregulacija ni zagotovila najboljših pogojev malemu podjetniku, ampak je nasprotno vodila do prevlade velikih korporacij. Popolna privatizacija državnih podjetij pa je sicer dvignila kvaliteto storitev, vendar le za najvišje sloje, najboljši primer tega je ameriški zdravstveni sistem. Razglašati neko politično ideologijo za dokončno je sporno samo po sebi, poleg te pa socialni demokraciji marsikje ni uspelo ohraniti socialne države.

Izziv, s katerim bi se morali spoprijeti dandanes, je temeljita reforma gospodarskega sistema skupaj s prilagoditvijo političnega sistema. Prvi potrebuje vsaj večjo regulacijo, če ne že kar postavitev na glavo. Profit mora spet postati sredstvo in ne cilj. Potrebno je vključiti ekološko komponento, vendar ne le kot eksternalijo pri načrtovanju investicij v smislu trgovanja z emisijami toplogrednih plinov, ampak kot temeljno vrednoto, ki ni naprodaj. Drugi pa potrebuje več elementov participacije, direktne demokracije, horizontalnosti, rečeno prosto po Nietzscheju: prevrednotenje vseh vrednot. Pri reševanju problema holistično pa moramo poleg filozofiranja s kladivom biti pozorni, da ne zaidemo v posploševanje in poenostavljene instant rešitve. Potrebujemo spre-

membe. Sprememba pa je glavni slogan novopečenega ameriškega predsednika.

Gobama

Zmaga Baracka Obame na ameriških volitvah naj bi prinesla velike spremembe. Nesporno je, da je zmaga črnca na volitvah zgodovinski dogodek. Prav tako smo lahko hvaležni, da Bush odhaja in da ene izmed velesil ne bo vodil na eni strani skrajno konzervativen, na drugi pa do skrajnosti neoliberalen John McCain. Tudi gospodične z Aljaske si razumen človek ne želi videti na mestu podpredsednice, Američani so še pravi čas sprevideli in z njeno zavrnitvijo zavrnili tudi McCaina. Kljub vsemu pa je Obamomanija mor-

da pretirana. Obama je ljudstvo že ustoličilo za svetnika, preroka in odrešitelja, ki bo Ameriko popeljal iz krize, kar je verjetno pripomoglo k njegovi izvolitvi. Pozablja se, da je resnična moč v rokah ameriških korporacij, ki so slučajno tudi financirale Obamovo kampanjo. Bitka za predsednika je bila težka in verjetno je bilo v njej potrebno sprejeti veliko kompromisov. Če bi natančneje prebrali Obamov program, bi ugotovili, da podpira smrtno kazen, ne namerava znižati izdatkov za vojsko in da se nasploh njegov program večinoma ne razlikuje veliko od McCainovega. Moja kritika Obame pa je predvsem dobronamerna, saj se zavedam, da se je znašel v podobnem (če ne še slabšem)

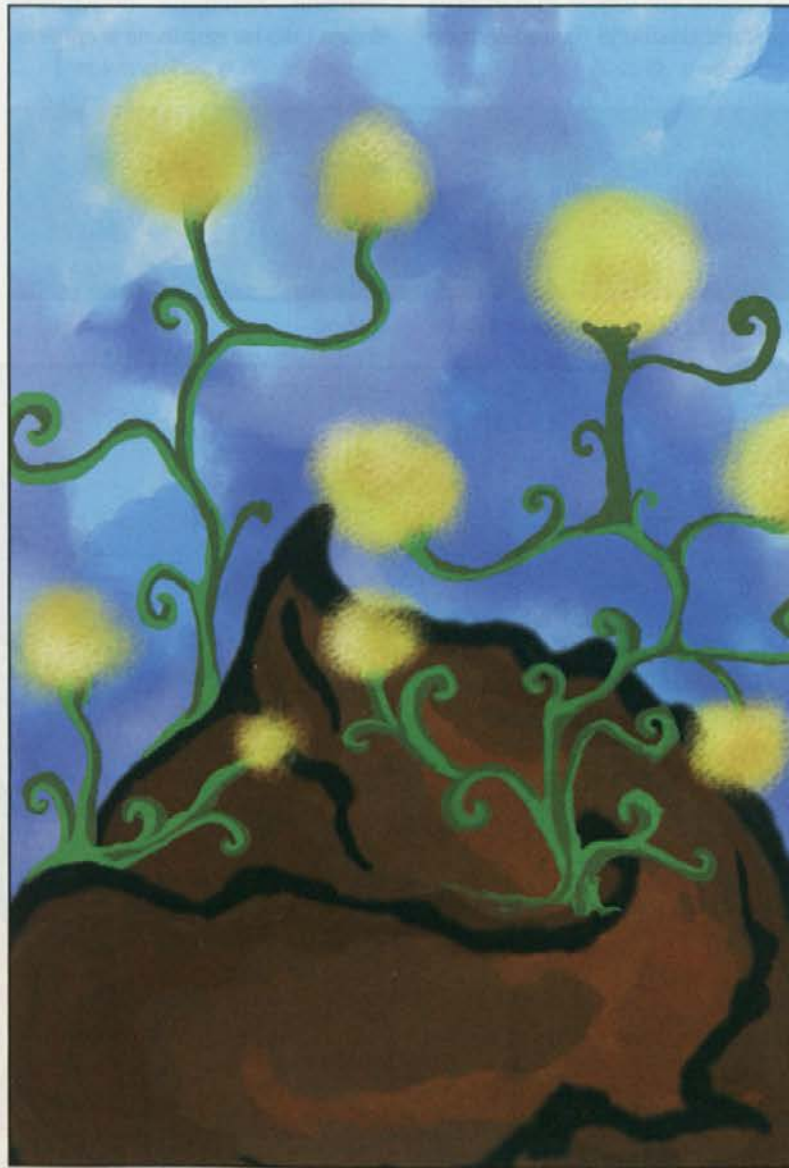
položaju kot Bill Clinton, ko je prevzel mesto predsednika. Poln plemenitih idej in načrtov, a hkrati sočen z Ameriko, ki je bankrotirala tako v finančnem kot v moralnem smislu, hkrati pa mu rasistični fanatiki že strežejo po življenju.

Po domače

Borut Pahor sicer ne dosega renomeja svojega ameriškega »dvojnika«, ni toliko zagorel, je pa mlad in kot vsi politiki obljublja spremembe. Tudi doma smo lahko veseli, da je Janšo njegova aroganca odnesla s položaja in bodo morda mediji lahko lažje zadihali, kljub temu da ne vemo, kaj bo z domovino letečih slonov. Pahor prav tako obljublja spremembe. Njegove obljube o povišanju plač, pokojnin in krepitvi socialne države – predpostavimo, da so iskrene –, se bodo izkazale za težko izvedljive zaradi prihajajoče finančne krize. Deljenje ministrstev kot bonbončkov je kljub pomembnosti sestavljanja koalicije vprašljivo. Morda lahko razumemo težavnost sestavljanja vlade in ozki manevrski prostor, ki mu je na voljo, vendar se moramo resno vprašati, ali je politično kadrovanje lahko del demokratičnega vodenja države. Kljub vzporednicam, ki sem jih povlekel med Ameriko in Slovenijo, pa Pahorju nihče ne streže po življenju in tudi slovensko gospodarstvo ni v tako slabem stanju kot ameriško, za kar se moramo zahvaliti socializmu, tako imenovani nerazvitosti naših finančnih trgov in zavrnitvi neoliberalnih reform.

Na razpotju

Začel sem s poezijo Roberta Frost in prav je, da z njo tudi zaključim. Tvegati bom preroškost in podal hipotezo, da se trenutno nahajamo na razpotju. Odločitve, ki jih bomo sprejeli v bližnji prihodnosti, bodo usodno vplivale na izid negotove prihodnosti. Kljub mikavnosti se ne bom spuščal v napovedovanje prihodnosti, a bom kljub vsemu nakazal možne alternative. Na voljo sta izbiri: ponavljanje že storjenih napak ali refleksija in premislek o temeljih naše družbe in soočenje z jedrom problema na način, ki sem ga predlagal. Upam, da bomo v prihodnosti lahko s Frostom dejali: »Poti sta se razšli, in jaz - jaz to izbral sem, kjer jih manj je šlo, in v tem bila je vsa razlika.«

Izziv, s katerim bi se morali spoprijeti dandanes, je temeljita reforma gospodarskega sistema skupaj s prilagoditvijo političnega sistema.

Poučevati

Israel Scheffler v slavnem članku *Pojem poučevanja* pravi, da vsaka kultura navadno doseže, da se novorojeni člani vedejo v skladu z njenimi normami, a to ne pomeni, da vsaka kultura zagotavlja sistem izobraževanja, ki bi ga odlikovalo poučevanje. »Vsako doseganje, da se nekdo vede v skladu z danimi normami, še (namreč; op. p) ni poučevanje.«

ANDREJ ADAM

Kaj torej je poučevanje? Ker sem o tem deloma že pisal, naj omenim, da lahko poučevanje poteka na različne načine in z različnimi metodami. Toda, ko razmišljamo, katere metode so oziroma niso značilne za poučevanje, postane jasno, da je poučevanje mnogo ožji pojem od akulturacije, socializacije ipd. Učitelj, ki v resnici poučuje, mora – tako pravi Scheffler – vsaj tu in tam »podrediti svoje delo razumevanju in neodvisni presoji učenca, njegovi zahtevi po razlogih in njegovemu občutku za to, kaj je ustrezna razlaga.«

Zaradi tega poučevanje ne pomeni le doseganja, da učenec nekaj verjame – saj je to mogoče doseči na zelo različne načine (npr. tudi s prevaro) – učenec mora nekaj verjeti na osnovi razumnih razlogov. In čeravno so razlogi, ki jih navaja učitelj, vselej prilagojeni ravni učenčevega razumevanja, je pomembno poudariti, da so to še vedno učiteljevi razlogi (to je razlogi, s katerimi on sam utemeljuje svoja preiščljena prepričanja). Ali vidite? Poučevati potemtakem pomeni tvegati. Poučevanje od nas (učiteljev) zahteva, »da učencu razkrijemo svoje razloge«, s čimer te razloge podvržemo oceni in kritiki učenec (seveda primerne njihovi starosti oziroma stopnji izobraževanja).

Ostanimo še za hip pri Schefflerjevem razmisleku o poučevanju in poskušajmo ugotoviti, kaj opredelitev, ki poudarja zlasti način njegovega izvajanja, pomeni za državljansko vzgojo (aktivno državljanstvo). Nekateri glasovi, v času glasovanja o zaupnici novi slovenski vladi je nanje ponovno spomnil poslanec J. Jerovšek, so prepričani, da pomeni državljanska vzgoja privzgojo ljubezni do domovine, s čimer imajo bržkone v mislih nadaljevanje življenja kulture, v katero smo rojeni ipd. Sam tega

stališča sicer ne želim na lahek način pomesti pod preprogo, a naj poudarim, da se z njim ne strinjam. Prepričan sem, da pojmovanje državljanske vzgoje kot vzgoje za nadaljevanje dane družbene (kulturne) tradi-

cije temelji na pojmovanju družbe, ki ga lahko opišemo z organsko metaforo. Po tem prepričanju smo različni pripadniki oziroma različne družbene institucije podobni posameznim delom organizma. To – kot lahko slutite – pomeni, da imamo tako posamezniki kot institucije določeno funkcijo, namreč funkcijo ohranjanja celotnega organizma. S tega zornega kota je vzgoja (državljska vzgoja) predvsem oživljanje in negovanje dane funkcije v imenu organizma.

Kaj je narobe z organsko predstavo? Osnovna težava je ta, da sodobne družbe že dolgo niso podobne organizmu, temveč so heterogene, tudi konfliktni skupnosti. Družbena vez ne temelji na neki enotni, vsem skupni ideologiji, temveč na priznavanju in celo negovanju razlik.

Sodobno zamišljena državljanska vzgoja tako ne goji in ne krepi eno-

tnosti v imenu ene same ideje, denimo nekega splošnega svetovnega nazora, temveč vzgaja k poznavanju in spoštovanju razlik. S tega zornega kota Scheffler pravilno ugotavlja, da utegne sodobno razumljeno poučevanje v posameznih družbah privedi »do velikih sprememb v prevladujoči kulturi – v njenih temeljnih normah, prepričanjih in družbenih institucijah.«

Kdor se tega boji, bo seveda še naprej zagovarjal idejo organske enotnosti in neko romantično predstavo državljanstva. Kdor pa temu nasprotuje, bo nemara pomirjen tudi z velikimi premiki v prevladujoči kulturi. Kot pravi Scheffler, je povsem možno, da neka »kultura na svojih temeljnih področjih sama institucionalizira postopke, ki temeljijo na razumnih razlogih, kjer je uporabljane kritike in presoje dobrodošlo in kjer, kot pravimo, obstaja demokratična kultura v polnem pomenu besede.« Tako lahko sklenemo, da (ponovno s Schefflerjem) »podpiranje obče razširjenosti poučevanja kot modela kulturne obnove pomeni dejansko podporo nečemu, kar je še zlasti skladno z demokratizacijo kulture, in nekaj, kar nosi grožnjo za tiste kul-

Prepričan sem, da pojmovanje državljanske vzgoje kot vzgoje za nadaljevanje dane družbene (kulturne) tradicije temelji na pojmovanju družbe, ki ga lahko opišemo z organsko metaforo.

ture, kjer so osnovne družbene norme institucionalno zaščitene pred kritiko. Takšna podpora je potemtakem združljiva z vizijo kulture, ki ne omejuje spoznanja, kjer kritična presoja politike ni institucionaliziran privilegij enega razreda in kjer politična sprememba ni nujno samovoljna in nasilna, temveč je speljana skozi institucije s prepričevanjem na osnovi razlogov in s prostovoljno izraženim privoljenjem.«

Toda, kot nadaljuje Scheffler, je žal mnogo, celo večina družboslovnih mislecev pokleknila pred takšno vizijo in dokazovala, da kultura ne more dolgo preživeti pod demokracijo v tem pomenu. Ampak kopica primerov kaže nasprotno – le nekaj dobre volje je potrebno. Sedaj imamo novo vlado. Bomo videli, kako se bo lotila urejanja zadev na šolskem področju. Ali bo podprla učenje kot kritično razmišljanje na osnovi razumnih razlogov in s tem predmete, ki to v najboljši možni meri uresničujejo (takšen predmet je, denimo, filozofija), ali pa bo – tako kot dosedanje vlade – podlegla interesom posameznih skupin ali celo ekonomski logiki. ■

DR. BORIS VEZJAK

Bi darovali kakšen svoj organ? Ali pa bi, morebiti, bili pripravljeni sprejeti organ nekoga drugega, če je za vas transplantacija življenjsko pomembna? Recimo ledvico umrlega Jörga Haiderja? No, to več niso dileme, o katerih bi vas prijazno in vljudno spraševali. Postajajo vsakodnevno dejstvo, povsodni brez možnosti naše izbire.

Haiderjeva ledvica

Te dni smo se znašli sredi širokih debat o darovanju organov, ki bolj kot kaj drugega predvsem vzbujajo domišljijo, načenjajo naš okus in samopodobo (kako je videti, če me secirajo po smrti, kako je videti, če nek moj organ preide v tuje telo, če je to organ nekoga, ki ga ne maramo preveč, in podobno). Fantazmatika v velikem delu zadeva tudi zahodnoevropsko filozofsko tradicijo, predstavo duše in še bolj telesa kot dveh nasebnih entitet. Če verjamete v posmrtno življenje, imate morebiti lahko nekaj zadržkov. Posebno poglavje je krščanska dogma, po kateri bomo nekoč vsi dočakali vstajenje in vrnitev telesa ob poslednji sodbi, kar zelo verjetno pomeni vrnitev identičnega fizičnega telesa (nekateri pravijo, da le »duhovnega«). Toda kaj s perspektive »prehajanja« organov iz enega telesa v drugo to pomeni za vernike? Čeprav v principu iz razloga ljubezni do sočloveka podpira darovanje organov, se zdi, da ima krščanstvo s transplantacijo nekaj konceptualnih težav. Za večino je darovanje organov nedvomno humano dejanje. Toda radikalno vprašanje, ki ga odpira npr. filozofinja Tea Logar, se glasi: Ali ni to povsem človeška naravna gesta, pri kateri se na kakšno posebno humanost niti ne bi smeli ali rabili sklicevati? Mar ne bi celo morali uvesti sistema, ki bi nas po defaultu naredil za darovalce, kar

poznajo že v ZDA ali denimo v nam bližnji Avstriji, podobna zakonodaja pa se obeta še drugje, vključno s Slovenijo? Sistem lahko omogoči, da boste nujno darovalec svojih organov, razen če posebej zatrdite, da tega ne želite. Po nekaterih podatkih je v Avstriji takšnih le okoli 0,2 odstotka in možnost, da bi prejeli ledvico Jörga Haiderja, ni tako nerealna. V ZDA se za darovanje odločite, ko opravite izpit za avto in vašo odločitev vanj natisnejo v obliki srčka. Če doživite prometno nesrečo, to pomeni, da so vaši organi takoj na voljo za presaditev. Kaj torej, če je izhodišče lahko bolj radikalno in gre takole: uvedba zakona je samoumevna in naši organi po naši lastni smrti žal niso več samoumevno naši. Kdor želi podpisati drugačno izjavo in ne darovati svojih organov za potrebe presaditve, si zasluži zgolj prezir. Sicer lahko svobodno izbere svojo odklonitev, toda ta ne bo imela drugega kot status sebičnega obvestila, s katerim svetu sporočamo, da bomo svoje ledvičke raje prepustili črvom kot pa kakšnemu človeku, ki jih potrebuje!

Dilema, ki jo postavlja Logarjeva, torej biti s svojim telesom krma za črve ali reševalec življenja, je z vidika moralnosti našega dejanja postavljena tako trdno in neizpodbitno, da ji je praktično nemogoče ubežati. Bodisi smo pošast, ki se ponuja za hrano črvom ali svoje organe

celo raje sežge, bodisi rešujemo življenja. Kaj bi želeli biti? Razen tega vprašanje ni tako skrajno, pravzaprav ravno uvajanje zakonodaje vodi do njega: v sistemu, kjer morate podpisati posebno izjavo, če ne želite biti darovalec, je res videti, da ste neskončen egoist, če tega ne storite. Tistemu, ki bi se upiral iz tehničnih razlogov (možnost zlorabe zaradi slabega nadzora, (ne)varnost postopkov ob registraciji in dejavnosti in podobno), ostane le še kratek seznam moralnih. Eden med njimi je ta, da bi odločanje moralo biti individualno, stvar svobodne volje in eksplicitno, ker je to »intimna« in »občutljiva« zadeva. Argument se zdi trhel, ker se umiranje drugega in naše odklanjanje možnosti darovanja ne moreta klasificirati za kakšno posebno intimo. Eden od predsodkov, ki v tej zgodbi še ostanejo, so lahko morebitni zadržki ne na strani darovalca, temveč prejemnika. Bi bili pripravljeni prevzeti organ serijskega morilca, recimo njegovo srce? Ali nekoga, ki ga poznate ali sicer ne marate? Kaj bi storili z ledvico Jörga Haiderja? Ne vem sicer, če je sistem naravnan tako, da prejemnik sploh ve, kdo je lastnik organa, ki ga je po novem sprejel vase. Vendarle pa si težko predstavljam kakšno bioetiško dilemo, ki bi bila tako zanimiva z vidika našega razumevanja ali predstav o tem, kaj šteje ali mora škodeti za moralno in racionalno. ■

Kritično pero politike

Dr. Vlado Miheljak je profesor za socialno in politično psihologijo na Fakulteti za družbene vede v Ljubljani. Kot dolgoletni kolumnist pri Mladini, Republikli, Sobotni prilogi Dela in danes Dnevniku je priznan politični analitik, ki ne prizanaša nikomur.

ALEŠ KUSTEC

Vidite kakšne paralele med volitvami v Sloveniji in ZDA, glede na to, da so na obeh volitvah zmagale spremembe?

Kakšnih velikih paralel ne bi videl. Volilna teorija paradigmatičnim spremembam pravi kritične volitve. Torej, ko se velik del volilnega telesa preseli iz enega tabora v drugega. V Ameriki se je recimo to nesporno zgodilo. To se vidi, saj je Obama, Afroameričan, zmagal tam, kjer celo beli demokrati, ko so na federalnem nivoju zmagali volitve, niso zmagovali. To so tri, štiri zvezne države. Kritične volitve so tiste, pri katerih približno ena tretjina volivcev spremeni svojo orientacijo. Pri nas bi težko rekli, da je bilo temu tako. Moja ocena je, da je leta 2004 bolj izgubila liberalna demokracija, kot pa zmagala ta zdajšnja odhajajoča koalicija. Liberalna demokracija se je notranje iztrošila. Po dvanajstih letih vladanja je tudi nekako higienično, da gre vladajoča stranka v opozicijo. Več kot tri mandate se v demokraciji ne spodobi, da je kdo na oblasti. Čeprav imate takšne primere recimo tudi v urejenih demokracijah Evrope. Imeli ste dolgo vladavino Kohla v Nemčiji, mislim da 16 let. Potem vladavina torijcev, Thatcherjeve in Majorja, še dalj časa, 18 let! To ponavadi pripelje do iztrošenosti sistema. Za Slovenijo je težko reči, ker je relativno mlada država, ali je prišlo do nasičenosti oziroma iztrošenosti. Liberalna demokracija takrat po eni strani ni imela odgovora na nekatera vprašanja. Drugo pa je, da so bili skrajno nespretni v Ropovem času. Mislim, da razlike med letom 2004 in zdaj sicer so, če gledamo recimo skupen izplen blokov. Ker če gledamo Pahor – Janša, SD in SDS, je komaj kakšna razlika, nepomembna razlika. Bila je taka razlika, da bi lahko bilo tudi drugače. Jaz sicer menim, da je Ljubljana odločila volitve, oziroma apel Jankoviča in Kučana. Takšen apel ne da 10 odstotkov, da pa tisti en odstotek.

Samo v Ljubljani in na Primorskem se je volilna udeležba povečala. Sam sem vedno govoril: 'Če se bo močno povečala volilna udeležba, bo leviča zmagala, če se ne bo, bo zmagal Janša.' Zgodilo se ni ne eno ne drugo, ampak se je volilna udeležba povečala samo v Ljubljani, kar je bilo pravzaprav še bolj ugodno za levico. Ker če bi se po vsej Sloveniji enakomerno dvignila udeležba, je spet vprašanje, ali bi levici uspelo.

Ne moreš graditi sodobne evropske stranke na frustracijah. Stranka zafrustriranih ljudi nima perspektive. To morajo biti ljudje, ki so odprti, ki niso obremenjeni.

V Ameriki se je torej zgodila velika stvar. Ali se je v Sloveniji tudi zgodila velika stvar, je bolj odvisno, s katerega konca ocenjuješ. V Ameriki je ne glede na to, ali ocenjuješ z republikanskega ali demokratskega konca, nesporno, da so izvolili Afroameričana, ker je bil boljši. Imel je odgovore na vprašanja, na katera jih McCain ni imel. To je dokaz, da je prišlo ne samo do kritičnih volitev, ampak je prišlo do ene čisto paradigmatične spremembe v glavah ljudi. Dejansko so ljudje stali v vrstah, da so lahko volili.

Je bila Obamova sprememba marketinški trik ali dejanska sprememba v politiki?

Več stvari je v Ameriki. Eno je zagotovo marketinški trik. Stephanopoulos in Carville, ki sta bila možganski trust Clintonove kampanje leta 1992, sta ga pravzaprav iznašla. Clintonu so rekli: 'Vedno omeni spremembo.' Vsak stavek mora imeti besedo sprememba. Čez štiri leta pa mu je Carville rekel: 'Nikoli ne omenjaj sprememb.' Zdaj se pa spomnite Ropove volilne kampanje: 'Skupaj spreminjamo Slovenijo.' Čakaj no, Sloveni-

jo spreminjajo tisti, ki te naskakujejo iz opozicije. Kakšna neumnost. Ali recimo leta 1997, ko so bile predsedniške volitve, je bil po mojem mnenju simpatičen kasnejši ombudsman in notranji minister Ivan Bizjak. On je bil takrat dejansko malo podoben Clintonu in je igral saksofon. Začeli so ga prodajati kot Clintona s saksofonom. Hkrati pa so imeli plakate za krščanske demokrate s kozolcem, na katerih je pisalo 'Sloveniji bomo vrnili nasmehe' oziroma nekaj takega. Nagovarjaš slovenski kozolec in daš zraven perverzega Clintona s saksofonom. To ne gre skupaj.

Ta 'sprememba' je torej del marketinške akcije, ampak je delno prvič obstajal tudi iskreni premislek. Amerika preprosto ni mogla več tako nadaljevati. Pazite, kaj je bilo temeljno sporočilo onkraj: 'Yes we can' [Da,

To je nekaj, kar je bilo nevzdržno. Zato je George Clooney dal milijon dolarjev za kampanjo Obame, čeprav je imel slednji celo preveč denarja. Bal sem se, da bo Obami škodilo za imidž, ker je na koncu začel že razmetavati s tem denarjem. To ljudje vendarle vidijo v času krize. No, George Clooney je rekel: 'Ja, ampak jaz ta denar nisem dal zaradi Obame, jaz vem, da on ima denar, jaz sem ga dal zaradi sebe, da sebe očistim.' To je bila božja pot k demokraciji, da tako rečem. Če zaključim, tokrat je bilo oboje. Dejansko je bila notranja potreba Amerike in ni bil samo marketinški trik.

Če se vrneva k Sloveniji, se vam zdi problematično, da v parlamentu ni zastopana krščansko demokratska opcija?

Seveda je problem. Slovenija nesporno ima velik del populacije, ki ima krščanske vrednote. Ne gre sicer mešati. Vsak, ki ima krščanske vrednote, ni nujno krščanski demokrat. Ampak vendarle nobena druga stranka ne more popolnoma nadomestiti tega. Podobno je z ekologi. Slovenija je ena od evropskih držav, tistih ne prav pogostih, kjer zelene stranke praktično ni. Že res, da imajo vsi v programu ekologijo, ampak če nimaš ene fundamentalne ekološke stranke, potem ekološki interes vedno izostane. Enako je z vprašanjem krščanske demokracije. To je en problem ljudske stranke. V Avstriji imate ljudsko stranko (ÖVP), ki je nesporno krščanska stranka. V Nemčiji imate že v imenu krščanski demokrati (CDU/CSU). Naša ljudska stranka pa ima več momentov stanovskega kmečkega lobija in interesa. Tu je seveda problem krščanske demokracije, ki si je tudi sama skopala veliko grobov, čeprav so ji vsi kopali grobove, najbolj po moje Janša.

mi zmoremo]. To so krilatice, ki so bile sicer briljantno izbrane. Latentno je bilo pravzaprav eno sporočilo, ki so ga vedno znova ponavljali. Niso rekli: 'McCain je pa zanič.' Ampak so rekli: 'Še en mandat Busha bi bil preveč.' Skratka, McCain je Bush; pomožni Bush. To je bilo genialno sporočilo. To so ljudje razumeli. Ljudje so hoteli spremembo. Bush je Ameriko pripeljal do točke, ko so ekonomsko na tleh. Po Nixonu so se spet vpletli v vojno, iz katere ni rešitve. Ta vojna stane proračun več kot vietnamska vojna, ker je bila slednja tehnološko in logistično bistveno bolj enostavna. Amerika je torej izčrpana. Potem pa je še ena stvar. Amerika nikoli v zgodovini po I. svetovni vojni, ko je stopila v svetovno zgodovino, ni bila na nižji točki ugleda, kot je sedaj. Na bližnjem vzhodu po letališčih prodajajo majice, na katerih piše 'Jaz nisem Američan'. Sicer sem žal belec, ampak nisem Američan. To je blagovna znamka: 'Nisem Američan'. Včasih je nekaj pomenilo, da si Američan, da imaš ameriški potni list. Zdaj pa je psovka biti Američan. Moraš pravzaprav skrivati, da si Američan. Niti v Evropi nisi dobrodošel kot Američan.

On je vedel, da če jim skoplje grob, se ojača njegova stranka. On je po eni strani strateg, ima blazno energijo in kondicijo, tega pa čisto nikoli ni dojel. Ti moraš vedeti, na kakšen način se volitve zmagajo. Tega on nikoli ni dojel. Bil je prepričan, da je dovolj, da zmaga. Ampak skupaj s kom? Že dve leti nazaj sem pisal o tem, da se bo Janša zakalkuliral. Namreč ni imel vizije, kako bo to naredil. V proporcionalnem sistemu ne moreš sam dobiti 50 odstotkov. Se pravi, moraš

imeti partnerje. In moraš imeti vizi-
jo, kdo so tvoji partnerji. Ne more bi-
ti kdor koli tvoj partner, ampak mo-
ra biti znotraj nekega programskega
bloka tudi jedro.

Da se vrnem k vprašanju, problemov
je bilo tu več. Krščanska demokrati-
ja se nikoli ni sprofilirala kot stranka,
ki ve, kaj pravzaprav hoče. V poosa-
mosvojitveni Sloveniji imamo ljud-
sko stranko, ki je bila vedno pred-
vsem stanovska in ruralna. Čeprav je
jasno, da imajo kmetje tradicionalno
tudi krščanske vrednote. Na drugi
strani pa se je okoli Peterleta obliko-
vala ena skupina, ki je bila po mojem
mnenju preveč pod vplivom argen-
tinske ljudske stranke in zato politič-
no sprofilirana in diskritirane z dog-
ajanjem pred in med II. svetovno voj-
no. Ne glede na tragedijo eksodusa,
krivic, ki so se dogajale, je bil ta vpliv
takšen, da je v enem segmentu na-
stala klerikalna, ne pa krščansko de-
mokratska sodobna evropska stran-
ka. Namesto da bi se orientirala de-
nimo na nemško Kohlovo CDU ali
pa avstrijsko ljudsko stranko, je ho-
tela neko obnovev, da ne rečem re-
vanšizem. V Sloveniji pa teh stvari ne
moreš spreminjati. Okoli tega, kdo je
bil kdo, kdo na pravi, kdo na napač-
ni strani, kdo upor, kdo kolaboracio-
nost, v Sloveniji ni debate, tako kot
v Angliji ni debate. Ne moreš gradi-
ti sodobne evropske stranke na fru-
stracijah. Stranka zafrustriranih ljudi
nima perspektive. To morajo biti lju-
dje, ki so odprti, ki niso obremenje-
ni. Recimo, še najbolj pameten je bil,
ampak je sedel na dveh stolih, ker se
ni mogel odločiti, nešolan kmet Ivan
Oman. On je najbolj razumel, kaj je
evropski format krščanske demokra-
cije. Njegova in Zagožnova ideja je
bila, da bi se združili, kar je bilo nu-
jno, ampak je bila tista združitev šele
prava katastrofa.

**Janša se je s svojo dominantno
politiko do N.Si in izključujočo do
SLS na desnici praktično osamil.
Če se hoče vrniti na oblast, mu to-
rej preostane le še velika koalici-
ja.**

Ne vem sicer, ali mora biti ravno ve-
lika koalicija. Mešane koalicije so ve-
dno možne. Sam mislim, da so veli-
ke koalicije slabe. Velika koalicija ni
v interesu javnosti. Velika koalicija je
v interesu neproblematičnega vlada-
nja. Si predstavljate, da bi se 28, no
zdaj jih je že 27 poslancev Janše in
29 Pahorjevih poslancev zmenilo za
veliko koalicijo. Potem ostanejo ne-
ke zmedene male stranke, ki ne mo-

rejo izvrševati kvalitetnega nadzora.
To ni dobro. Velika koalicija je vedno
nekaj, v kar se spustiš, ko se volitve
ponesrečijo, ko se ne izide drugačna
povolilna aritmetika. Pahor je v svoji
zmedeneni »dialoški fiksaciji«
dolgo mislil, da je to vrednota. V Avstriji ste
dobili veliko koalicijo, ker drugače ni
šlo. Tudi v Nemčiji imajo s stisnjeni-
mi zobmi veliko koalicijo, ker se ni iz-
šlo. Ne levi ne desni niso mogli nare-
diti koalicije, drugače jim niti na kraj
pameti ne bi prišlo, da bi šli v veliko
koalicijo. Z enim poslancem več greš
raje v svojo koalicijo. Ta perspektiva
velike koalicije ni dobra. (Zazvoni te-
lefon.) Zgodovina parlamentarne

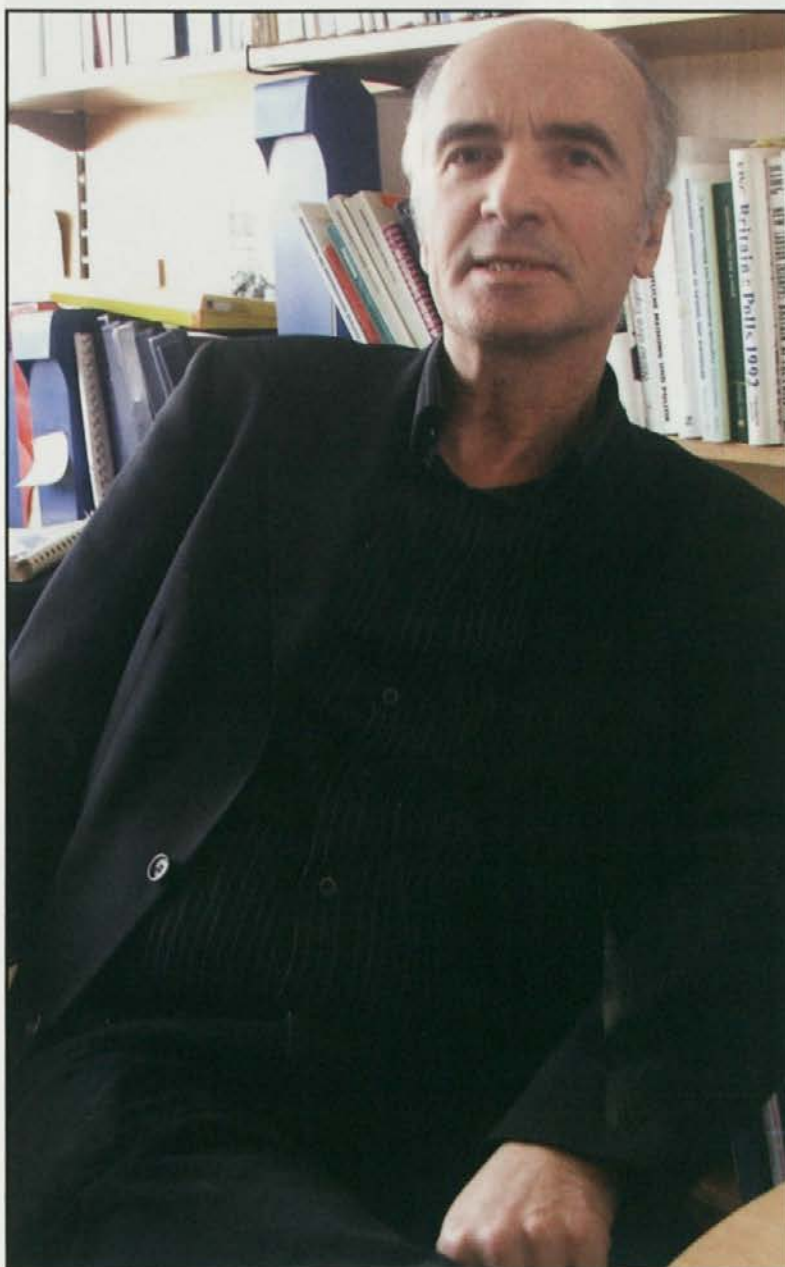
demokracije nas uči, tudi naša krat-
ka slovenska, da je zelo težko ohran-
it kompaktno, nedotaknjeno stran-
ko, ko pride po veliki zmagi v veliko
depresijo. Mislim, da to ni tako osa-
mljen primer v SDS, kar se je zgodi-
lo s Pukšičem. Če gre Pukšič, potem
se že postavi vprašanje, ali morda tu-
di kakšen Jerovšek. Vprašanje je tu-
di, če bo Janša ostal. Delno si mislim,
da si ne predstavlja sebe, da bi še en-
krat sedel v parlamentu. To so kri,
znoj in solze. On je bil sicer talenti-
ran bolj kot kdor koli drug za to opo-
zijsko garanje, za obleganje. On je
vojak. On je kot Turki, ki so sistema-
tično oblegali Dunaj. Z velikim bob-

nom so med obleganjem tolkli bum,
bum, da se je slišalo čez cel Dunaj.
Na tak način je on oblegal vladno ve-
čino, zato so se ga bali. Znal je pre-
pričati celo medije, da so se ga bali,
tudi takrat, ko mu niso bili pripravlje-
ni ustreči. Bali ne v tem smislu, kaj
nam bo naredil, ampak da bo uža-
ljen. On je imel ves čas enake talen-
te, ki so nesporni, in je imel pomanj-
kljivosti, ki so tudi nesporne. On se ni
bistveno spremenil v tem času. Za-
to trdim, da je bolj izgubila liberal-
na demokracija, kot je zmagal Jan-
ša. Slednja pa ni imela nobenega ta-
lenta, ko je šla v opozicijo. Ona ni
bila narejena za življenje v opozici-
ji. V tistem trenutku se je potopila.
Če obstaja 'one issue party' [stranka
ene teme], to je Desus, obstajajo tu-
di čisto personalne stranke. In v tem
smislu je stranka Janša. Stranka SDS
minus Janša je nula. To je enostavna
enačba. Ni treba preverjati, drži kot
pribito. To je problem vizije SDS po
Janši. Za tako postavitev rabiš zelo
avtoritarno vodenje. To je sicer mo-
je osebno mnenje, ki pa ga znam ar-
gumentirati, da Janša je avtoritaren.
Je pravzaprav edini zares avtoritaren
politik. On ne samo, da je hotel, on
je moral narediti takšno strukturo. V
takšni personalizirani stranki mora
biti absolutna hierarhija, podredlji-
vost in ubogljivost. To je praktično
edina stranka, kjer ni nobene notra-
nje razprave. Tega ne napovedujem,
to ni hvaležno, lahko da nič ni od te-
ga, ampak če Janša res več ni motivi-
ran, da hoče kam v tujino, npr. v NA-
TO pisarne, bo s to stranko konec.
Potem se bo čisto na novo sestavljaj
politični prostor, takrat pa po mojem
mnenju pride na vrsto prvič zares kr-
ščanska demokracija.

**Zelo zanimiv se mi zdi odnos med
Janšo in Pahorjem. Velikokrat iz-
padeta kot dva ljubimca, ki jima
ni usojeno biti skupaj, ker sta po-
ročena vsak s svojo stranko.**

O tem sem že pisal v neki svoji ko-
lumnii, da je to čisti sadomazohistič-
ni odnos. Mazohist roteče reče: 'Te-
pi me.' Sadist mu odvrne: 'Ne bom
te.' To je neverjetno. Ne vem, če je
že kdaj bil na svetu kakšen človek s
takšno potrebo po všečnosti kot Pa-
hor. To je nizka samozavest politika.
In Pahor v tej všečnosti prosi, naj mu
ne dajo sto dni dovolilnega miru,
ampak samo do božiča. In Janša mu
reče: 'Ne, ne. Jaz ti bom dal sto dni.'
On ne usliši njegove prošnje, naj ga
muči. In s tem, ko ga ne muči: 'Ne,
ne bom te,' s tem ga spet muči. Za-

*Velika koalicija je vedno nekaj, v kar se spustiš, ko se
volitve ponesrečijo, ko se ne izide drugačna dovolilna
aritmetika. Pahor je v svoji zmedeneni 'dialoški fiksaciji'
dolgo mislil, da je to vrednota.*

to pa je odnos med sadistom in mazohistom najbolj komplementaren, popoln odnos.

Zdaj Pahor spet išče sodelovanje z Janšo v neki novi obliki partnerstva za razvoj.

On ima več teh težav. Mislim, da je njegova temeljna težava, da noče biti žaljiv, potrebo po vsečnosti ima tako visoko, da enostavno vedno preigrava predvsem vprašanje, kaj si drugi misli. V politiki pač moraš znati sprejeti odgovornost. V politiki ne moreš biti vsem všeč. To je nemogoče. On pa hoče nemogoče, da bi bil vsem všeč. To si mogoče lahko privoščijo predsednik republike. On noče biti v podobi politika, ampak v podobi sina, ki ga vsi božajo. 'Ti si pa priden' in tako naprej. Mislim, da je to v bistvu pomanjkanje identitete, samozavesti. In zdaj seveda nasproti sebe dobi nekoga, ki funkcionira diametralno nasprotno, ki je samozavesten, sicer tudi občutljiv, užaljen. Janša si zapomni, kar si zapisal o njem leta 1989 ali 1990. Zato imam morda pri njem nekaj kredita (ha, ha), ker sem takrat v Mladini, ko je bil v težavah, verjetno pisal njemu najbolj vztrajno v prid. On je zamerljiv, maščevalen. On je v političnem smislu panaroidna figura, vedno nekaj sumničavi. On povsod vidi neke povezave. On ne verjame, da se stvari kdaj preprosto sporadično zgodijo. Da je npr. mali Pukšič hotel biti to, kar niti ne skriva, predsednik komisije za odnose s Slovenci po svetu, ker ga je Rupel takrat grdo uknil, ko je bil državni sekretar za Slovence v zamejstvu in po svetu. Da nič ni v ozadju. Nobenega Kučana ali peklenskega načrta. Le mali župan je hotel še nekaj biti. In tu se konča, lahko daš piko. Janša je včasih ujetnik svoje nravi. Mile Šetinc ga je enkrat krasno opisal v svoji kolumni, kjer je napisal, da je Janša kot škorpion iz basni. Škorpion bi rad prišel čez reko in reče žabi: 'Pelji me čez.' Žaba reče: 'Pa saj me boš pičil.' 'Kaj bom od tega imel,' reče škorpion. Ko prideta na sredino reke, škorpion piči žabo in škorpion se začne potapljat, žaba pa umirat. Pa pravi škorpion: 'Jebi ga, takšen sem. Ne morem si pomagati.' On je v kognitivnem smislu strateg, sicer se ne strinjam z njegovimi metodami, ampak vedno znova sam sebi nastavi past s svojimi emocijami.

Zanimivo se mi zdi dogajanje v LDS. Glede na komentar Dra-

ška Veselinoviča v Sobotni prilogi, postaja LDS stranka kapitala s podpiranjem nizkih davkov in čim manjšega vmešavanja države.

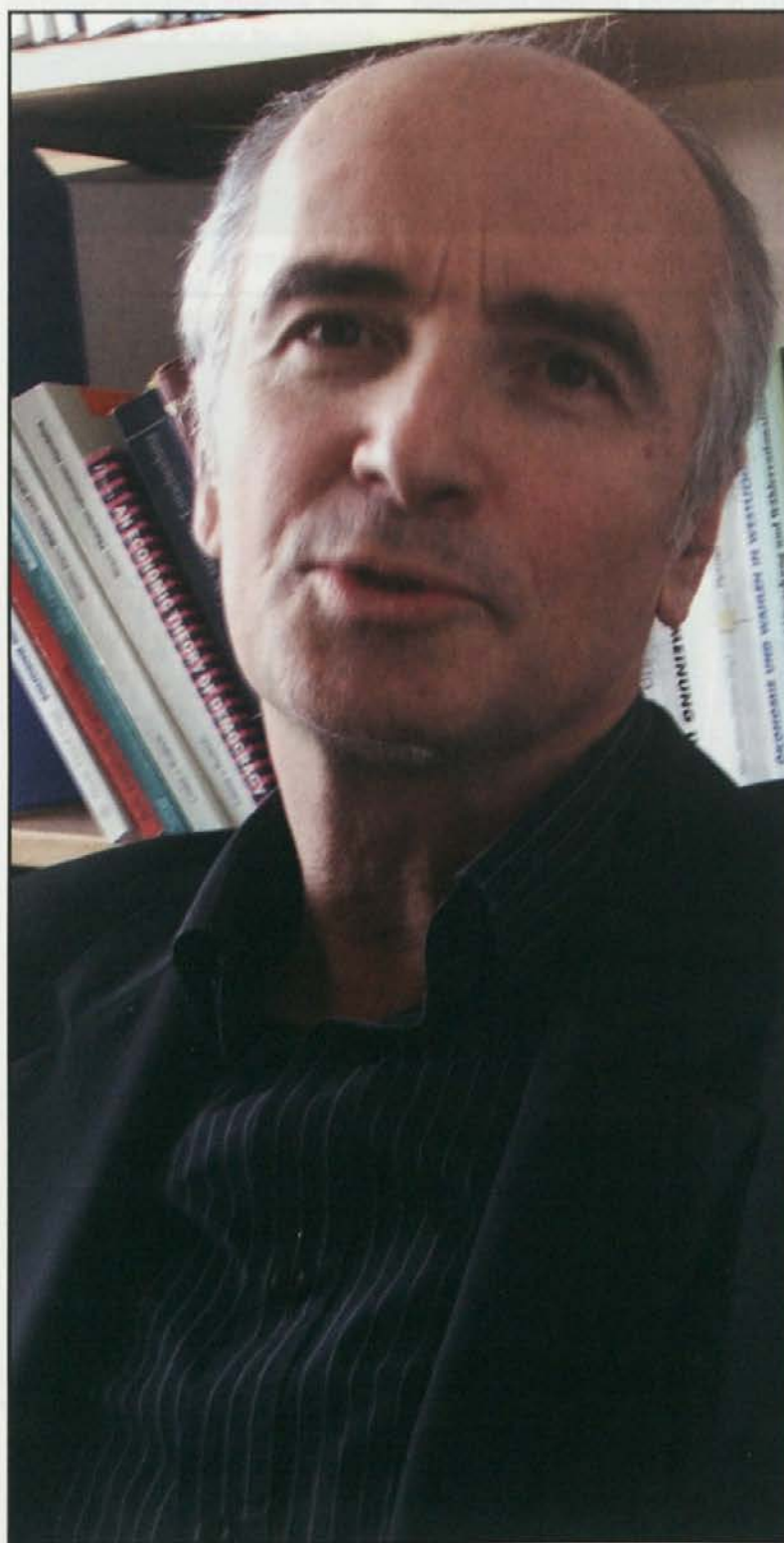
LDS postaja tipična stranka delodajalcev. Jaz sem sicer ne čisto zares zapisal, da je na teh volitvah LDS na koncu ostalo predvsem levo volilno

telo. Sredinski so šli k Zaresu, desni pa k Pahorju. To je takšna kolumenska prisposoba. Volilno telo je nesporno levo, ni desno od leve, ampak prej levo od povprečja volilnega telesa teh treh leve strank. Zda ne vem, kako to mislijo uskladiti. Ni jasno, koga nagovarjajo. To bo ze-

lo težko. Težko si bodo opomogli. Zdaj bodo imeli pravosodnega ministra, ki lahko veliko pokaže. Če bo njemu uspelo zmanjšati sodne zaoznanke in narediti red v sodstvu, lahko naredi dober imidž stranki. Drugo je notranje ministrstvo, ki je morda edini resor, kjer bi Kresalova lahko delala. Če pa bo prišlo do diskrepancij med volilnim telesom in orientacijo stranke, bo imela LDS realne probleme. Še zlasti ker se zdi, da je Zares odpeljal nekaj bolj propolizivnih, močnejših osebnosti s sabo, čeprav jih je nekaj tudi ostalo.

No, ceno za zmago levega trojčka pa sta plačala tako Zares kot LDS. V tistem momentu, ko so se skupaj pojavili na Tromostovju, je meni bilo jasno, da to lahko pomeni zmago. Bilo pa mi je tudi jasno, da bosta ti dve stranki plačali ceno, ker so ljudje začeli dajati tako imenovani taktični glas. Zares se je vendarle ohranil na tistih devetih odstotkih. Na volilnih soočenjih se je videlo, da je bil Golobič suveren. On je bil tisti, ki je vlekel levi trojček. Pahor je odpovedal, ni deloval suvereno. Če ne bi delovali skupaj kot trojček, bi zmrznili. Če bi recimo takrat Golobič skočil v Pahorja, bi bila katastrofa. Ceno sta torej plačala oba, vendar pa Zares ni šel pod kritično mejo. Sedaj imajo možnost, vendar mislim, da ni bila posrečena izbira resorja za Golobiča. To ni bila dobra izbira. Če bi recimo Golobič mene vprašal za nasvet, bi rekel, da ne, absolutno ne, ker se je dalo točno predvidevati, da se bo zgodilo to, kar se je. Namreč, zavračanje akademske skupnosti. 'Kaj bo ta zdaj nam hodil tu v znanost?' Onkraj političnih razlik je v tem smislu univerzitetno raziskovalna elita dokaj enotna. Golobič je človek, ki je po mojem mnenju v tej levi koaliciji nesporno najbolj bister. To se vidi po hitrosti njegovih reakcij, po samozavesti, po dolgem spominu. To, da je devetnajst let na filozofiji vlekel diplomo, je nepomembno. V tem času se je ukvarjal z drugimi stvarmi. Mislim, da je Žižek rekel, da je bil eden najbolj talentiranih študentov. On bi lahko bil zelo dober zunanji minister. Tu pa morda ne bo imel tiste avtoritete, ki bi jo rabil vsaj na začetku, da bi sebi in stranki dvignil imidž. Ta akademska srenja je nečimrna. In v to nečimrnost ne more stopiti nekdo, ki ni del te srenje. To sicer ne pomeni, da če vstopi akademik, ima že zagotovljen uspeh. Najslabši minister vseh časov je bil Jure Zupan, pa čeprav je bil nesposoben po svoji aka-

Če obstaja 'one issue party' [stranka ene teme], to je Desus, obstajajo tudi čisto personalne stranke. In v tem smislu je stranka Janša. Stranka SDS minus Janša je nula. To je problem vizije SDS po Janši.

demski karieri, ker je bil čisto osebnostno in politično neprimeren za to funkcijo. Akademska odličnost ni zadostni pogoj, da si uspešen. Morajo te sprejeti. Morda je takšna ministrska postavitev tudi posledica tega, da se je Pahor preprosto bal Golobiča. Pahor se na nek način bolj boji Golobiča kot Janše. Golobič je njegov konkurent, ne Janša.

Kako ocenjujete ministrsko ekipo, nekatere ministre sva sicer že omenila?

Po nekaterih ocenah je to sanjska ekipa, ampak samo če razumeš staro Janševo ekipo kot nočno moro. To je samo na tem kontrastu. Sicer je res, da je na strateških ministrstvih, kot so finance, gospodarstvo, delo skupaj z Gasparijem, to gotovo ekipa, ki je po kompetencah nesporno boljša od Vizjaka, Bajuka, Drobniča in Cotmanove. To sploh ni vprašanje. Res je, da akademski ljudje niso vedno nujno dobri ministri, ampak tu vendarle je razlika v samem poznavanju stvari. Ker zdaj v tako težki situaciji boš vendarle moral vedeti, kaj početi. En del ministrstev pa ni optimalno zaseden. Nujno je bilo, da se Erjavcu ne da vojske, to mislim, da je bilo ključno vprašanje. Čeprav mislim, da Erjavec sam ni nič zakuhal. No, zakuhal že, samo on ni vedel, kaj kuha, ker so mu drugi sestavine not metali. Erjavec pravi, da dobri spi. Medtem ko je on spal, so drugi posle delali. Rekli so, da si je to nekdo v Sloveniji izmislil. Pa za boga, kako ti lahko celi finski represivni in sodni aparat aktiviraš, da boš v Sloveniji pred volitvami nekemu koristil. To je neumnost. To je čista paranoidnost. To lahko samo paranoik ali nekdo, ki se hoče iz vleči iz situacije, izjavi. Jaz sicer ne vem, ali kaj je. Meni Janša ne deluje kot človek, ki bi dajal v svoj žep. On ljubi moč, ne denar. Rabi pa osnovo za delovanje. To je pa že drugo. Napaka pa je bila, da se je z Erjavcem začelo prepričanje, da je vsak pravzaprav kompetenten za vse, če je politik. To je zelo slabo. Jaz imam tu sicer drugačne poglede kot nekateri naši politologi, ki pravijo, da je vendarle minister v prvi vrsti politik. To je res, ampak politik, ki je na nekem resorju, mora biti kompetenten. Ne predstavljam si politika, ki ne bi imel pojma o fiskalni politiki, o ekonomiji, pa bi rad bil finančni minister ali minister za gospodarski resor. Na koncu se mora minister odločiti. Mencinger ti reče, nič ne prodaj, Mrkaič ti reče, vse prodaj. Da bi se lahko od-

ločil, moraš vsaj približno imeti nekaj pojma. Ne rabiš biti vrhunski akademik, ampak moraš kaj o resorju vedeti. Ta občutek, da lahko kdorkoli karkoli; to je zelo slabo.

S tega stališča se mi zdi, da je Pahor zelo zanemaril okoljske probleme, saj je za ministra postavil predsednika stranke, ki je problematiko okolja doslej povsem ignorirala.

To je res. Vsi so že kdaj kaj o okolju rekli, teh pa ni zanimalo, razen o upokojenjih, nič. Če je v interesu upokojenec, da je okolje nekvalitetno, bo on zagovarjal nekvalitetno okolje.

Zraven je treba dodati še Erjavčev humor.

Redkokdaj se smejim politikom, v glavnem se jezim. Pri njem se pa res smejš. On tako prostodušno pove, da dela za žep upokojenec. Neverjetno je, da ga resno jemljejo volivci. Čeprav mislim, da je zdaj šlo tako daleč, da bi ga morala stranka zamenjati, ker jih je diskreditiral, da je to stranka brez vrednot, brez hrbtenice. Čeprav je res, da ko on reče, da

Vsi so že kdaj kaj o okolju rekli, teh pa ni zanimalo razen o upokojenjih nič. Če je v interesu upokojenec, da je okolje nekvalitetno, bo Erjavec zagovarjal nekvalitetno okolje.

mu gre za to, da bi imeli upokojenec tisoč evrov pokojnine, se vsi malo nasmehnemo. Resno pa sem zaskrbljen, če mi finančni minister kaj tako butastega reče. [Slednji je izjavil, da se bo v njegovem mandatu minimalna plača dvignila na tisoč evrov.] To je tako nepremišljeno. Od sedaj naprej bo opozicija, kar je tudi prav, vsakokrat rekla: 'Kje je sedaj tistih tisoč evrov.' On bi se moral opravičiti za to in recimo reči, da je bil to socialno psihološki eksperiment, kako bodo ljudje reagirali.

Eno izmed največjih presenečenj te vlade je zunanji minister Samuel Žbogar. Pričakovalo se je, da bo zunanji minister postal Ivo Vajgl, ki ima za sabo ravno tako diplomatsko kariero in še določene politične izkušnje. Bo Žbogar bolj pod vplivom Pahorja, kot bi bil Vajgl?

To zagotovo. O Vajglu so sicer raz-

lične ocene o njegovi uspešnosti in tudi o tem, koliko se je pripravljen prilagoditi na situacijo. On je bil tudi eno kratko obdobje zunanji minister. In sedaj bi gotovo bil v odnosu do Pahorja vendarle avtonomen toliko, kolikor mu pač ta funkcija to omogoča. Ne pa tudi več. Glede Žbogarja ni čisto jasno, od kje se je vzel. On je pravi karierni diplomat, ki redkokdaj kaj naredi narobe, ker zgolj izvršuje voljo. Navsezadnje je on bil tam zraven, ko so nam Američani dajali navodila za delovanje v času predsedovanja EU. Tak človek nima političnih klasifikacij, da bi bil minister. Minister je osebnost. On vendarle odloča. Ne bo se mogel vedno posvetovati. Na ravni zunanjih ministrstev se veliko stvari v Evropski uniji odloča. Tu so interpretacije različne. Čisto možno je, da obstaja en tak tihi, celo nedogovorjeni dogovor med Pahorjem in Türkem, ki ga oba razumeta. Oba imata zunanje politične interese. Türk je najbolj močen tukaj. Veliko šibkejši se zdi na področju notranje politike. Tu se ne znajde. Gre na vojaške vaje, kjer ga našemi-jo kot Busha in govori nesmisle kot Bush. 'Vojska, ki zagotavlja domolju-

bje.' Pojem domoljubje je v Sloveniji predmoderen, čitalniški pojem. Staviti na domoljubje, je ameriška preokupacija, v demokratični evropski postavitvi se ukvarja vojska z zunanjim interesom državitvornosti, ne pa domoljubnosti.

Razlike v koaliciji so se pojavljale tudi pri spreminjanju zakona o RTV. Medtem ko se stranki Zares in LDS zavzemata za takojšno spremembo zakona, je Pahor napovedal iskanje soglasja z opozicijo.

Pahor je celo rekel, da bo on spreminil zakon, samo če bo imel pristanek opozicije. Jaz sem takrat njemu v kolumni napisal: 'Zakaj pa bi opozicija zakon, ki ji je pisan na kožo, ki inštalira njene ljudi, spreminjala?' Je pa RTV ključen. Tam se začne in konča zgodba medijske moči. S tem zakonom je lahko Janša kompletno televizijo na novo postavil. Programski

svet je bil na novo postavljen, direktor je bil na novo postavljen, direktorji programov, uredniki. Vse je bilo na novo postavljeno. V trenutku, skozi noč, je dobil popoln nadzor. Zakaj bi oni [opozicija] pristali na to, saj jim ta zakon dobro služi. Jaz sicer menim, da Pahor znotraj svoje države to govori, ampak se ne bo mogel temu upreti. Mislim, da bo do spremembe zakona prišlo.

Kako kot nekdanji član programskega sveta RTV ocenjujete njen program?

Ko smo nasprotovali spremembam zakona, si se včasih vprašal, ali morda le ne pretiravamo: 'Morda pa ne bo tako hudo', in danes vemo, ne samo da je tako, še veliko slabše je. V vseh pogledih se je poslabšalo. Informativni program se je poslabšal. Kvaliteta ponudbe se je blazno zmanjšala. Govorili so, da ne bodo več ponavljali starih oddaj. Zdaj imaš npr. na TV dnevniku, po čem je solata na tržnici. V čem je problem? V tem, da je to informacija iz poročil iz leta 1990! Praktično ni nove stvari. Vse se ponavlja. Druga pa je t. i. Lipuščkova [Uroš Lipušček; svoj čas odgovorni urednik informativnega in izobraževalnega programa] formula BBC-jevskega balansa. To se je popolnoma zgubilo. Zdaj dobiš tam, kjer so izrazito razcepljena mnenja o javnih vprašanjih, da samo ena stran govori. Popolnoma so ukini- li soočenje ministrovih stališč z nekom, ki nadzira ministra. Prej je bilo to striktno. Poleg tega sem prepričan, da ni težko dokazati, da so se kvaliteta, pluralnost in odprtost znižale. Vmešavanja urednikov, direktorjev v program so veliko, veliko večja. Vedno so sicer bili poizkusi, ker nobena politika ni imuna do tega. To so mokre sanje vsake politike, da bi imela nadzor nad mediji. Samo vprašanje je, kaj je katera politika pripravljena za to storiti. Tako da je televizija v takem stanju, da če se to ne bo v temelju rekonstruiralo, menim, da je edina racionalna rešitev to, da se ukine naročnina, potem pa naj po komercialnih principih dela kar hoče.

Kako to, da se z izjemo Studia City že kar lep čas ne pojavljate v nobeni drugi informativni oddaji na RTV?

To lahko pomeni, da se človeku več ne ljubi. Lahko pa tudi pomeni, da ni več povabljen. Odgovoril pa si bo vsak bralec sam.

Nasilje – opcija bivanja

Kadar govorimo o nasilju, se nam navadno pojavi asociacija na vse prisile in poteze nekoga nad nekom. Nasilje je tudi vedenjski vzorec, ki ga posameznik ali skupina vsiljuje nekemu ali neki drugi skupini. Ne dovolite, da bi bilo to, kar ste, napoti tistemu, kar hočete biti.

JANUŠ RASIEWICZ

Če gre verjeti vladnim službam in poročanju, je Slovenija malodane dežela nasilja. Le-to se kaže v različnih oblikah: v nasilju nad ženskami, nad otroki, nad sodelavci v službi, na cesti, torej v vsakršnem komuniciranju, tudi v politiki, oziroma nasilje kot življenjski stil. Zelo zanimiva trditev, ki verjetno ima nekaj podlage, istočasno pa je izhodišče za diskurz, saj sem prepričan, da so stvari marsikje pomešane, obrnjene na glavo ali preveč oziroma premalo izpostavljene. Začel bom pri nasilju nad ženskami. 24 varnih hiš v Sloveniji je stalno zasedenih. To je sicer podatek o nekem stanju, ki pa še ne zadošča za potrditev dejstva, da so vse te ženske resnično ogrožene. Napaka je verjetno na drugi strani, kajti umik šibkejšega ne pomeni razorožitve močnejšega in problem ostane nerešen.

Drugi primer: sošolci pretepejo svojega vrstnika, ki je po dogodku potreboval pomoč zdravnikov in kirurga, kasneje še psihologa.

Primer tri: marljiv delavec, poznan kot prijazen, ustrezljiv, sposoben, dovolj bister, ki se ne pusti izkoriščati in je brez dlake na jeziku, pove šefu, kar mu gre, ne uspe napredovati. Ko se želi umakniti v drugo službo, mu to po tihih kanalih preprečijo (informacije pač v vrhovih krožijo). Do konca ostane na istem položaju, z isto plačo in posledično z manjšo pokojnino.

Četrty primer: Viktor (zmagovalec) se je povzpел po družbeni lestvici s pomočjo botrov iz politike in se znašel med premožnimi. Kupil je parcelo, zgradil hišo, ki je vsako leto večja in sosedom jemlje pogled. Z veliko limuzino se ošabno prevažja, parkira na pločniku, da morajo mimoidoči po cesti obiti oviro.

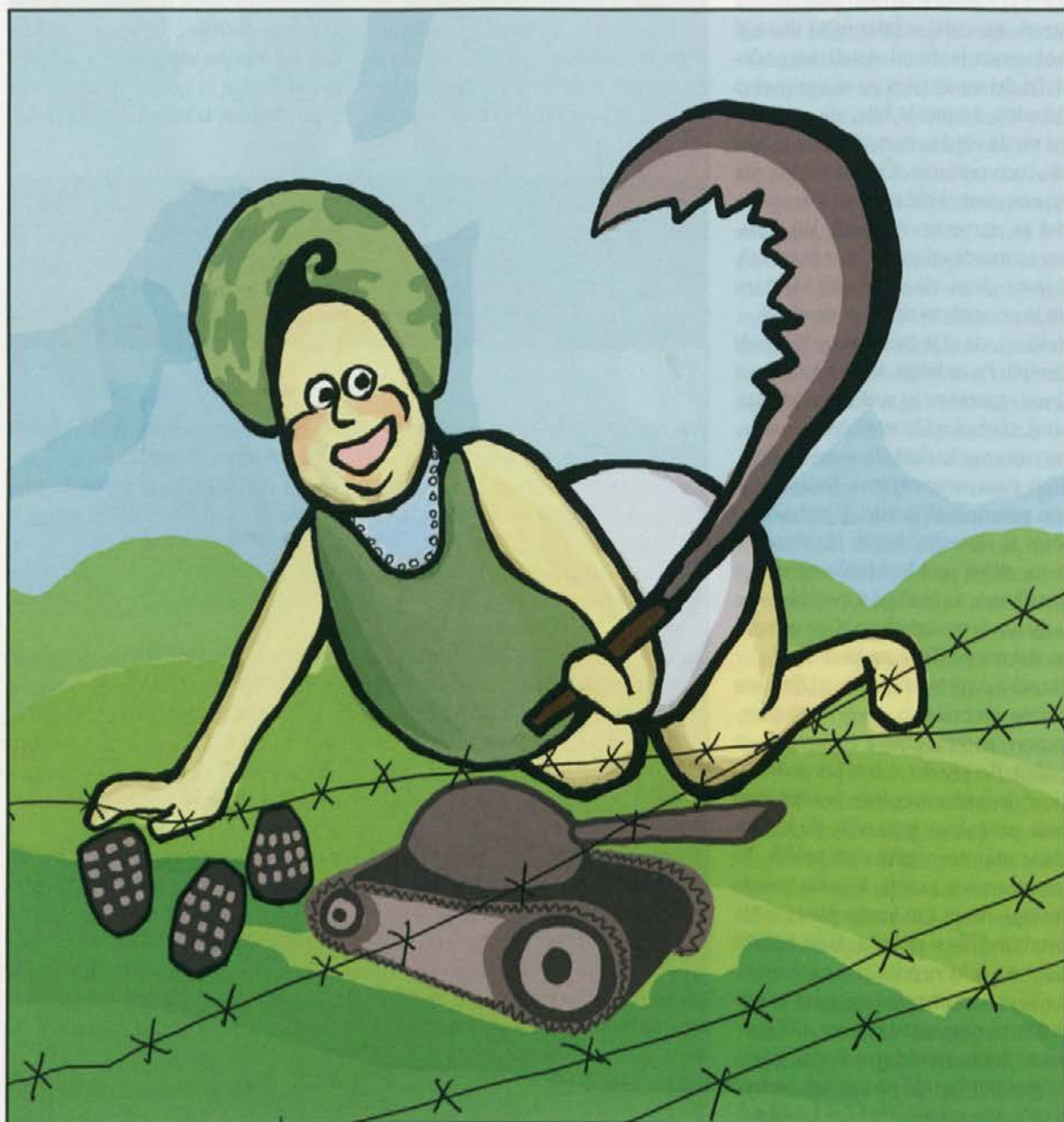
Primerov bi lahko našteval v nedogled. Vendar ni moj cilj izpostavljati oblike nasilja, temveč iskati vzrok le-tega, saj brez odkritega vzroka ni možno ničesar popravljati. Ravno tu je bistvo, ki ga želim poudariti. Pri vseh obširnih razpravah o na-

silju še nismo izolirali povzročitelja. Vedno se ustavimo na žrtvah, na reševanju nastale situacije ali stanja, nikdar pa se ne vprašamo, iz kakšnega vzroka se v ljudeh pojavi tista potreba ali želja po biti nasilen. Glede na evlucijsko pot človeka bi dejal, da je nasilje privzgojena lastnost, saj eksistenčni sindrom in nasilje nimata prav nič skupnega. Pri prvem gre zgolj za preživetje, za ubranitev lastne identitete, pri drugem pa so značilnosti posesivnega ravnanja izjemno izrazite. Verjetno gre za napačne poteze pri vzgoji, saj v družbi nasilje raste mnogo hitreje od števila ljudi, kar

pomeni, da se povečuje število nasilnih dejanj na število prebivalcev. Dobri stari Sigmund Freud nas je učil o odklonilnem vedenju kot o posledici vzgoje v rani mladosti. Če izpostavim razvoj psihologije in ga postavim ob bok pedagogike, ugotovim, da so vsi moderni prijemi vzgoje izjemno liberalni, nedosledni in predvsem nedorečeni. Ker smatram nasilje kot pomanjkanje vzgoje z vsemi spremljavalnimi vrednotami, trdim, da je nasilje rezultat površne vzgoje, premalo pozornosti in časa vse od prvih korakov pa tja do konca adolescence. Nasilje lahko zmanjšuje le privzgo-

jen čut za spoštovanje sočloveka, česar družba kot celota ne more reševati. Problem je rešljiv iz najožjega kroga, to je iz odnosa staršev in njihovih otrok. Glede na globlino brezna, v katerem smo, bo ta proces potreboval precej časa, seveda pod pogojem, da se ga lotimo takoj in temeljito. Predvsem je pomembno to, da šola ni tista, ki bi postavljala meje in postulate vzgoje. Za te lastnosti vemo iz splošnih odnosov, predvsem pa si želimo družbo urejenih, nenasilnih odnosov. Žal teh ne moremo kupiti kot zavitek bonbonov, ampak moramo nujno biti njihovi aktivni oblikovalci.

Fizik Blaise Pascal je v svojih Mislih slikovito zapisal: »Sebe tako slabo poznamo, da mnogi, ki so zdravi, mislijo, da so tik pred smrtjo; mnogi pa mislijo, da so zdravi, ko so na pragu smrti in ne čutijo bližnje vročice ali gnojne tvorbe, ki se bo vsak čas prikazala.«

Hiša jezikov Učenje tujih jezikov v prijetnem vzdušju

Temelj Hiše jezikov sestavljajo jezikovni programi, ki upoštevajo mednarodne standarde in so usklajeni z evropskimi jezikovnimi nivoji. Primerni so za vsakogar: osnovnošolce, dijake, študente, odrasle, podjetja in druge organizirane skupine. Hiša jezikov ima odlično ekipo profesorjev, ki s svojo strokovnostjo, inovativnostjo, kreativnostjo in fleksibilnostjo, kvalitetno prenaša znanje na udeležence tečajev.

V preteklem letu smo posodobili tečaje z novim programom »English Any Time«, ki se nadaljuje tudi v letu 2008, in vsem udeležencem omogoča, da se skozi vso leto kadarkoli lahko vključujejo v katerokoli izmed petih zahtevnostnih stopenj.

V Hiši jezikov smo uvedli modernizirano učenje z uporabo naprednih interaktivnih tabel, ki omogočajo na moderen digitalni način učenje tujega jezika. V kombinaciji z multimedijskimi elementi, kot so zvok, glasba, interaktivne naloge in video posnetki, je zagotovljeno, da vsaj tečajnik učinkoviteje osvoji znanje tujega jezika na zanimiv ter tudi zabaven način.

Tečaji potekajo v prijetni družbi, lahko pa se odločite za individualni program ter tako izkoristite dodatne ugodnosti in prednosti. Hiša jezikov ponuja tečaje

15-tih svetovnih jezikov: angleščine, nemščine, španščine, italijanščine, francoščine, ruščine, albanščine, madžarščine, makedonščine, arabščine, kitajščine, japonsčine, hrvaščine in srbsčine.

Za tujce v Sloveniji je dodatno organiziran tečaj slovenskega jezika. Hiša jezikov je mlada jezikovna šola, usmerjena k nenehnemu razvoju storitev z namenom uvrstiti se med vodilne jezikovne šole v Sloveniji.

Moderni pristop učenja predstavlja e-šola, ki je nov sistem poučevanja z internetom in elektronsko pošto. E-šola odlično dopolnjuje in utrjuje znanje z uporabo najmodernejših tehnologij in omogoča učenje na daljavo. Hiša jezikov nudi vsem udeležencem brezplačno pisno testiranje znanja, brezplačno ustno

testiranje znanja s profesorjem izbranega jezika in brezplačno pripravo osebnega izobraževalnega načrta.

V Hiši jezikov nudimo tudi prevajalske storitve vseh naštetih jezikov v slovenščino in obratno.

Individualni izobraževalni programi so namenjeni vsem, ki se zaradi pomanjkanja časa ali individualnih želja ne morejo priključiti drugim oblikam izobraževalnih programov. Udeleženci tovrstnih programov imajo navadno jasno začrtane cilje, ki jih želijo doseči in v kolikšnem času.

Ti programi so popolnoma fleksibilni udeležencem glede kraja, časa ter trajanja programa in zaradi intenzivnosti prinašajo hitre rezultate.

Podrobnejšo ponudbo naših jezikovnih tečajev, cenike in posebne ugodnosti najdete na spletnem naslovu

www.hisajezikov.com

Hiša jezikov

Jezikovni programi po Vaši meri:

ENGLISH
Any Time

Splošni 60-urni jezikovni program

Individualni jezikovni program

Božični blues o konstantah v svetu

DR. SAMIR OSMANČEVIĆ, GRADEC

(PREVOD: DARINKO KORES JACKS)

Vznani Heglovi dialektiki gospodarja in sužnja, ki na prvi pogled obeta končno rešitev problema, je mogoče, glede na nekoliko v svetovni zgodovini realiziranih projektov osvobajanja, najti določeno število plavzibilnih momentov; a v svojem bistvu ostaja webrovski idealni tip, model, ki se lahko vzame kot univerzalno veljaven samo mutatis mutandis in iz velike zgodovinske oddaljenosti. Zdi se, da je mogoče polihistorično validnost hegeljanskega modela brez rezerve evidentirati le še na nivoju gospodarja - s to razliko, da so Heglovi vladarji, če so hoteli v idealni izhodiščni situaciji postati ali ostati, kar so bili, morali biti pripravljene žrtvovati lastno, medtem ko so moderni gospodarji očitno mnogo bolj pripravljene žrtvovati tujo, prav suženjsko eksistenco, da bi dosegli identičen učinek. No, bolj od samozavesti gospodarjev nas tukaj zanimajo razlike v modusih njeje podrejenosti, namreč suženjske samozavesti. Z opombo (in prošnjo, da se tako počne), da velja v tem, kar sledi, pojma gospodarja in sužnja v največjem delu jemati metaforično, čeprav ne bi zelo pogrešili, če bi z njiju pobrisali postmodernistični prah in če bi ju vzeli v njenem najbolj vsakdanjem pomenu.

Modeli nesvobode

Največja zamera Heglovemu antropološko-zgodovinskemu modelu gospodarjenja in sužnjevanja leži v dejstvu, da je z aspekta konkretne materialne zgodovine ta model v svojem bistvu skoraj popolnoma ahistoričen. Hegel namreč v celoti izgublja iz vidnega polja možnost, da se suženj začne identificirati z gospodarjem in da se mu zoperstavlja le kot prazna, zgolj dialektična negacija brez kakršnekoli substance. (Gospodarjem je tako izpraznjen moment negacije prav tako neobhoden, je *conditio sine qua non* vseh razrednih demokracij, ker je kot tak garancija perpetuiranja relacije, o kateri je tukaj govor!) Hegel torej iz pogleda izgublja možnost, da bi suženj v teku dolgotrajnega suženjstva sprejel suženjstvo kot lastno esenco, ter, namesto

da bi zrušil in po notranji nujni dialektičnega gibanja uničil gospodarja, začne svoje suženjstvo dojemati kot realizirano svobodo. Seveda obstajajo tudi nepopravljivi sužnji, ki so sicer neposlušni, ampak vseeno ne pomišljajo na beg ali na resen odpor. Obstajajo tudi takšni, ki so navidezno poslušni, ampak si neprestano izmišljajo načine, kako bi iz čiste zlonamernosti škodovali gospodarju ali se vsaj za trenutek izmaknili njegovi kontroli. Obstaja tudi depresivno, pasivno suženjstvo, ki se iz gole tuzemske brezvoljnosti izmika vsaki dialektiki samo vase. Najred-

Da bi bili to, kar so, je njim, sužnjem, nujno potreben le ne preveč škrt gospodar, po možnosti takšen, ki jim vrača delček tistega, kar so mu po svoji svobodni odločitvi dali, in ki jih prepričuje in prepriča, da so oni in samo oni pravzaprav svobodni.

kejši pa so - zanimivo - prav sužnji iz Heglove političnoantropološke pravljičice, tisti torej, ki vedo za svojo bistveno nasprotnost do gospodarjev in ki preprosto čakajo na svoj čas in spremenjene odnose med silami ali celo nekaj počnejo, da bi jih spremenili. Toda - vrnimo se k prvemu, dominantnemu slave styleu - obstajajo tudi sužnji, ki po stoletjih podrejenosti v svojo *conditio humana* prevzemajo ontopolitično minornost kot sprejemljiv (pogosto

Vsaj del filozofije se maščuje tako, da še naprej ne pristaja na to, da bi filozofija postala »informacija«, ob tem pa še naprej zahteva napor razumevanja sveta kot teksta in teksta kot sveta.

celo tragično željen!) modus eksistiranja. Takšni torej ne prepoznajo, kakšno terapevtsko vlogo v njihovih življenjih imajo krščanstvo in demokracija, cerkve in volitve, razuzdane fieste pod globalnimi fevdalnimi trdnjavami in pred potrošniškimi oltarji. Da bi bili to, kar so, je njim, sužnjem, nujno potreben le ne preveč škrt gospodar, po možnosti takšen, ki jim vrača delček tistega, kar so

mu po svoji svobodni odločitvi dali, in ki jih prepričuje in prepriča, da so oni in samo oni pravzaprav svobodni. Takšni sužnji so aktivni sužnji. A že Goethe je menil, da so v tem smislu najbolj brezupni prav sužnji, ki same sebe zgrešeno dojemajo kot svobodne. Globina tega zares zgodovinskega spoznanja je uporabna tako za posamezna človeška bitja kot za narode in kulturne kroge, družbene in gospodarske ureditve, socialne in religijske entitete vseh vrst. Morda bi lahko celo rekli, da je validnost Goethejevega dikturna najbolj očitna prav pri svetovno-

politični usodi modernega subjekta in še posebno pri samoobčutenju nekaterih narodov. In na tej ravni - prav iz tega pa velja razbirati tudi indeks politične in vsake druge samostojnosti, »samozadostnosti«, avtarkije..., s katerimi se kitijo omenjeni subjekti, pa tudi mnoge novoregistrirane članice OZN - se dajo odčitati subtilne psihozgodovinske diference glede pojma suženjstva, torej komaj zaznavne nianse, toda takšne, da prav one bistveno odločajo

o statusu pacienta: A) Shizofreno-infantilni model svobode: Obstajajo torej narodi in duhovno-mentalni prostori, ki se, v nasprotju z vsakim racionalnim interesom, ne zoperstavlja le gospodarjem, ampak tudi sebi enakim - dobesedno vsemu okoli sebe, ter prav zato kot mladoletni uporniki izgublja moč resničnega dialektičnega momenta, neobhodno

za kakovost željene spremembe. B) Manično-depresivni, eskapistični model svobode: Obstajajo narodi in duhovno-mentalni prostori, ki jih je moč preteklosti prikrajšala za bodočnost, manično-depresivne socialne grupacije, ki se ne znajdejo (in se niti ne želijo znajti) v aktualnosti in ki ne vedo, kaj bi si same s sabo sploh počele. Niti takšne seveda niso dostojne klica momenta negacije v dialektičnem gibanju. Še posebno pa takšni niso narodi in duhovno-mentalni prostori, ki so C) zaradi dolgotrajne podrejenosti ostali brez kakršnegakoli modela svobode. Medtem ko za A) in B) lahko rečemo, da so brez modela prihodnosti (E. Hobsbawm) zato, ker jim preteklost ne daje nikakršne podlage za tak model, lahko za C) trdimo, da so v popolni posesti takega modela. Toda gre za problematično kontinuiteto, ker je mogoče takšno prihodnost razumeti kot resnično prihodnost zgolj iz omenjene C-perspektive, iz perspektive suženjstva, ki več niti ne prepozna samega sebe kot takega, suženjstva, ki ne ve za svoje Drugo. Suženjstvo je modus vivendi takšnih nacionalnih in kulturnih entitet.

Il Principe

Mimogrede povejmo, da Balkan, jasno, ne bi bil to, kar je, če se na njegovem zakletem ozemlju ne bi spopadale ne le (minimalno) tri svetovne religije kot trije svetovni eposi o ljubezni med ljudmi, ampak tudi prav omenjeni trije modeli nesvobode (infantilni, pasivni in aktivni) - čeprav je več kot jasno, da so ti modeli na sumljivem polotoku le bolj vidni, nikakor pa tudi bolj intenzivni kot, recimo, na Apeninskem polotoku. (Glede tega apeliram, da sami določite, kdo na Balkanu zastopa omenjene modele, ne glede na to, kje se Balkan po Vaši presoji začne in kje končuje. Za Oswalda Spenglerja, pa ne le za njega, je bilo vse južno od Dunaja in vzhodno od Vисле vsekakor Azija - in te teze ne gre kar a priori zavreči.) Namreč, vse klasifikacijske momente, ki smo jih našli, najdemo tudi v strukturah družb, ki so - ko so zavrgle gospodarja in sužnja kot mitska atavizma epohe pred Billom Gatesom - same sebe proglasile za postmoderne in s

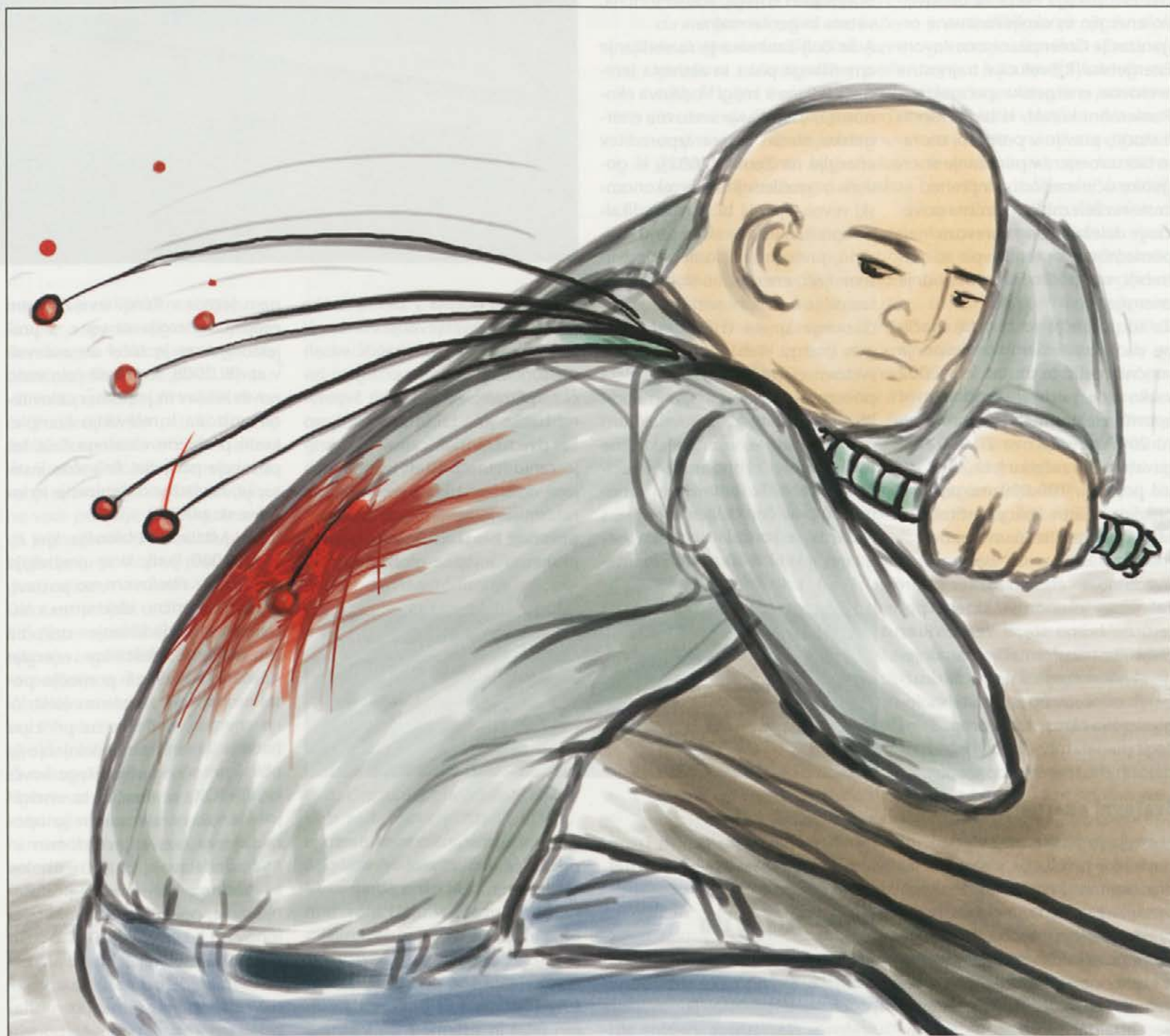
tem utemeljile še eno od eskapistično-terapevtskih religij, katerih naloga je perpetuiranje paradoksalnega heglvskega principa statusa quo, s katerim se, po eni strani, usodna moč uma jemlje kot argument nujnega gibanja in notranje nujnosti preobrata. Toda po drugi strani in hkrati: Hegel trdi, da je preobrat že dosežen, da je um postal resničen in resničnost umna; torej ob predpostavki, da um ne bo revoltiral proti samemu sebi, odpade celo lažni obet nekega prihodnjega stvarnega prevrata. To, da je um že uresničen, je ne filozofski, ampak banalen politični statement nekega gospodarja ali v najboljšem primeru njegovega portparola, ne pa sužnja, celo če tudi sam suženj začne aktivno in avtosugestivno verjeti vanj. Na ne-

ki način je prav kriterij »modernosti« in pripadnosti »postmoderni« postal prav forsiranje aktivističnega C-modela nesvobode: kolikor to velja znotraj tako imenovanih »razvitih industrijskih družb«, toliko velja še bolj za roj malih nacionalnih skupin, ki se - ne da bi poznale in v lastni zgodovinski samozavesti naše drugačen model od C-modela nesvobode kot znosne težkosti bivanja - zbirajo okrog macchiavelistične vladarjeve mize, ki so jo, kampak, same obložile.

Filozofija politike in filozofija svobode, ki sta, odkar je človeštvo demokratizirano in svobodno, ostali brez predmeta svojega mišljenja, zato še tembolj ne moreta pomagati niti Parizu niti Prištini niti Berlinu, Beogradu, Bagdadu ali Bangko-

ku. Kajti zgodovinski um se očitno zelo dobro znajde v obdobju, ki je pojem filozofije dezavuiralo pred tistimi, zaradi katerih filozofija sploh obstaja, v obdobju, ko filozofija pomeni natančno tisto, kar je Heidegger tako proslavljeno zavrgel kot Geschwätz, kot brbljarijo. No, filozofija pa se maščuje s tem, da ima vztrajno prav; maščuje se z osebnostmi, kot je Noam Chomsky, ki decentno eksaltirano (čeprav brez vidnega in trajnega učinka) pridiga svoji publikli o dominaciji hipertehnologizirane, hiperscientifizirane in hiperaktivne nacije, znotraj katere več kot polovica prebivalcev še vedno verjame, da je bil svet ustvarjen pred nekaj tisoč leti, v trenutku šibkosti biblijskega boga. Vsaj del filozofije se maščuje tako, da še na-

prej ne pristaja na to, da bi filozofija postala »informacija«, ob tem pa še naprej zahteva napor razumevanja sveta kot teksta in teksta kot sveta. Maščuje se s teoretiziranjem zgodovinskega uma, pri katerem opozarja na njegove lastne kontradikcije, na razpoke, ki se venomer znova pojavljajo, ne glede na to, kako učinkovito jih krpa in zapira z ideološkimi lepili. Končno se maščuje tudi s tem, da iz leta v leto na vrhuncu vsakokratnih decembrskih potrošniških orgij vztrajno še naprej prepeva svoj božični blues o konstantah v svetu, ki o sebi misli, da je bil ustvarjen pred nekaj tisočletji z nesmotrnim in nepojasnljivim dejanjem napojasnljivo dobrega biblijskega boga. V tem smislu: Merry Christmas. ■

3E(nergija)

Komaj lahko še najdemo politika, ekonomista, podjetnika ali povsem običajnega državljana, ki bi dvomil v tako imenovano zeleno tehnologijo kot tehnologijo prihodnosti in kot upanje za rešitev grozečih planetarnih okoljskih in ekonomskih problemov.

ROK KRALJ

Veliki obeti

Da bi se izognili katastrofalnim podnebnim spremembam, bi morali letno v svetovno gospodarstvo investirati 360 milijard dolarjev, izhaja iz oktobrskega [2008] poročila Evropskega sveta za obnovljivo energijo in okoljevarstvene organizacije Greenpeace z naslovom Energetska [R]evolucija: trajnostna svetovna energetska perspektiva. Pomembni koraki, ki bi jih morali storiti, pravijo v poročilu, morajo biti usmerjeni v povečanje energetske učinkovitosti, na prehod »s ceste na železnico« oziroma povečanje deleža javnega prevoza, najpomembnejši premiki pa so potrebni na področju proizvodnje energije.

Za to področje so že zdaj značilne visoke rasti. Samo proizvodnja sončnih celic se že od leta 2002 vsako leto podvoji, skupna moč vetrnih elektrarn se je samo v letu 2007 povečala za 20.000 megavatov in v začetku leta 2008 prvič preseгла 100.000 megavatov, pravijo v Earth Policy Institute. A obetavne številke nam naj ne zamaglijo razuma. Če bomo zgolj uvedli nove tehnologije ter obdržali »star« ekonomski sistem, potem ne bomo storili veliko. Brez temeljite transformacije današnjega ekonomskega sistema in družbenih odnosov bo zelena tehnologija zgolj »okras« hitro propadajočega planetarnega okolja in razpadajočih družbenih skupnosti.

Svetovni energetski splet

Energija je že vse od začetkov industrijske revolucije v samem jedru ekonomskega in družbenega razvoja, zato je tudi danes preobrazba tega področja ključnega pomena za kakršnekoli resne okoljske, ekonomske in družbene spremembe. Eden bistvenih korakov je decentralizacija oskrbe z energijo

(iz prej omenjenega poročila): »Današnje velikanske in centralizirane elektrarne – ki jih poganjajo predvsem neobnovljivi viri, kot so premog, plin in nafta – morajo zamenjati manjše in decentralizirane elektrarne, ki delujejo na podlagi obnovljivih energij, kot so sončna, vetrna in geotermalna.«

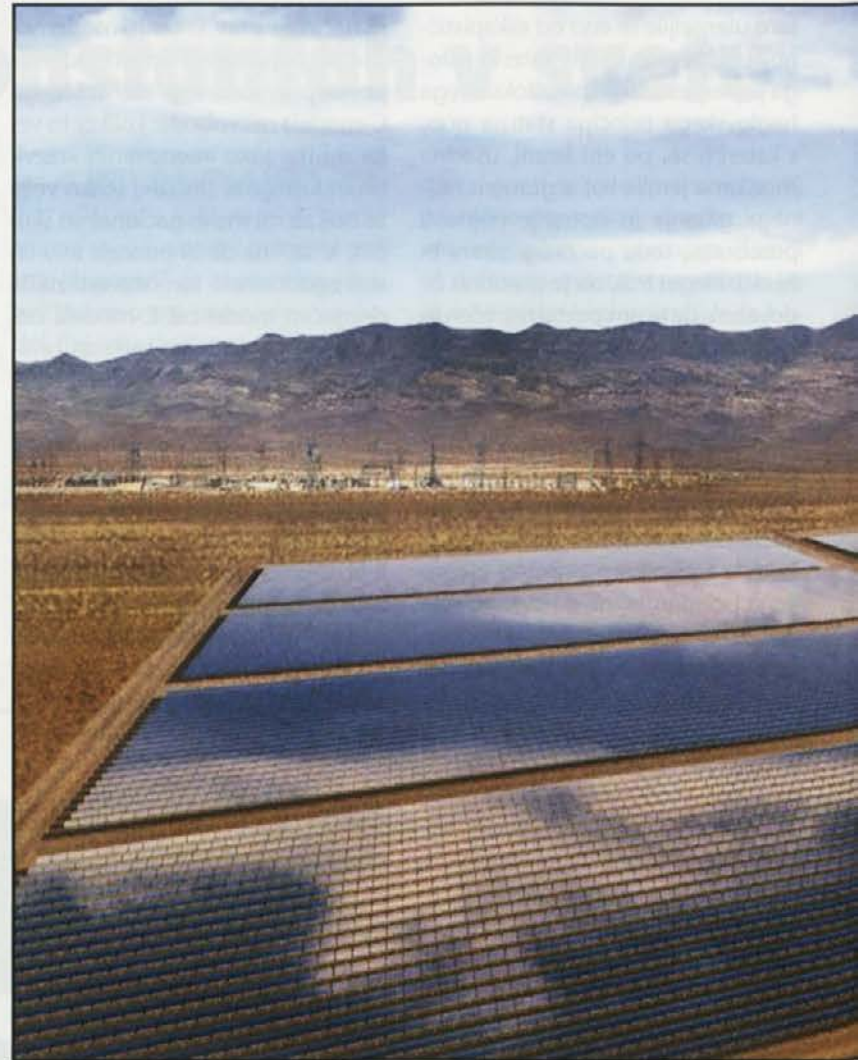
A še bolj zanimivo je razmišljanje ameriškega pisca in aktivista Jeremija Rifkina v knjigi Vodikova ekonomija, ustvarjanje svetovne energetske mreže in prerazporeditev energije na Zemlji [2002], ki govori o »naslednji veliki ekonomski revoluciji«, ki bi lahko radikalno spremenila današnjo centralizirano, pretežno na fosilnih gorivih temelječo energetska doba. Rifkin razmišlja o uvedbi svetovnega vodikovega spleta (HEW – Hydrogen Energy Web), ki bi po vzoru svetovnega računalniškega spleta povezoval milijone majhnih vodikovih in drugih »zelenih« elektrarn (sončne, vetrne, vodne elektrarne itd.) v široko ekonomsko in socialno mrežo. To omrežje bi omogočalo pravično delitev energije, s čimer bi se končala doba, ko vsega nekaj velikih korporacij in inte-

»Današnje velikanske in centralizirane elektrarne – ki jih poganjajo predvsem neobnovljivi viri, kot so premog, plin in nafta – morajo zamenjati manjše in decentralizirane elektrarne, ki delujejo na podlagi obnovljivih energij, kot so sončna, vetrna in geotermalna.«

resnih skupin obvladuje in izkorišča skoraj vse svetovne energetske vire.

Iz petroleja na LED

Zanimivo rešitev kompleksnih okoljsko-ekonomsko-družbenih problemov predstavlja uvajanje »zelenih« razsvetljave v revne afri-

ške vasi, ki poteka v okviru široke pobude Razsvetljevanje Afrike. V številnih ne-elektrificiranih vaseh po sončnem zahodu prižigajo luči na petrolej. Po podatkih Svetovne banke ima takšno razsvetljavo kar dve tretjini Afričanov, ki morajo zanjo letno odšteti kar 18 milijard dolarjev. Hkrati pa je takšna razsvetljava nevarna za zdravje, povečuje tveganje požara in je neprimerna z vidika globalnega se-

grevanja ozračja. Po vsem svetu je od takšne razsvetljave odvisnih 1,6 milijarde ljudi, ki letno porabijo 77 milijard litrov petroleja in v tem času v ozračje izpustijo 190 milijonov ton CO₂.

Nemški OSRAM, eno vodilnih svetovnih podjetij za področje svetilnih teles in sistemov, ob Viktoriji-

nem jezeru v Keniji izvaja pilotni projekt »energija za vse«. S projektom, ki se je začel uresničevati v aprilu 2008, so uvedli celo vrsto novih rešitev in je primer celovitega pristopa k reševanju kompleksnih problemov našega časa ter povezuje podjetja, finančne institucije, nevladne organizacije in lokalne skupnosti.

V vasi Mbita, na območju, kjer živi 175.000 ljudi, ki se preživljajo pretežno z ribolovom, so postavili manjšo sončno elektrarno s sistemom za »skladiščenje« oziroma akumuliranje električne energije (Osram O-HUB). S pomočjo posebne naprave za prenos električne energije, ki deluje na principu baterije za večkratno polnjenje (v obliki priročnega manjšega kovčka; O-BOX), domačini to energijo »odnašajo« domov in jo uporabljajo za razsvetljavo domov in manjših delavnic, za nočni ribolov ali za druge namene (za poslušanje radia, polnjenje mobilnih telefonov itd.). Luči delujejo na podlagi LED tehnologije, ki so varčnejše in trajnejše od naših tako imenovanih varčnih žarnic. Ko se naprava izprazni, jo ponovno pridejo

napolnit z električno energijo. Skupaj s partnerskim podjetjem Siemens so v sklopu energetske distribucijske enote (O-HUB) razvili tudi posebne ultravijolične luči (Puritec UV lamps), ki dnevno 3.000 litrov vode očistijo bakterij in virusov. Celoten sistem oskrbovanja z energijo in čisto vodo pa ne vodi podjetje OSRAM, temveč ga je prepustilo lokalni skupnosti, ki podjetju postopno plačuje njegovo celotno vrednost.

Celoten projekt sofinancira tudi IFC (International Finance Corporation), organizacija, ki sponzorira podjetja v razvijajočih državah in deluje v okviru Svetovne banke. Pri plačilu prispevka za energijo domačinom pomagajo banke za mikro-posojila, ki jih je uvedel z Nobelovo nagrado za mir nagrajeni bangladeški ekonomist, dr. Mohamed Yunus, in so danes široko sprejet finančni sistem, ki pomaga milijonom revnih ljudi po svetu.

Dobrine za vse

Pilotni projekt »energija za vse« je primer, kako uvajanje »zelene« tehnologije ni zgolj dobičkonosna priložnost za podjetja, tem-

več dejansko pomeni tudi izboljšanje kvalitete življenja za številne ljudi, ki so bili doslej povsem odrinjeni od ekonomskih tokov »boljše polovice« sveta. Povsem nasproten je primer uvedbe biogoriv, ki so morebiti ekološko res sprejemljivejši od klasičnih, a dejansko neposredno ogrožajo prehranske vire najrevnejših prebivalcev sveta. Hkrati decentralizirana oskrba z energijo zmanjšuje monopole mastodontov sodobnega sveta – energetskih korporacij, ki izsiljujejo in izkoriščajo tako vlade, lokalne skupnosti kot male porabnike energije.

Podjetja bodo imela v prihodnosti velike priložnosti in veliko dela, a le če bodo poleg ekonomije upoštevala tudi etiko in ekologijo. Družbena pravičnost (etika), skrb za ravnovesje med potrebami ljudi in zmožnostmi planetarnega okolja (ekologija) ter takšno upravljanje z viri in dobrinami, ki omogoča zadovoljevanje osnovnih potreb vseh ljudi in blaginjo človeštva (ekonomija), so zato nedeljiva celota, ki jo lahko pomenujemo kar 3E (iz njihovih začetnic). ■

Pričakovanja

Piše: Dario Svetej

Približuje se veliki finale turbulentnega leta. Ob predpraznični (potrošniški) mrzlici je očitno napočil čas za bolj ali manj domiselne inventure preteklega in z upanjem ter dobrimi željami podprte napovedi prihodnjega leta. Brez pаметovanja o finančno-gospodarski krizi in obetih za »nove« čase pod novo izvoljenimi političnimi voditelji seveda ne gre – in, kot vse kaže, še dolgo ne bo šlo. Naša pregovorna obsedenost s politiko, ki nam bojda reže kruh in usmerja življenje, pač terja svoj davek, pa če jo imenujemo notorična lahkoživka, umetnost možnega ali kako drugače.

Čeprav ste najbrž tudi vi že pošteno utrujeni od tistih, ki politiki posvečajo mnogo več pozornosti, kot si zasluži, sam priznam, da sem zadnje čase skorajda še bolj utrujen od najrazličnejših naivnežev, ki od vsakokratnih volitev in izvoljenih pričakujejo če že ne čudežev, pa vsaj velike spremembe. Pa po takšnih modelih še zdaleč ne slovimo samo v dolini Šentflorjanski! Pozorni opazovalec namreč zlahka opazi, da podoben virus optimizma na kilavih osnovah ta čas v veliki meri razsaja tako po Evropi kot tudi na drugi strani Atlantika. Zmeraj ista pesem: mojstri milozvočnih besed, ki ponujajo UPANJE in SPREMEMBE, pridobivajo svoje ovce tu in tam. Od gospodarsko-političnih elit izvrstno plačani piarovci, ki v današnjem času praktično vodijo volitve, ne izbirajo sredstev, ko je treba za svoje naročnike pri množicah zaigrati na karto patriotizma, blaginje, socialne pravičnosti, zdravstvenega varstva in izobraževanja za vse, enotnosti ... Fokus na položeni »kvaliteti osebnosti«

(Barack Obama, Borut Pahor ...), ne pa na zares pomembnih in kompleksnih zadevah (vprašanjih), preverjeno daje rezultate tako v Sloveniji kot v ZDA. Zakaj bi ljudi (z)begali in davili z lekcijami zgodovine ter zapletenimi podrobnostmi o tem, kdo v resnici vodi igro, ko pa so neprimerne učinkovitejši preprosti slogani, s katerimi se lahko poistoveti kar največ ljudi (t. i. ameriške sanje so že dolgo sanje številnih Evropejcev ...). In zaradi katerih nepoučene množice postanejo še lažje vodljive. Na koncu koncev namreč ne gre za leve ali desne, za demokrate ali republikance, kapitaliste ali socialiste, liberalce ali konservativce. Gre za moč. Že Goebbels je vedel, kako je treba lagati, zamegljevati resnico, usmerjati pozornost drugam in s simplifikacijami delovati na čustva, ne pa na razum. Mojstri propagande so se v teh »spretnostih« do danes le še izmojstrili. Okostnjake vam načrtno pospravijo v omaro in raje lansirajo obljube, po katerih hrepeni najširši del javnosti, in čiste propagandne presežke. Rezultat? Ko se danes skozi množične medije, v katerih je vse manj »agentov resnice« in vse več »služabnikov moči«, vali prozorni politični marketing, le še redki zastržejo z ušesi, še manj pa jih zna ločiti zrnje od pleveli. Le maloštevilnim se zdi sumljivo, da kar naprej poslušajo besede, kot so »profesionalnost« in »strokovnost«, otipljivih rezultatov pa ni od nikoder.

Sicer pa: ljudje tako ali tako zmeraj verjamejo, kar želijo verjeti. Neprimerno lažje je verjeti, kot pa dvomiti, trezno razmišljati in si nenehno prizadevati za resnico, mar ne? Pa srečno! ■

Študentski dvosedežnik

Avtomobil Student Roadster je dokaz, da se da povezati univerzitetno znanje in industrijske izkušnje. Je rezultat osemletnega dela študentov, diplomantov, podiplomskih študentov in mentorja na Fakulteti za strojništvo Univerze v Ljubljani ob podpori slovenskih podjetij. In je avto brez primere, ki se lahko pohvali s številnimi nagradami.

DAŠA PURGAJ

Ideja o izdelavi inovativnega vozila se je porodila, ko smo bili v zaključnem letniku univerzitetnega študija in smo pri prof. Matiji Fajdigi imeli možnost izbrati lastno temo za opravljanje seminarskega dela izpita. Pet prijateljev se nas je zbralo z idejo, da bi izdelali zasnovano in prototip roadsterja. V teku projekta, ki se je pričel daljnega leta 2000, se je izmenjalo skoraj 40 študentov, saj smo medse sprejeli vsakega, ki je izkazal zanimanje, sam pa se je potem odločil, do kakšne mere se želi v projekt vključiti,« je uvodoma povedal vodja projekta in mladi raziskovalec Uroš Rosa.

Močno predelan peugeot 406

Študentje so se projekta Student Roadster lotili zagnano in profesionalno, tako kot to počnejo avtomobilski izdelovalci. Pri samem oblikovanju pa se po besedah Rose niso zgledovali po nobenem modelu. »Marsikatera stvar je bila omejena z vgradnjo delov, ki niso bili razviti posebej za nas, kar je nato pogojevalo obliko. Pri našem prototipu smo od peugeot 406 uporabili glavne mehanske komponente, to je motor, menjalnik, krmilni mehanizem, sprednjo in zadnjo premo, poleg tega pa še zavorni sistem, vetrobransko steklo ter vso elektroniko. Nosilno konstrukcijo, karoserijske dele in notranjost smo izdelali sami. Avto ima tudi posebno barvo, na videz črno, ki pa se pod različnimi koti svetlobe odbija. Idejo za mavrično barvo je dobil kolega Žiga Zadnik, ki je nato uspel tudi izpeljati samo barvanje direktno s strokovnjaki podjetja Helios, ki barvo tudi proizvaja. Eden najbolj zanimivih delov avtomobila pa so tudi žarometi, ki imajo obliko levjih krempljev,« je razložil Rosa in nadaljeval, »glavna lastnost je modularna nosilna konstrukcija, ki omogoča enostavno spreminjanje konfiguracije vozila. To pomeni, da bi lahko le-ta bila z minimalnimi po-

pravki uporabljena tudi za štirisedežno vozilo s streho. Poleg tega velja omeniti tudi računalnik, ki omogoča upravljanje z multimedijo, navigacijo ter ima s strani študentov razvit sistem za prepoznavanje omejitev hitrosti.«

Odlično sodelovanje s podjetji

Študentje s ponosom povedo tudi, da imajo s sodelovanjem med Univerzo in gospodarstvom odlične izkušnje, saj so tudi pri njihovem projektu podjetja igrala ključno vlogo. »Začelo se je s sodelovanjem s podjetjem Peugeot Slovenija, ki je prispevalo izhodiščno vozilo. Glavno sodelovanje se je nato začelo, ko je nastopila faza izdelave. Tukaj je bilo predvsem

pomembno sodelovanje podjetij, ki so združena v našem Centru za razvojna vrednotenja, pod vodstvom prof. Fajdige. Tako se je pridružilo podjetje Cimos, ki je v največji meri pripomoglo k financiranju izdelave. Je pa potekalo tudi sodelovanje z njihovimi raziskovalnimi in razvojnimi oddelki predvsem z izmenjavo mnenj ter izkušenj, ki jih imajo pri razvijanju sklopov za avtomobilске proizvajalce. Omeniti je seveda potrebno tudi podjetje Hella Saturnus Slovenija, kjer je naš diplomant razvil prednje žaromete za vozilo, ki so bili nato pri njih tudi izdelani. Sodelovanje s Hello je bilo res vzorno, ker je bil tukaj njihov razvojni oddelek direktno vpjet v razvoj žarometov.

Omenim pa naj še podjetje Akrapovič, kjer so izdelali zadnji del izpušnega sistema,« je opisal Uroš Rosa.

Nagrade se že vrstijo

S projektom so študentje dokazali, da obvladujejo najnovejšo tehnologijo razvoja novih avtomobilov, kar so opazili tudi v FISITI, svetovnem združenju na področju avtomobilске industrije, ki je ta projekt izbrala v nabor petih projektov odličnosti. Izbrali so namreč le pet univerz z vsega sveta, eno za vsako področje avtomobilizma. Študentje Fakultete za strojništvo Univerze v Ljubljani so bili izbrani za področje konceptov vozil. S tem so se postavili ob bok svetovno znanim fakultetam in univerzam strojništva, kot je Tehnična univerza v Münchnu in Braunschweigu, pa npr. Univerza iz Padove. Poleg tega pa je študentka Ana Bižal prejela tudi drugo študentsko nagrado za svoj prispevek o simulaciji trka avtomobila, in to v konkurenci samih podiplomskih študentov, čeprav je sama še dodiplomska študentka. Nagrado so prejeli tudi za simulacijo trka. »Taka analiza velja za eno najkompleksnejših in zahtevnih. Nosilna konstrukcija avtomobila se pomreži s končnimi elementi ter se nato izvede analiza z računalniškim programom, ki tovrstne preračune omogoča. Pri nas je to program ANSYS LS-DYNA. Preračun je bil izveden za trk po EuroNCAP standardih,« je povedal Rosa.

Zamisli o hibridnem pogonu

Načrtov v prihodnje ekipi seveda ne manjka. Dvosedežnik bodo kmalu registrirali. Ker gre za študentski projekt, njegov namen zagotovo ni serijska proizvodnja, a študentje priznavajo, da se da razviti še marsikaj novega. Ideje so o nadgradnji računalniškega sistema in vgradnji novih prototipnih izdelkov naših partnerjev. Zamisli pa so tudi o hibridu oz. električnem pogonu. ■

ARHIV FS LJUBLJANA

Večina uspešnih podjetij spodbuja t. i. »interpreneurship«.

Podjetniški inkubator

Z namenom podpore gospodarstvu je Slovenija v zadnjem desetletju vzpostavila preko sto organizacij inovacijsko podjetniškega podpornega okolja. Ne gre zanikati pomembne vloge posameznih institucij, ki so že pripeljale do več konkretnih učinkov na ravni dviga stopnje inovativnosti gospodarstva in mladih.

JASMINA ANTONIJEVIČ

Podjetniški inkubator Univerze v Mariboru Tovarna podjetij deluje s ciljem, da pomaga uresničevati poslovne ideje študentov, profesorjev, akademskih raziskovalcev ter članov alumni klubov Univerze v Mariboru. Osnovni paket storitev je za omenjeno ciljno skupino brezplačen, saj je program delovanja inkubatorja subvencioniran s strani države in sponzorjev. Inkubator vam omogoča, da kot bodoči podjetniki lažje uresničite svoje podjetniške ideje. Najprej svojo poslovno priložnost »preizkusite« znotraj inkubatorja, nato pa, če se podjetniška ideja izkaže za perspektivno, ustanovite podjetje in ga pričnete s pomočjo inkubatorja intenzivno razvijati. V okviru podjetniškega inkubatorja Univerze v Mariboru Tovarne podjetij nudijo bodočim podjetnikom vse potrebno za uresničitev ideje. Podjetniškim skupinam ponujajo ustrezen prostor za delo z opremo ter telekomunikacijski priključki, prav tako pa nudijo svetovalne storitve s področja podjetništva in prava ter pomoč uglednih strokovnjakov, ki sodelujejo z inkubatorjem. Tako je inkubator podjetnikom v veliko pomoč, poleg tega pa znižuje tveganje podjetnikov, ki je zelo pogost razlog, da se ljudje ne odločajo za

podjetništvo. Tovarno podjetij tvori skupina izkušenih svetovalcev, ki lahko v sodelovanju z velikim številom zunanjih sodelavcev s področja podjetništva, prava in mednarodnega poslovanja ponudi vključenim podjetniškim skupinam kakovostne svetovalne storitve. Sodelavci Tovarne podjetij vas naučijo vse, kar morate kot podjetnik vedeti za uspešno realizacijo podjetniške ideje. Poleg tega pa je v delovanje Tovarne podjetij vključena mreža izkušenih podjetnikov, menedžerjev, bančnikov in odvetnikov, ki lahko v okviru mentorstva razkrije svoje bogate izkušnje in poda praktične nasvete glede podjetniške ideje. V okviru Tovarne podjetij so razvili ponudbo tudi za tiste posameznike, ki nimajo lastne podjetniške ideje, imajo pa znanje in veliko željo po praktičnem angažiranju. Le-ti se imajo možnost predstaviti podjetniškim skupinam in partnerskim podjetjem ter jim v okviru borze ponuditi svoje znanje in delo. V okviru kariernega centra lahko s pomočjo strokovnjakov Tovarne podjetij pripravite učinkovit CV in opravite t. i. karierni test, ki vam bosta povečala možnosti za uspeh na trgu dela. Osnovne svetovalne storitve opravlja osebje podjetniškega inkubatorja, medtem ko so specializirane svetovalne storitve na razpolago preko vavčerskega sistema svetova-

nja, ki vključuje področja splošnega svetovanja, marketinga, financ, menedžmenta, internacionalizacije, računovodstva, inovacij in tehnologije ter pravnega svetovanja. V Tovarni podjetij z mrežo strokovnjakov skrbijo za izobraževanja svojih članov in inkubirancev. Uspešno podjetništvo zahteva multidisciplinaren pristop k obravnavanju problemov in nenehno izobraževanje, ki predstavlja pogoj za ohranitev in razvoj konkurenčnosti na trgu. Zato pri njih redno organizirajo delavnice, seminarje, večdnevne šole podjetništva in strokovne posvete. V Tovarni podjetij ponujajo svojim inkubirancem poslovne prostore v centru mesta ter vso administrativno podporo za snovanje podjetja in za pričetek poslovanja. Skupni delovni prostor omogoča, da posamezniki in delovne skupine oblikujejo podjetniške ideje in pišejo poslovne načrte. Povezovanje z okoljem in bogatenje tako imenovanega socialnega kapitala je za uspeh podjetja ali organizacije odločilnega pomena. Finančni, poslovni partnerji, medorganizacijsko povezovanje in druge povezave omogočajo rast in razvoj. Pri Tovarni podjetij se zavedajo pomembnosti vzdrževanja in širjenja mreže podjetniškega inkubatorja Univerze v Mariboru, zato svojim članom, inkubirancem in partnerjem nudijo dostop

do mreže formalnih in neformalnih investorjev, univerzitetnega okolja, partnerjev znanja, javne uprave in državnih ustanov ter mladih kadrov. Članstvo v mreži Tovarne podjetij je namenjeno skupinam ambicioznih študentov, mladim raziskovalcem in profesorjem, ki imajo moč in energijo za uresničitev ideje, podjetjem z neuresničenim razvojnim in idejnim potencialom, ki iščejo pomoč pri realizaciji, ter poslovnim partnerjem mreže podjetniškega inkubatorja Univerze v Mariboru Tovarna podjetij, ki sodelujejo v procesu vzpodbujanja inovativnosti s svojim kapitalom, znanjem ali mrežo. SAŠA inkubator, regionalni podjetniški inkubator, je v novembru pripravil prvo regionalno delavnico za podjetnike in inovatorje, ki je potekala v prostorih Medpodjetniškega izobraževalnega centra v Velenju. Z delavnico se je uradno pričel natečaj za najboljše start-up podjetje Savinjsko-šaleške regije »Zmagovalna ideja«.

Na delavnici so bili predstavljeni temeljni napotki za raziskavo trga in pripravo trženjskega načrta, napotki za uspešno črpanje nepovratnih sredstev EU, napotki za uporabo najsodobnejšega orodja za poslovno načrtovanje pri pripravi finančnega načrta ter primera dobrih praks dveh inkubiranih podjetij, ki sta uspešno kandidirala na razpisu Slovenskega podjetniškega sklada. Zanimanje za delavnico je bilo veliko, saj se je delavnice udeležilo 54 udeležencev. V okviru natečaja »Zmagovalna ideja«, ki je namenjen novoustanovljenim podjetjem, mladim podjetjem in podjetniškim skupinam, bodo v SAŠA inkubatorju poskušali identificirati podjetniške ideje z izdelanimi poslovnimi načrti s področij okoljskih tehnologij, energetike, medijev, informatike, turizma, transporta in logistike ter drugih perspektivnih področij. Na ta način želijo promovirati dejavnost inkubatorja in spoznati potencialne uporabnike storitev inkubatorja, najboljša mlada podjetja pa bo SAŠA inkubator tudi povezal s pravimi partnerji za tržni uspeh njihove podjetniške ideje. V natečaju lahko sodelujejo vsa mlada inovativna podjetja, stara do tri leta, oziroma podjetniški timi, ki so tik pred ustanovitvijo podjetja. Nosilce najboljših idej bodo finančno podprli z denarnimi nagradami v višini 6.000 evrov in jim ponudili strokovno pomoč. ■

Teorija in praksa – v teoriji

Februarja 2008 je Evropska komisija pripravila posvet Evropska univerza – Poslovni forum. Med 265 udeleženci sta bili dve slovenski novinarki ter dva predstavnika Vlade RS. Države z dobro prakso tovrstnega sodelovanja, kot so Francija, Španija, Italija, Velika Britanija, Finska ali Nizozemska, so zastopali tudi predstavniki univerz.

URŠKA SLANA

Udeležence foruma je tedanji minister za razvoj dr. Turk nagovoril z besedami, da se bo »sodelovanje z gospodarstvom zgodilo samo od sebe, ko se bodo univerze mogle in hotele obnašati bolj kot podjetja in manj kot samostani.« Ali torej dejstvo, da so se fo-

PODLUPO

Mladi diplomanti o teoriji v svoji praksi

Katja, EPF: Na fakulteti sem pridobila predvsem širino znanja, a morda premalo praktičnih in uporabnih znanj. Masovnost izobraževanja vpliva na kvaliteto pridobljenega znanja.

Katka, Turistica: Vsakodnevno uporabljam zelo konkretno znanje, ki smo ga pridobili o poslovanju turističnih agencijah. Veliko vsebin pa v praksi nisem nikoli imela priložnosti uporabiti.

Denis, FERI: Faks je osnova, ki me je naučila razmišljati, a hkrati to za moje sedanje delo ni niti približno dovolj. Pomembna izkušnja so bila mednarodna tekmovanja: študente so spodbudila k podjetnemu in projektному razmišljanju. Prava stvar.

Vesna, FF in PEF: Z vidika uporabnih znanj naj izpostavim podiplomski študij: koristen je predvsem za tiste, ki so že ugriznili v življenje in znajo zdaj snov sami zmlati in zgristi.

Klemen, FSD: Zaposlen sem na raziskovalnem inštitutu, kjer veliko delam z ljudmi. Koristijo mi predvsem v študentskih letih pridobljene veščine, na primer komunikacijske tehnike.

ruma udeležili le predstavniki tiska, Ministrstva za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo ter Službe Vlade RS za razvoj, kaže na to, da so predstavniki slovenskih univerz tokrat ostali v samostanski klavzuri?

Morda lahko med vrsticami razberemo, da gre v naši državi na področju sodelovanja med akademskim in poslovnim svetom za zdaj predvsem za strateško naravnost, ki še ni imela priložnosti živeti v praksi. Podoben vtis dobimo ob pregledu spletnih strani slovenskih fakultet. Visokošolske institucije se zavedajo pomena tovrstnega sodelovanja. Tako ima med šestnajstimi članicami Univerze v Mariboru devet fakultet jasno izraženo vizijo, poslanstvo in/ali strategijo razvoja fakultete, ki v večini primerov vključuje tudi jasno referenco na spodbujanje sodelovanja z gospodarskim sektorjem. Fakulteta za elektrotehniko tako razvija »strategijo izvajanja raziskav in sodelovanja z gospodarskimi družbami.« Ekonomska fakulteta »z raziskavami in storitvami« prispeva k »razvoju znanosti, gospodarstva in družbene skupnosti.« Za Fakulteto za elektrotehniko, računalništvo in informatiko je »pravo oplemenitenje temeljnega znanja aplikacija in iz nje izhajajoča ekonomska inovacija,« zato »spodbuja FERI vse vrste prenosov znanja v gospodarsko okolje.« Poslanstvo Fakultete za logistiko je med drugim »spodbujanje podjetniških kultur, ki so močne, podjetne in mednarodne,« za Fakulteto za strojništvo je povezava z gospodarstvom »usmeritvena naloga, ki mora biti programirana za oblikovanje motivacije podiplomcev.«

Nekaj fakultet gre korak dlje od deklarativne ravni ter opredeli obstoječe oziroma in prihodnje ukrepe, kako dosežati večjo implementacijo teoretičnih znanj v gospodarstvo, kako načrtovati in izvajati uporabno znanost ter kako znanstvena spoznanja v večji meri

utemeljiti na resničnih, iz prakse izhajajočih potreb v gospodarskem sektorju. Poleg že ustaljenega sistema študijske prakse v podjetjih so primeri konkretnih rešitev alumni klubi Pravne fakultete in Ekonomsko-poslovne fakultete namenjeni mreženju, medsebojni podpori in sodelovanju diplomantov z izmenjavo poslovnih in strokovnih idej. Pred letom in pol je bil »z namenom poglobljenega sodelovanja ter prenosa znanja in izkušenj med fakulteto, gospodarstvom in ostalim javnim sektorjem« ustanovljen

Strateški svet Fakultete za kmetijstvo in biosistemske vede. Podobno vlogo povezovanja teorije in prakse naj bi opravljali tudi nekateri inštituti, na primer Inštitut za varstvoslovje v povezavi s Fakulteto za varnostne vede ali Inštitut za zdravstveno nego v okviru Fakultete za zdravstvene vede. Fakulteta za elektrotehniko spodbuja razvijanje inovacij in podjetniških idej v okviru mednarodnih tekmovanj, ki so v preteklosti že služila kot neformalni podjetniški inkubator poslovnih idej. Fakulteta za logistiko

in v praksi

med svojimi strateškimi usmeritvami navaja ustanovitev kariernega centra, ki bi podpiral vključevanje diplomantov na trg dela in jim dajal podporo pri prenosu pridobljenih znanj v prakso. Tudi Ekonomsko-poslovna fakulteta ponuja študentom svetovalne storitve kariernega centra, podjetjem pa različne možnosti formalnih in neformalnih oblik izobraževanja. Trditi, da sodelovanje med univerzami in gospodarstvom vse prepogosto ostaja na deklarativni ravni, bi bilo prenačljeno. Hkrati pa se je kljub množici idej in konkretnih odgovorov na izzive težko znebiti vtisa, da gre velikokrat za med seboj ne nujno povezane in usklajene posamične projekte.

V nasprotju s tem je za najučinkovitejše evropske univerze značilen pregleden, vendar kompleksen strateški pristop.

Uvodoma omenjene Francija, Španija, Italija, Velika Britanija, Finska in Nizozemska uporabljajo podobna sredstva kot slovenske univerze: klube alumnov, karierne centre, vseživljenjsko izobraževanje, inštitute, podjetniške inkubatorje. Zakaj so torej njihove univerze kot primeri dobre prakse sodelovanja z gospodarstvom opisane na spletnih straneh Evropske komisije? Morda je njihova posebnost le v tem, da preizkušene rešitve med seboj povežejo na inovativen način, ki omogoča celosten pristop. ■

Kristijan Jejič

Decembrski dnevi so čas, ko navadno izrečemo številne tople besede, preslišimo kakšno ostro in ovrednotimo preteklo delo. Je pa to tudi čas želja ...

Novo leto

Ne mislim izgubljati besed. No, obljubah in željah nove slovenske vlade, ker verjamem v Levstikovo misel: »Dejanja, ne besede, naj ga značijo.« Ne bom tudi razpravljajal o stotih dnevih miru, ki za navadne smrtnike ne veljajo. Mnogo bolj se zdi zanimiv komentar o okrašenosti mesta in trgovin. Opaziti namreč je, da se vsako leto povečuje število lučk, girland, okraskov in sladkarij obratno sorazmerno s številom snežnih dni v mestu. Tako so nekateri trgovci s pohištvom že konec oktobra imeli na zalogi smreke in jelke. Resnično upam, da prodaja tega drevja sodi v nek širši krog »naredi si sam« projektov, kjer naredimo sedaj sami že tudi deske. Če temu ni tako, imam razlog za zaskrbljenost. Božične jelke sredi oktobra namreč kažejo bodisi na nepoznavanje kalendarja bodisi so simbol vseobsežnega potrošništva. Dva meseca kasneje je slika še manj vzpodbudna, saj lahko z lučkami obsijan razviti svet počasi tekmuje s Soncem, kdo je bolj svetel. Ker sem odločno proti tej množični obsedenosti z nakupovanjem in obdarovanjem vseh naših znancev, se že vnaprej opravičujem vsem, ki ste mnenja, da ta božično-trgovska navlaka vpliva na čudovito vzdušje. Nisem nek moralist, ki zanika pomen materialnega in daril. Se pa upravičeno sprašujem, ali ima ta odnos do božiča kakšno povezavo z našim obnašanjem nasploh. Bojim se, da ga ima. Tako vsi v

zadnjih predprazničnih dnevih hitimo in kupujemo več ton daril, ker pač moramo vrniti darilo vsakemu, ki ga je poklonil nam, čeprav nam ta oseba morda nič ne pomeni. Pri tem ne izbiramo sredstev, preprosto pokupimo vse zaloge trgovin, ki so tik pred božičem dobesedno oropane. Zakaj je ta slepa nakupovalna mrzlica zaskrbljujoča? Razmislite, koliko časa v povprečju posvetite za darila. Ne mislim tistih za najdražjo osebo, ampak takšna navadna za prijazno sosedo, ki vam vsako leto podari kuhinjsko krpo. Verjetno kupujete takšna darila hitro in z dobršno mero avtomatizma. Takšnih »prazničnih« daril imate gotovo veliko, po mojih izkušnjah zelo veliko. No, tukaj je težava. Božič tako postane brez vsebine, saj je obdarovanje postala potreba sama po sebi in ni več simbol hvaležnosti ipd. Darila namreč preprosto moramo razdeliti ne zaradi ljudi, ki so jim ta namenjena, ampak zaradi daril samih. Žal, to ni edini primer, kjer postajamo podobni robotom. Lep primer so tudi knjižnice, ker pač človek mora hoditi v knjižnico, čeprav v življenju ni prebral ene težke knjige. Človek tudi mora biti član fitnesa, ne zaradi zdravja, ampak ker to pač sodoben človek počne. Sodoben človek tudi študira, ne ker ga to zanima, ampak ker je kul biti študent. No, tako se mi v novem letu porodi samo zgolj ena želja – lepo prosim za malo razuma, lepo prosim! ■

LJUBLJANSKI UNIVERZITETNI INKUBATOR

Svet je ena velika stavnica

Koliko je resnih igralcev športnih stav v slovenskem nogometu, je težko določiti. Ker imajo vsi svoje dobre in zveste prijatelje v tem poslu, ki lahko na stavnih mestih vplačajo namesto njih, je celotno zadevo težko raziskati.

MILAN LAZAREVIĆ

Bivši slovenski nogometni selektor Branko Oblak je v času vodenja slovenske izbrane vrste nekoč med drugim dejal: »Kako naj dam v igro Karića, ko pa ne vem, kako je stavil, nase ali proti sebi?«

Oblak je znan po legendarnih izjavah. Dostikrat nasmejijo, kot je bila, da v reprezentanci manjka Karićev, ker se Slovenci še na treningu za avto ne znajo skregati, ali pa da mu je Cimerotič za rojstni dan voščil »srečnega pa zdravega.«

Njegova prva izjava ima globlji pomen. Da v razmislek, kako nekateri nogometaši izpolnjujejo svoj prosti čas. Karić je pač bil izpostavljen, ker so nekateri »off the record« znali povedati, kako je v polčasu na stranišču po mobilniku spremljal gibanje rezultatov drugih tekem, ki jih je stavil. Ker je Oblak izbran za najboljšega igralca v zgodovini slovenskega nogometa, lahko glasno pove o stanju v naši deželi. Koliko je resnih igralcev športnih stav v slovenskem nogometu, je težko določiti. Ker imajo vsi svoje dobre in zveste prijatelje v tem poslu, ki lahko na stavnih mestih vplačajo namesto njih, je celotno zadevo težko raziskati. Domače podjetje Športna loterija je postavila nekakšno pravilo, da ob redkih izjemah ni mogoče staviti manj kot tri pare. Kot monopolist pač postavlja svoja pravila. Toda bližina tujine je mikavna. Tam je možno staviti en par. Maj kot pol urice vožnje iz Maribora do Lipnice, 45 minut do Krapine. Listek je vplačan, počakati je treba le na zanesljiv rezultat.

Čudni rezultati

Pred leti je iz Policijske uprave Maribor pricurjla informacija, da naj bi bilo preiskovalcem zanimivih osem ali devet nogometašev Maribora. Razlog je bil čuden – poraz na tekmi v Dravogradu 21. marca 2004. Takrat so se Korošci skoraj že vdali usodi izpada iz prve lige. Denarja ni bilo, za plače so dobili le toliko, kolikor so pač vstopnic prodali. Maribor je takrat bil v igri za naslov prvaka. Gol za zmago z 2:1 je padel v 86.

Je to resnično veselje ob zmagi ali ob zadetku na stavnem listku?

minuti. Po tekmi je takratni trener Maribora, Matjaž Kek, dejal: »Očitno sem tokrat naredil napako jaz, ker sem zaupal napačnim ljudem.« V prvi enajsterici so bili Kuzma, Golob, Čeh, Teinović, Mešanović, Pečić, Ošljaj, Žnuderl, Balajić, Brezič, Vuksanović, v igro so vstopili še Mujanović, Beršnjak in Franci. Je zdajšnji selektor slovenske nogometne reprezentance, ki je nasledil Branka Oblaka, takrat vedel kaj več? Zadeva ni dobila epiloga, je pa bila na nek način opozorilo. Lani je Maribor v pokalu Intertoto na gostovanju pri srbskemu predstavniku Hajduk iz Kule, tekma je bila na stadionu Crvene zvezde, izgubil z 0:5. Nepričakovano visok poraz, čeprav so »vijo-

ličasti« na prvi tekmi zmagali z obetavnih 2:0. Takoj po tekmi so začele krožiti govorice, da so igralci tekmo »prodali«, ker naj bi stavili proti sebi. »Igralcem ne dovolim, da bi igrali športne stave. Če bom koga ujel, bo letel iz kluba,« je pojasnjeval takratni trener Marijan Pušnik. To, Pušnik je odletel kakšen mesec kasneje, igralci pa so ostali vsi.

Zanimivi pari

Športna loterija v svojem tedenskem časopisu omenja dobitne stavne listke kot nekakšen nasvet, kako je treba staviti in se dobitku veseliti. Obstajajo enormni količniki, ko neznan igralci, predvsem tisti, ki vplačujejo prek interneta, za dva evra do-

bijo kakšnega tisočaka. Sijajen dobitek, vendar je za takšno avanturo treba imeti veliko prostega časa, nato skrbno izbrati pare.

Zanimiv je bil en objavljeni listek. Nekdo je uro pred tekmo Drava – Maribor (tekma je bila to jesen) v lokalu blizu ptujskega mestnega stadiona stavil 900 evrov, kar je več kot slovenska povprečna plača, da bo Maribor na Ptujju slavil z vsaj dvema goloma razlike. Ob nekaterih kombinacijah z drugimi tekmami je dobil izplačilo 3100 evrov. Maribor je zmagal s 4:0, vsul se je plaz kritik na sodnika, ker naj bi oškodoval Ptujčane. Zgodilo se ni nič, »pogumni stavec« je imel polepšano soboto.

ln spet je bil Maribor tisti, ki je bil v igri. A ni samo Maribor »črna ovca«. Mura je bila v času, ko jo je vodil razvpiti Georg Suban, dostikrat črtana z evropskih stavnica. Razlog – bilo je preveč vplačil na posamezno njeno tekmo. Tudi sam Suban naj bi bil strasten stavničar, sum je padel, da

Treba se je zavedati, da je prava stavnica vedno na profitu, igralci pa dolgoročno na zgubi.

je celo sam prirejal rezultate. A zgodilo se ni nič.

Pozivanje k odgovornosti

Športna loterija poziva igralce na odgovorno igranje. Zapisali so: »To pomeni igranje za zabavo in na način, ki ne ogroža posameznikove socialne ali finančne blaginje. Športna loterija je s strani slovenske države nadzorovano podjetje, ki skuša zadovoljiti tako potrebe slovenskih igralcev po igrah na srečo kot cilje javnega interesa. Hkrati ko vam prinašamo vznemirljivi svet iger, delujemo odgovorno do družbe in države v smislu nadzora našega delovanja in iger, zaščite igralcev ter posredovanja sredstev v razne dobre namene, in sicer za Fundacijo za financiranje športnih organizacij in Fundacijo za financiranje invalidskih in humanitarnih organizacij v RS. K našemu poslanstvu sodi tudi skrb za igralce v smislu preprečevanja zasvojenosti.« Tako loterija, kaj pa igralci? Bilo bi treba narediti analizo, kdo so slovenski igralci stav, iz kakšnega okolja prihajajo, kako so situirani ipd. Če je igralec brezposeln ali pa z minimalno plačo živi na eksistencialnem robu, potem ni težko ugotoviti, da je eden izmed motivov izboljšanje materialnega položaja. Zasvojenost je večji problem, ki se lahko pojavi pri samih športnikih. Zdravljenje odvisnikov od iger na srečo ne more biti enako drugim zdravljenjem. Metoda je gotovo zapletena, ker mnogi kakšen poraz na stavnem doživljajo kot osebno katastrofo. Treba se je zavedati, da je prava stavnica vedno na profitu, igralci pa dolgoročno na zgubi. Če bi se nekoliko pošalili, bi lahko redarjem naročili, da pri vstopu na stadione pri gledalcih zabeležijo, koliko je vnesenih stavnih listkov. Podatki bi bili verjetno zelo zanimivi, verjetno bi hitro ugotovili, kdo resnično navija za svoj klub, kdo pa se ob kakšni priložnosti pred golom trese zgolj zaradi vplačanega stavnega listka, hkrati pa po mobilniku spremlja druge tekme, ki bi mu prinesle dobiček. V takšnem okrožju človek lahko pride do ugotovitve, da je svet ena sama velika stavnica. In če bi prepovedali športne stave, bi se našel kakšen drug razlog za stavljenje. Kajti človek je neusahljiv vir idej, iznajdljivost hitro pride do izraza. Takoj po volitvah v ZDA so zaočkžile informacije, da je možno staviti, koliko časa bo novi predsednik Barack Obama sploh živ. Skrajno neokusno početje. ■

Milan Lazarevič

Če bo Olimpija uspešna, bi to posledično lahko pomenilo zaton Pečečnikovega kluba, konec neke ambicije. Ker gre za umeten klub, ga na površju drži zgolj denar. Ljudje pač niso pozabili Olimpije, kar kaže obisk na tekmah drugoligaškega prvenstva. Ostala jim je pri srcu.

Ni vse zlato, kar se sveti

Neokusno skandiranje prvemu možu Inteblocka na tekmi v Mariboru je pač stvar folklore. Jože Pečečnik gotovo ni sirota, kot je bilo slišati s tribuna, je pa veliki nepoznavalec razmer v slovenskem nogometu. Nasedel je različnim svetovalcem, menedžerjem in drugim priložnostnim strokovnjakom, ki so izkoristili njegovo neznanje. S svojimi izjavami je samo še potrdil, da o nogometu ve bolj malo. Vložil je veliko denarja, vendar se je pri njegovem hitrem vzponu na slovenski prestol zalomilo. Igralci imajo posamične kvalitete, njihov kolektivni duh je, vsaj po videzu na igrišču, nekje drugje, daleč stran od dojemanja ekipne igre. V takšnem moštvu, ki ga sestavljajo kupljeni igralci z vseh vetrov, je težko narediti kaj več. Vsak pač skuša oddelati svojo pogodbo, kaj pa bo na koncu, mu je malo mar. Moštvo se sestavlja iz posameznih delov, ki sestavljajo mozaik. Na hitro zmetana družina ni zagotovila uspeha. Pečečnik je naredil nekaj napak, da je na nogometni sceni postal zelo neprijazen. Njegova bahatost z mislijo, da lahko kupi vse, se mu že maščuje. Ne igrajo imena, ampak kolektiv. Pri Inteblocku so dosednji rezultati pokazali, da vsak dela po svoje, da je na igrišču treba imeti toliko žog, kot je igralcev. Njihove plače so za slovenske nogometne razmere izjemne, nekateri naj bi celotno vsoto prejeli že kar pred sezono, ker je pač Pečečnik skušal zagotoviti nogometni »dream team«. To ravno ni najboljša reklama zanj, ki skuša vrniti ljubljanski nogomet na tista pota, kjer je nekoč že bil. V tem bi se moral zavedati, da ni vse zlato, kar se sveti. A sam je zdaj naletel

še na eno oviro – Olimpijo. Ta je na dobri poti vrnitve med prvoligaše. Če bo Olimpija uspešna, bi to posledično lahko pomenilo zaton Pečečnikovega kluba, konec neke ambicije. Ker gre za umeten klub, ga na površju drži zgolj denar. Ljudje pač niso pozabili Olimpije, kar kaže obisk na tekmah drugoligaškega prvenstva. Ostala jim je pri srcu, nogometni privrženci v prestolnici se pač radi poistovetijo z Olimpijo, ne pa z Inteblockom, čeprav ima sam v načrtu zgraditi celo nogometno akademijo. Tudi pri renoviranju bežigrskega stadiona Pečečniku ne gre vse po načrtih, oprava ima s skrbniki Plečnikove zapuščine. Kako se bo razpletlo, nihče ne upa napovedati. Pečečnik, ki sodi med najbogatejše Slovence, bi moral vedeti, da če si uspešen na enem področju, kar mu mnogi priznavajo, še ne pomeni, da je to zagotovilo uspeha še drugod. Slovenski klubski nogomet sicer rabi mecena, človeka, ki je pripravljen vlagati sredstva, ker klubi ne kažejo nekih podjetniških vrlin. Sam je s potezami nekoliko predramil sceno, ki je v zatonu, kar pa ni dovolj, če nimaš pravih svetovalcev za prave poteze, temveč na hitro odločaš o okrepitvah. Liga je slaba, v tem povprečju vendarle izstopajo le Mariborčani. Ti so jeseni dobili krila, nekaj spodrsnjajev njihovih tekmecev so izkoristili za preboj na vrh. Vsi jih že vidijo kot nove državne prvake, a ker je treba odigrani še 16 spomladanskih krogov, si nihče ne upa trditi, da je naslov že oddan. Z vzklikom: »En klub, ena čast!« še vedno pritegnejo največ gledalcev na prenovljeni Ljudski vrt, moštvo je za slovenske razmere sestavljeno zelo dobro, na

vseh igralnih mestih so zelo pokriti. A to je dovolj za zmage proti Dravi, Celju, Nafti ali Pečečnikovemu Inteblocku. Brez podcenjevanja mariborskih tekmecev bo pravi pokazatelj investicij v Ljudskem vrtu evropska sezona, ko bo treba igrati že v prvem krogu kvalifikacij za ligo prvakov. Slovenski klubi imajo slab rating, kvalifikacijske tekme morajo igrati že julija. V zadnjem času se je težko že kdo, razen kakšnih prebliskov, prebil do avgustovskih evropskih tekem, septembrske pa se že zdijo kot znanstvena fantastika. Slovenija potrebuje en reprezentativni klub, ki bi bil sposoben tekrovati z evropskimi tekme, biti vsaj kandidat za Uefino ligo, če se že liga prvakov zdi nedosegljiv cilj. In v tej luči bi bil Pečečnikov doprinos pravšniji – združiti velikega investitorja in hkrati zadržati sedanje sponzorje iz štajerskega bazena. Maribor ima tradicijo, navijače, vsi priznavajo, da ga je v teh segmentih težko dohiteti. Nima pa denarja, ker do zdaj ni bilo pametnega moža, ki bi racionalno vodil projekt. Nekaterim se je zaradi lige prvakov leta 1999 zvrtilo, izgubili so razum. To je pripeljalo do sanacije, vrnitev pa je večkrat dolgo trajna in zelo boleča.

Težko je po vsem slišanim in prebranem v medijih – v ospredju je bil besedni dvoboj Zlatka Zahoviča in Jožeta Pečečnika – verjeti, da bi prišlo do sodelovanja Mariborčanov in Pečečnika, ker je sam bolj usmerjen na slovensko prestolnico in tam vidi svojo perspektivo. Na Štajerskem pač vlada lokalni patriotizem lumpenproletariata. Tujec z vrečo denarja ni najbolj dobrodošel, četudi ima pošteno nameno. ■

Ljubezen in veselje do bobnanja

Nino Mureškič se od mladostnih let ukvarja z bobnanjem. Začel je s spoznavanjem afriških ritmov. Želja do raziskovanja glasbe ga je popeljala tudi v odkrivanje indijske glasbe. Trenutno se ukvarja s prenosom indijske ritmike na afriške okvirne bobne, za katere se je specializiral.

MONIKA HORVAT

Veljate za začetnika bobnanja v Sloveniji. Kako se je začela vaša glasbena pot?

Z bobnanjem sem pričel pri štirinajstih letih, saj sem se tako hotel izražati. Boben je tako primaren, da se ga vsak, ki gre mimo njega, dotakne. Kdo bo to naredil npr. pri violini? Drugače se je vse skupaj začelo, ko sem pričel sodelovati z Barbaro Plečko, plesalko, ki je prva prinesla k nam afriške plesne. Jaz sem bil prvi, ki sem jo spremljal. To sva delala kar nekaj let, in sicer v okviru Zveze kulturnih organizacij. To so bili moji začetki, vendar takrat pri nas še ni bilo nobenih medijev oz. plat, ki bi ti omogočale učenje bobnanja. V bistvu si poslušal igranje in si potem skušal ponoviti. O tehniki nisem vedel nič, ampak sem si samo približno predstavljal, kako bi moral igrati. Tudi pravih afriških bobnov nisem imel, ampak sem imel konge, ki so latino bobni, vendar sem na njih igral afriško glasbo. Nič ni torej bilo tako, kot bi moralo biti, bila sta le ljubezen in veselje do bobnanja.

Vaši začetki bobnanja so torej pri odkrivanju afriških ritmov. Zakaj so vas navdušili ravno afriški ritmi?

Afriški ritmi so primarni, zemeljski. V njih je skrita vsa ritmika sodobne glasbe. Afriška glasba je namreč zelo bogata s poliritmijo oziroma mešanjem ritmov, ki so osnova današnje moderne glasbe. Njihova glasba je totalna zakladnica ritmov, ritmičnih idej, gre za mešanje ritmov na največjem nivoju in za vrhunsko estetiko. Afričani so v tem eni izmed vodilnih v svetu. Vse ostale bobnarske kulture (npr. Arabci) niso delale toliko na poliritmiji, ampak bolj na samem ritmu. Afričani lahko zmešajo pet ritmov in se potem to vse skupaj sliši kot en bogat ritem. To je seveda povezano s filozofijo. Glasba je namreč direktno zrcalo najvišje morale, etike, filozofije in kulture v državi.

Zelo dobro ste torej spoznali afriško in indijsko glasbo. V čem je tista glavna razlika med afriškimi in indijskimi ritmi?

Razlike v ritmih med afriško in indijsko glasbo nastanejo zaradi religije in morale. V Indiji je glasba bolj spiritualna. Jasno je, da ne moreš v templjih igrati afriške glasbe, ki ima spet svoj namen, saj Afričane bolj zanima prvinskost, zemlja, magija. Njihova ljubezen do glasbe je nepojmljiva. Tako so prežeti z glasbo, da lahko mi o tem tukaj le sanjamo. Ko se vprašamo, kdo ima rad glasbo, so to sigurno Afričani, ker je tam za vsak dogodek glasba, npr. za prvi zob, za polno luno, za ribolov, skratka za karkoli. Pri Indijcih je ravno tako, glasba je zelo blizu ljudem. Včasih se v templjih igra tudi po 24 ur na dan ali tudi cel teden, samo glasbeniki se menjujejo. Zaradi takšnih in podobnih okoliščin je glasbenik tam stokrat bolj cenjen kot pri nas. Moč njihove glasbe prežema celo njihovo družbo. Pri njih so zelo popularni »badjani«. To so pesmi z religiozno vsebino. Pri nas je recimo smešno, če to poslušáš, če si npr. prižgeš radio Ognjišče, toda njihova glasba je zelo tesno prepletena z religijo. So veliko bolj verni kot ljudje pri nas in to tudi dejansko živijo.

Po dobrem spoznanju afriških ritmov ste glasbo raziskovali naprej. Kako ste nadaljevali?

Po afriških ritmih sem se lotil latino ritmov, ki so bili takrat tako popularni – pred približno petindvajsetimi leti. Ta glasba je ravno tako fantastična, impulzivna in emocionalna. Seveda sem potem nadaljeval. Ko se enkrat odločiš, da boš tolkalec, je to raziskovanje glasbe. Zdi se mi logično, da odkriješ več različnih glasbenih kultur. Tako sem tudi sam spoznal več različnih tehnik bobnanja, predvsem okvirne bobne, ki so najstarejši bobni na svetu. Ta inštrument sem si izbral potem za svojo specializacijo, vendar se igranja nisem učil na fakultetah,

ampak direktno pri mojstrih.

Moji najboljši učitelji mojstri so bili Glen Velez, pri katerem sem se učil igranja na okvirne bobne, in sicer v New Yorku. Brez poznavanja tehnike namreč ne moreš igrati. Potem sem spoznal Mamadyja Keito, ki velja za največjega afriškega bobnarja. Pri njem sem pridobil največ na področju uporabnosti, ko sem vso to znanje, ki sem ga imel, lahko prenesel v uporabo. Učenje pri Mamadyju je potekalo šest let, in sicer po etapah. Zadnja štiri leta se ukvarjam z indijskimi ritmi, in sicer skušam indijsko ritmiko prenesti na okvirni boben. Pandit Suresh Talwalkar, ki je trenutno eden izmed največjih živečih gurujev, me uči indijsko teorijo ritma. Sicer nisem tablist – table znam igrati le toliko, da lahko ta jezik igranja na table prenesem na okvirni boben. Drugače so table za mene najbolj dovršen bobnarski inštrument, saj imajo na najmanjši možni površini največje število tonov, kar je možno. S tem dosežemo barvitost in melodijo.

Spoznavali ste se torej z latino, balkanskimi, arabskimi in še kakšnimi ritmi. Ali imajo vsi ti ritmi nekaj skupnega?

Bobnarji, ki izvajajo različne ritme, so po raziskovanju glasbe prišli do enakih spoznanj – ritem je stoodstotna matematika. In kot vsi dobro vemo, je matematika ista za vse. Čeprav bobnarji izvajajo enake ritme, jih izvajajo na drugačnih inštrumentih, zato je barva ritma drugačna, vsekakor pa jim je še vedno skupna matematika. Tisto, kar dela ritme resnično različne, je jezik. Vsak jezik ima namreč svojo melodijo. Zamislimo si dva Indijca, ki se pogovarjata. Ko njun govor postane hiter, slišimo neko melodijo. To je tista melodija, ki jo potem uporabljajo tudi pri ritmih. Tako jezik sovpada z bobnanjem.

Delovali ste v skupini Sagar. V sodelovanju z indijskimi glasbeniki ste posneli tudi zgoščenko Ragas. Kaj je to pomenilo za vašo skupino?

Zgoščenko Ragas smo posneli v Indiji, v New Delhiju. Indijski glasbeniki, s katerimi smo se povezali preko člana naše skupine Damirja Višiča, ki je študiral v Indiji, so bili res vrhunski, zato je tudi končen rezultat – zgoščenka bila taka. Tudi kritiki so jo zelo dobro

ocenili. Povabljeni smo bili na Drugo godbo v Sloveniji, kjer zares nastopajo vrhunski glasbeniki. Vseposod, kjer smo nastopali (imeli smo štiri turneje), je bilo občinstvo popolnoma navdušeno, vendar žal tržišče pri nas ni preveč usmerjeno v to smer glasbe, zato tudi nismo dobili kaj dosti drugih povabil.

Velikokrat ste že nastopali v Indiji. So kakšne razlike med nastopanjem v Sloveniji in Indiji?

V Indiji sem že nekajkrat nastopal in je čisto drugače kot pri nas. Igranje tam je neverjetno, cenjen si popolnoma drugače, tudi drugače skrbijo za tebe. Primerjamo lahko tudi indijsko in zahodno klasiko. Indijska klasika je enaka kot naša, vendar je tam dosti bolj bližja ljudem, medtem ko je pri nas zaprta v neke ustanove. V Indiji so nastali veliki biseri tega sveta, zato je čisto samoumevno, da so tudi glasbeni dosežki takšni, kajti njihova klasika je šla v popolne višave. Tudi naša klasična glasba je vrhunska, toda na drug način. Vsekakor pa glasba ni tekmovalnost, da bi lahko ocenjeval, kaj je boljše. Naša klasična glasba je eno, indijska klasika pa drugo, med njima ni nobene tekmovalnosti.

Kako bi ocenili položaj glasbenikov v Sloveniji?

V Sloveniji je tako: če nisi komercialist, ampak delaš v nekomercialnih projektih, ni lahko, vendar se vsekakor nekako da. Jaz konkretno se še dodatno ukvarjam s tečaji in snemanji. Menim, da tukaj popolnoma velja pregovor: »No business like show business.« Na eni strani je pač popularna glasba, na drugi strani pa glasba, ki je zahtevna, vendar ima žal manjšo publiko, ampak publika še vedno je. Za nas so pač manjši klubi bolj zanimivi, razen seveda v Indiji, kjer se klasična glasba igra tudi na stadionih.

Ste avtor slogana »Bobnanje je zdravo, redno pa še bolj!«, ki se uporablja za bobnarski festival v Mariboru. Zakaj ste izbrali tak slogan?

Ta slogan je nastal čisto spontano. Ljudje me velikokrat kličejo, da bi imeli bobnanje, ki bi jih ozdravilo, vendar jim na to lahko le rečem, da nisem pravi naslov. Afričani tudi pravijo, da so »djembe« zdravilen boben, ampak to ne na tak način, kot

Bobnanje spodbudi ples, druženje in veselje do življenja. Na tak način prispeva k zdravju.

si ljudje pri nas predstavljajo, da gre to kar samo od sebe. To gre tako, da se najprej začne bobnati in to potem spodbudi ples, druženje in navsezadnje oživi veselje do življenja. Ravno iz tega potem izhaja tudi naše zdravstveno stanje. Drugače bi morda še o samem festivalu izpostavil to, da ima festival poleg tega, da je to festival za ljubitelje glasbe, neko dodatno vrednost. Festival je mednarodni, kar pomeni, da prihajajo vrhunski bobnarji z vsega sveta. Tako imajo možnost spoznati tudi druge kulture, kar prispeva k strpnosti, in ravno to je ta dodatna vrednost.

Že nekaj let ste tudi vegetarijanec. V čem vidite pomen vegetarijanstva?

Prepričan sem, da je mesojedstvo eden največjih krivcev za onesnaževanje okolja. Moramo se zavedati, da je sedemdeset odstotkov vseh obdelovalnih površin namenjenih za prehrano živali. Če hočemo, da se bo prašič zredil za en kilogram, mora pojesti dvaindvajset kilogramov žita. Zamislimo si, koliko otrok bi lahko nahranili s tem žitom oziroma koliko kruha bi lahko s tem spekli. Toda to je le ekonomski vidik. Na drugi strani je živinoreja in s tem povezana pridelava hrane (tudi gensko spremenjene hrane) eden izmed največjih onesnaževalcev na svetu. Poleg okoljskih razlogov mi je nepojmljivo, da mora nekdo umreti, da bi jaz živel. Sem tudi član društva proti mu-

čenju živali in če bi vsak izmed nas le enkrat pokukal v klavnico, ne bi nikoli več jedel mesa. Le kako si ljudje lahko mislijo, da so živali brez čustev? Živali ob vsem tem doživljajo nepopisno trpljenje. Sem tudi zagovornik gesla »Make drums, not guns.« Ko sem ta napis enkrat videl na majici Mamydya, se mi je zazdel svetoven. Če si namreč glasbenik in se pojavljaš v medijih, moraš njihovo moč izkoristiti. Pomembno je, da javno povemo, kaj si osebno mislimo, da bi lahko naredili, da bi bil svet boljši.

Katere lastnosti ima dober bobnar? Dosti vsega je, kar naredi bobnarja dobrega. Na prvem mestu je morda talent, ki se ga da pridobiti tudi z veli-

ko vaje. Poleg tega mora dober bobnar imeti tudi okus za estetiko in lepoto do glasbe. Tudi glasba, ki jo poslušas, vpliva na tebe. Zagotovo je tukaj več dejavnikov. Ko se enkrat vsi ti dejavniki strnejo, so uspešni dosežki zagotovljeni.

Če bi se morali opisati z enim inštrumentom, katerega bi izbrali?

Na to vprašanje je težko odgovoriti. Igram namreč zelo različne inštrumente, zato je težko reči, katerega imam najraje. To je enako kot pri otrocih, čeprav so si različni, imaš vse enako rad, nobenega ne izpostavljaš. Drugače se počutim zelo blizu z okvirnim bobnom, ker sem tudi specializiran za ta inštrument. ■

Film je propaganda

Človek je dnevno oblegan s t. i. mediji, ki mu vsiljujejo določena prepričanja in domnevna dejstva, katerih namen je edino, da bi jih sprejeli. S tem vsekakor potrjujejo svojo nadvlado v sodobnem svetu, ampak kar nas zanima, ni medij kot tak, ampak koliko med tovrstne medije spada tudi film.

ALJAŽ SELINŠEK

Ob gledanju kakršnega koli filma se bi moral gledalec zmeraj na nek način od slednjega oddaljiti in tako v sebi povzročiti določeno distanco, s pomočjo katere bi lahko opazoval ne samo vizualno in drugo vzdušje, ki ga film ustvarja, ampak bi bil tudi pripravljen film prav tako kritično oceniti. S tem ne mislimo samo na vrednostno kritično opredeljevanje in ocenjevanje, ampak predvsem na prepoznavanje njegove vrednosti kot take. Se pravi, če lahko to tako imenujemo, prepoznavanje kvalitet, ki bodo zadovoljile ključnega gledalca. Tokrat se bomo ločili od klasificiranja filmov na dve znani poli in opredeljevanje njunih razlik, ampak si bomo raje pogledali, zakaj nam povprečno gledanje povprečnega filma namerno ob tem, da mi tega sploh ne opazimo in prepoznamo, vsiljuje nekaj tujega, se pravi nekaj filmu dodanega. Namreč klasičen blockbuster, ki ga lahko gledamo sprva v kinodvoranah, nato na raznih nosilcih medijskih zapisov, kot je na primer tudi DVD, in končno na televizijskih sprejemnikih, ob vsej svoji predstavnosti, prinaša tudi nekaj drugega, kar najenostavneje lahko imenujemo oglaševanje ali propaganda. Seveda ne gre samo za oglaševanje določenih izdelkov izbranih podjetij, kar načeloma niti ni tako pogosto, ampak gre za propagando, če jo lahko tako imenujemo, določenega obdobja, trenutne politične opredeljenosti ali njene opozicije, »življenjskega stila«, tako družbeno sprejemljivega kot alternativnega in tako naprej. S slednjim nam namreč film narekuje, kako naj bi se v določenih situacijah ali življenjskih obdobjih, glede na naš »izbran življenjski stil«, vedli in kako naj bi nato v skladu s tem tudi ravnali. Posplošeno rečeno, predstavlja osnovo za naše ravnanje oziroma le-to si želi. Vprašali bi se lahko, zakaj in najbrž bi lahko odgovorili, zaradi nadzora, vedenjskega vzorca, ki je lažje obvladljiv, preverljiv in podob-

no, ampak to ni tema našega članka. Nadalje lahko z gotovostjo rečemo, da ne manjka filmskih del, kjer je atmosfera določene politične skupine, stranke ali navsezadnje države občutna na vsakem njegovem delu. Se torej s preprostim, vsesplošno popularnim medijem, kot je film, da če ne vsiljevati, pa vsaj sugerirati izbrano politično smer, idejo in podobno? Je človek kot subjekt resnično tako nesamosvoj, nerazmišljujoč, da mu lahko torej film ponudi odgovor na tedanja njegova politična in druga vprašanja, če na primer na njih odgovarja kakšna filmska zvezda? Mislim, da si ni tako težko predstavljati nekoga, ki bi dejal ali vsaj pri sebi gojil idejo, da potem tisto že mora biti tako, če je le-to bilo izraženo na filmu. Seveda, bi nekdo oporekal, gotovo ob propagandi sprejetega političnega stanja nastaja tudi veliko filmov, za katere bi lahko dejali, da izražajo nasprotno, torej opozicijske ideje. Ampak ni to nekaj enakega? Ali tudi takšni filmi ne sugerirajo lastnih načel?

Film je torej propagandi medij, ki z gledalci manipulira na podoben način kot razni časniki in se seveda loči na bolj in manj podrejenega le-temu. Ali je torej legitimno reči, da je film kot tak tudi propagandno sredstvo? Vsekakor. Seveda ne gre za oglaševanje pralnega praška ali pa dišave, am-

pak za oglaševanje tistega, kar si film »oglaševati« želi. Zanimivo je, da se klasično propagiranje določene teme ali pa obdobja, smeri velikokrat tudi obrne v lastno nasprotje. Na primer, obstajajo filmi, kjer lahko ujamemo med drugim pričevanja o znamenitem dogodku, ki je svetu znan pod imenom »Area 51¹«, in tukaj dogodek obravnavajo kot dejstvo. Kasneje, ko je populacija že nekoliko naprednejša in torej ve, da gre za izmišljotino, pa v filmih drugega cikla vidimo, kako se resničnost iz prvega filma spreminja in tako kot splošno znano dejstvo priznava popolnoma nasprotno stališče, ki je v tem primeru neresnica o »Area 51«. Tukaj se seveda vse skupaj še ne konča, saj kasneje pridejo v produkcije in tudi nam na ogled filmi, kjer se protagonista, ki se posmehuje domnevni dejstvu o obstoju »Area 51«, prekine in se ga vpraša, če je prepričan, da gre za neresnico. Torej, ponovno vpeljevanje v resničnost neresnice. En primer takšnega filma je Nacionalni zaklad 2 (Nati-

onal Treasure 2), 2007, kjer gre za zadnjo, torej tretjo različico filma, glede na obravnavano snov. Torej, film ima svobodo delovati po svojih pravilih in določati za resnično tisto, kar je le-njemu najkoristnejše. Če je primernejše ne verjeti v »Area 51«, bo slednje sprejeto kot dejstvo. In tako pridemo do pomembnosti distance, saj če bo le-ta v polni meri razvita, bomo takšne stvari opazili in ne bomo za dejstva privzemali preprosto rečeno vseh domnevnih resnic, ki nam jih lahko film ponudi. Potrebno pa je poudariti, da smo temu lahko priča le v Hollywoodu in podobnih produkcijah, nakar v t. i. art produkciji slednjega ne bomo opazili oziroma le stežka. Hollywoodski film seveda v osnovi predstavlja zabavo in prav je tako in vsekakor nam ni potrebno skrbeti, da bomo pri vsakem primerku opazili neko vrsto manipulacije, pa naj gre za takšno ali drugačno, torej ali za oglaševanje zobne paste ali koka kole, ki se v filmu oglašuje, ali pa za nekaj drugega, kot smo videli zgoraj, ampak pri tovrstnem zabavanju, ki je v sodobnem času nadvse pogosto, če že ne nujno, se je primerno vesti kot misleče bitje, ki ima svoj razum in bolj verodostojne vire za preverjanje informacij, ki jih misli sprejeti. V uživanju ob filmu je torej potrebno vnesti le samega sebe kot takega, filmu pa nikakor ne smemo pustiti, da nas vodi. ■

¹ Območje, kjer naj bi domnevno strmoglavilo vesoljsko plovilo z nezemljani.

Je človek kot subjekt resnično tako nesamosvoj, nerazmišljujoč, da mu lahko torej film ponudi odgovor na tedanja njegova politična in druga vprašanja, če na primer na njih odgovarja kakšna filmska zvezda?

Režiser, ki mu ni para

Tomaž Pandur je danes med najbolj prepoznavnimi režiserji, ki se uveljavljajo tako doma, kot tudi v tujini. Osvaja raznoliko publiko in žanje neverjetne uspehe. Kljub svoji uspešnosti po svetu ne pozabi na svojo domovino. V mesecu novembru se je tako vrnil v Slovenijo s predstavo Kaligula, po istoimenski drami Alberta Camusa.

SARA POKERŽNIK

Prva ljubezen

Pandur se je v gledališče zaljubil pri petnajstih letih, ko je dobil vlogo v Shakespearovem Hamletu. To je bila zanj življenjska prelomnica, saj je takrat spoznal največjo ljubezen svojega življenja – teater. Že kot dijak je v Mariboru ustanovil gledališko skupino Tespisov voz, ki jo je pomagal financirati kar Tomažev oče, nekdanji nogometaš Olimpije in Branika. Gledališčniki znotraj Tespisovega voza so najprej igrali kar po zapuščenih dvoriščih, kletah in podstrešjih, a prav s temi uprizoritvami je Pandur že zelo zgodaj opozoril nase. Študentska leta je preživel v Ljubljani in diplomiral na AGRFT-ju. Pojavil se je v Šeherezadi, kjer je sodeloval s pesnikom Ivanom Svetino, nakar pa so mu v roke zaupali Dramo SNG Maribor. Pod njegovo taktirko so takrat nastali uspešni Goethejev Faust, Bizetova Carmen, Dantejeva Božanska komedija, Babylon in mnoge druge svetovne uspešnice. Z mariborskim gledališčem je začel osvajati tuje odre, posebej so ga častili v Južni Ameriki. Pandur je postal pravi gledališki fenomen, Maribor pa središče novih in starih ljubiteljev gledališča.

Konec mariborske gledališke pravljice

Potem se je zataknilo. Po Mariboru so začele krožiti novice o velikih denarnih izgubah, saj so uprizorjeni projekti stali veliko, kljub številnim sponzorskimi subvencijam. Pandur je še danes prepričan, da si je peščica nezadovoljnih uslužbencev teatra zadala nalogo, da prekine njegovo umetniško delo za vsako ceno. Z lažno in anonimno ovadbo v zvezi s finančnim poslovanjem so ga dobesedno pregnali iz Maribora in rodne Slovenije.

Šlo je za boleč poraz, za zelo nasilno prekinitve uspešnega dela, česar se znani režiser še danes z grenkobo spominja in pravi, da so za slabo finančno poslovanje celotnega SNG-ja enostavno potrebovali krivca in da je bil on v tistem trenutku za to najprimernejši.

V središču novega sveta

Leta 1997 se je dokončno poslovil od mariborskega gledališča. Slovenija in predvsem Maribor sta bila pretresena. Odšel je v New York, kasneje v Hamburg, nato se je ustalil v Madridu, kjer je nastala njegova tretja različica Inferna iz trilogije La divina commedia. Tukaj je naredil še korak dlje. Ustanovil je svoje gledališče, imenovano Pandur.Theaters, ki ga vodi Tomaževa sestra, dramaturginja Livia Pandur.

Ostal pa ni samo pri režiji iger, lotil se je tudi filmskih projektov in ob tem nanizal veliko znanstev s hollywoodskimi igralci in producenti.

Povratak nazaj domov

V Slovenijo se je Pandur vrnil po petih letih. Njegov povrtek je bil spektakularen in nepozaben, vrnil se je namreč z novim projektom, s Hazarskim slovarjem, slovensko-srbsko koprodukcijo, katere premiera se je odvila v Zagrebu.

Formule za uspeh ni

Pandur pravi, da formule za njegov uspeh ni, potrebno je le maksimalno uživati v svojem delu. Zase pravi, da je hedonist, a ko se pripravlja na predstavo, je pripravljen plačati prav vse, da dokonča, kar hoče, pa čeprav je cena za to odrekjanje.

Zvest domačemu občinstvu – spektakularna Kaligula tokrat v Lendavi

Pandurjeva Kaligula je bila premierno odigrana sredi julija na Brionih v okviru letošnje sezone gledališča Ulysses. Gre za predstavo po istoimenski drami književnika Alberta Camusa. Drama se naslanja na življenje Gaja Julija Cezarja, katerega pravo ime je bilo Gaj Kaligula, ki je veljal za surovega tirana, polnega zlobe in krutosti. Predstava Kaligula je tako zgodba o človeški krutosti in uveljavljanju vladarske moči. Spektakularno Kaligulo je Pandur tokrat predstavil 24. in 25. novembra v lendavski gledališki dvorani, kar pa prav nič ne preseneča – Tomaž in njegova sestra Livia sta namreč po očetu Lendavčana, ki ostajata zvesta svoji rodni domovini in njeni publiko, tako kot publika ostaja zvesta njima. ■

Ko se vrti

V iztekajočem se mesecu sta se dogodila dva, za mariborsko literaturo bolj kot manj pomembna dogodka: izid zbornika mlade mariborske poezije Nova kolekcija in tekmovanje v podajanju lastne poezije Pesniški vrtiljak. Ker sta povezana na način, ki za nas ni brez pomena, si ju bomo ogledali skupaj.

GREGOR LOZAR

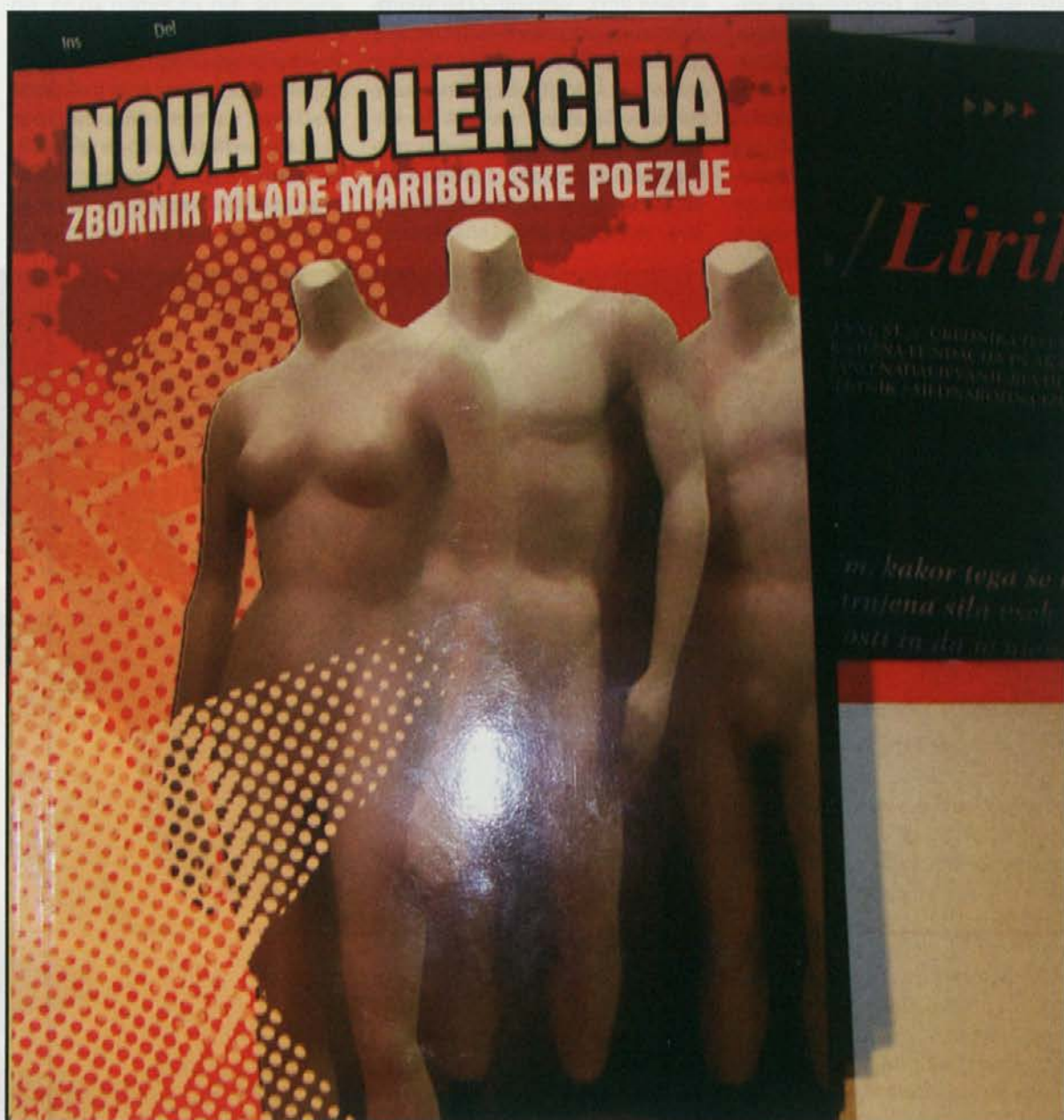
Na moji mizi ležita dve vabli z naslovom Nova kolekcija. Prvo, iz leta 2007 vabi na skupinski literarni večer, drugo, aktualnejše na predstavitev zbornika, ki po besedah urednika in pisca spremne besede Nina Fliserja prinaša 13 pesnikov, ki jih družijo to, da je bilo zadnja leta njihovo ustvarjanje in tudi predstavljanje poezije povečini vezano na Maribor in da so bolj ali manj istih let oz. generacijsko povezani. Tak lokalno-generacijski pristop je v mariborski literarni tradiciji precej znan, med drugim pa omogoča, da se v precej rahlih okvirih predstavi več, dostikrat raznolikih piscev. Tudi tokraten cvetober ne razočara, nasprotno, kvaliteta je presenetljiva. Pred bralca stopi lepo število glasov, ki so ob trkih s svetom sposobni izvajati precej več, kot zgolj spodobno poezijo. Nekatere od njih smo v Katedri že predstavili, mnoge nedvomno še bomo, zaenkrat pa naj umanjkanje imen deluje kot vabilo bralcu, da jih v zborniku najde sam. In če potem poškili še med vrstice pesmi, mu najbrž ne bo žal. Vsako pravilo zasluži izjemo in to izjemno mesto gre Simoni Kopinšek, drzni samosvoji in iskreni pesnici, tudi zato, ker je slavila kot zmagovalka Pesniškega vrtiljaka, kjer obiskovalcev in žirije ni navdušila zgolj s subtilnostjo svojih verzov, ampak tudi z mehkim, radijsko šolanim glasom, ki je bil izvrstna podlaga njenim doživetim interpretacijam. Slednje ni nepomembno, saj Pesniški vrtiljak s svojo zahtevo po kvalitetni predstavitvi slavi tisto, kar je v literaturi temeljno, najbolj minljivo in kar v vsakokratni književni produkciji nujno izgine, namreč živo in govorno umeetniško besedo. Če vas zanima, vabljeni. Kajti ravno tukaj se, onkraj

vprašanja »zakaj sploh poezija« formira t. i. zainteresirana javnost (sestavljena iz literarnih znanstvenikov, urednikov, birokratov, ustvarjalcev, navijačev, poslušalcev in tistih, ki so prišli na pir in jim poezija ni zoprna), ki vzpostavlja ravno tisti prostor »ustvarjanja in predstavljanja poezije«, ki družijo naših 13

pesnikov in pesnic in ki ga bomo imenovali literarna scena. Fliserjevo izjavo lahko tako deloma preoblikujemo in rečemo, da ima zbornik pretenzijo predstaviti najboljše mlade pesnike in pesnice, ki so se v zadnjem desetletju uspeli uveljaviti na mariborski literarni sceni. In kakor hitro se vprašamo, kaj je to scena (in zakaj se morajo mlade pesnice uveljaviti ravno tukaj), smo prišli v območje somraka literature, v uhajajoče dogajanje med nočjo navdiha in dnevom književnosti, ki pa je za porajanje literature ključno. Kaj je scena? Je to pisanje prošelj za subvencije, sta to pesnika, ki na kavi razpravljata o poeziji, so to literarni večeri z zaključnimi popivanji, kosanje in objave v revijah in založbah, literarne nagrade in akademsko motrenje literature, hlastanje za večnostjo? Je vse to, pa še kaj zraven, v kolikor je scena kompleksna struktura, ki posega na vse življenjske rav-

ni njenih ustvarjalcev in skozi katero se lahko ustvarjalec vzpostavi kot umetnik. Sceno lahko pojmuje v čisto gledališkem smislu, kot oder z vso zaodrsko mašinerijo, ki šele omogoča ustvarjanje umetnosti, in če jo prestavimo v jezik sodobne filozofije, ji najbolj ustreza altuzerjanski izraz – ideološki aparat države.

Vrnimo se še zadnjič k Novi kolekciji, ki se pojavi ravno kot povzetek takšnega scenskega dogodka (namreč literarnega večera) in k Pesniškemu vrtiljaku. Ta je vzpostavljen okrog treh ključnih točk tekmovanja, delovanja znotraj forme in prezentacije. A kaj te zahteve poveje o nas? Ne samo o umetnikih, ampak tudi o soustvarjalcih družbe in o zahtevah, ki so nam postavljene? Za začetek to, da literatura ni nikakršen marginalni pojav, ampak je zaraščena prav v temelje družbe. O katerih nam zna povedati marsikaj, če le znamo prisluhiniti. ■

To Surf and Protect

(Street 13, 2008)

BANANAS

Po Bitch Boys so ga pri nas Bananas pošteno zasurfali na svojem uradnem prvencu, ki je kot jagoda na vrhu torte po uvodnih demoploščah. Kar tri leta so fantje držali posnetke v predalu brez razloga. Česa so se sramovali?!? Čeprav se držijo regulativ surf instrumenta-lov, so izstopili iz šolskih klopi in pokazali veliko domišljije v reinterpretiranju in avtorske svobode v parafraziranju. Lahko vnetljivo!

V belo (Zbrane pesmi)

(Beletrina, 2008)

DANE ZAJC

Bravo! Objavi zbranih pesmi Dane Zajca je dodana še ponatisnjena CD plošča Ogenj v ustih, ki je leta 2000 hitro pošla. Pozor, ta karizmatična plošča, posneta z gledališkimi vagabundom Janezom Škofom, je spet dosegljiva! Ob njej se naježiš. Pesmi, ki jih pripoveduje sam avtor z globokim, raskavim glasom, donijo z neba. Ko jih zapoje Škof s harmoniko v rokah, odnesejo v beznico. Med nebese in peklom.

Journey To The West

(XL Recordings, 2008)

MONKEY

Za vse fane Gorillaz zna biti ta projekt Damona Albarna in Jami-jeja Hewletta s kitajskim režiser-jem Chen Shi-Zheng prava mo-rra. Moderna opera je glasbena adaptacija kitajskega romana Wu Cheng'ena iz 16. stoletja, a bolj kot na potovanje na zahod, nas odpelje v smeri vzhoda. Iz fiktivnega artističnega trka zahodnega po-pa v kitajsko opero se je izcimil ki-tajski melos, ki je težko prebavljiv in iracionalen.

Sputnik

(Dallas, 2008)

VATRA

Čeprav je tudi do nas segla indie rockovska mrzlica, pa le nimamo takšne vročice, kot jo imajo sosed-je Hrvati. Res pa je, da je skupina Vatra šele s petim albumom do-segla cilj. Čeprav se še vedno spogleduje s Placebo, Urbanom, U2, je v njeni glasbi svež veter. Sploh v energičnih, nabritih hitih so su-vereni, s »catchy« refreni pa se obračajo k indie rockovskemu ple-menu. Dokaz, da se vztrajanje iz-plača.

LJUBLJANA

Gledališka predstava SLEPOTA, Cankarjev dom, 12. december ob 19. uri: avtorja, in sicer režiser Ivan Talijančič ter dramska avtorica in dramaturginja Simona Semenčič, v predstavi primerjata globoko, subjektivno izkušnjo lju-bezni s filozofijo Rolanda Barthesa.

Filmska prestava GENERAL THE GENERAL, Cankarjev dom, 12. december ob 20. uri: predstava je mojstrovina Buserja Keatona. Slavnostno filmsko predvajanje bo v živo spremljal simfonični orkester študentov Akademije za glasbo z dirigentom Robertom Israelom.

Opera VESELA VDOVA, Cankarjev dom, 20. december ob 19.30 uri: Franz Lehár je ustvaril skoraj 40 ope-ret, med katerimi izstopa tudi Vesela vdova. Na videz lahkotna opereta se sprehodi skozi celotno družbo, ob-činstvu pa ponuja zanimivo zgodbo iskanja prave ljubezni in sreče.

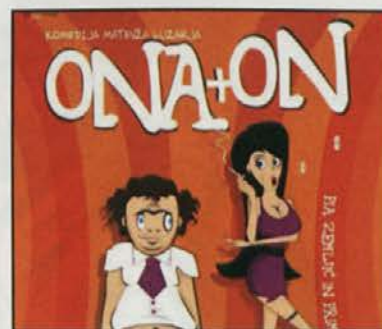
Opera OLIVIER TILKIN, SABRINA GENTILE PATTI: OTANGO, Cankarjev dom, 26. december ob 20. uri in 27. december ob 20. uri: Otango je spektakel o tangu. Slavni pesalci iz Buenos Airesa, glasbeniki in dva pevca pripoveduje-jo zgodbo človeka, ki je vse življenje iskal svojo veliko ljubezen.

MARIBOR

Razstava KAIROS, Strossmayerjeva 6, Maribor, od 9. decembra 2008 do 18. januarja 2009: tema 13. bienala mladih umetnikov Evrope in Sredozemlja je kairós, v prevodu pravi čas, dobra priložnost, trenu-tek v času, ko je mogoče uresničiti spremembo. Tako bo UGM gosti-la 14 mladih umetnikov, ki so predstavljali Hrvaško na tem bienalu. Monokomedija KARSTEN KAIE: LAŽI, AMPAK POŠTENO, Narodni dom Ma-ribor, 16. december ob 20. uri: Borut Veselko nam bo v svojem knjižnem pr-venecu razkril kruto resnico o laganju. Glavna misel komedije je: »Naučite se lagati in ostati pošteni, da laž ne bo bolela.«

Komedija ROB BECKER: JAMSKI ČLOVEK, Narodni dom Maribor, 22. december ob 20. uri: komedija spretno ironizira odnose med spoloma, ki se trudita ljubiti in biti ljubljena, ji-ma pomaga razumeti, zakaj prihaja do konfliktov, in ju pripravi do tega, da se nasmejeta tistemu, kar ogroža njuno zvezo.

Komedija ONA+ON, Narodni dom Maribor, 23. december ob 20. uri: komedija Gustav filma govori o medsebojnih odnosih, o zakonski zvezi Petre in Petra, ki je postavlje-na na preizkušnjo. Za predstavo sto-ji eden najobetavnejših mladih slo-venskih scenaristov in režiserjev Ma-tevž Luzar, ki je letos nominiranec za nagrado oscar.

Gledališka predstava MICHAEL FRAYN: HRUP ZA ODROM, Narodni dom Maribor, 29. december ob 20. uri: najnovejša uspešnica Špas tea-tra bo besede, kretnje in dejanja, ki se dogajajo izključno za zavesami, v garderobah in pred ogledalom, postavila direktno pred gledalčevo obličje.

September 2009

Po	To	Sr	Če	Pe	So	Ne
	1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30				

August 2009

Po	To	Sr	Če	Pe	So	Ne
					1	2
	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30
31						

Julij 2009

Po	To	Sr	Če	Pe	So	Ne
		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30	31		

December 2009

Po	To	Sr	Če	Pe	So	Ne
	1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30	31			

November 2009

Po	To	Sr	Če	Pe	So	Ne
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30						

Oktober 2009

Po	To	Sr	Če	Pe	So	Ne
			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30	31	

Hiša jezikov

Tam, kjer
znanje je jezikov
doma.

P 6710/3, 2008

120800088, 12

COBISS

Pri nas se lahko naučite 16 različnih jezikov:

Angleščina	Ruščina
Nemščina	Albanščina
Španščina	Madžarščina
Italijanščina	Makedonščina
Francoščina	Arabščina
Kitajščina	Srbščina
Japonščina	Portugalščina
Hrvaščina	Za tujce slovenščina

Izberite zase najboljši program:

- English Any Time
- Splošni jezikovni program
- Intenzivni jezikovni program v majhni skupini
- Jezikovni program v dvoje
- Individualni jezikovni programi
- FLEX (jezikovni programi za podjetja)
- Priprave za mednarodni izpit
- 30 – urni začetni tečajji eksotičnih jezikov (kitajščina, arabščina, japonščina)

Nudimo
5% popust
za študente in
dijake.

Ob prihajajočih praznikih podarite svojim najbližjim znanje tujih jezikov. Podarite jim DARILNI BON za tečaje Hiše jezikov

Hiša jezikov

Razlagova 22
2000 Maribor
Tel: 02 228 24 55
GSM: 040 414 066
info@hisajezikov.com

MODRA ŠTEVILKA
080 22 31

brezplačna telefonska številka za uporabnike

www.hisajezikov.com